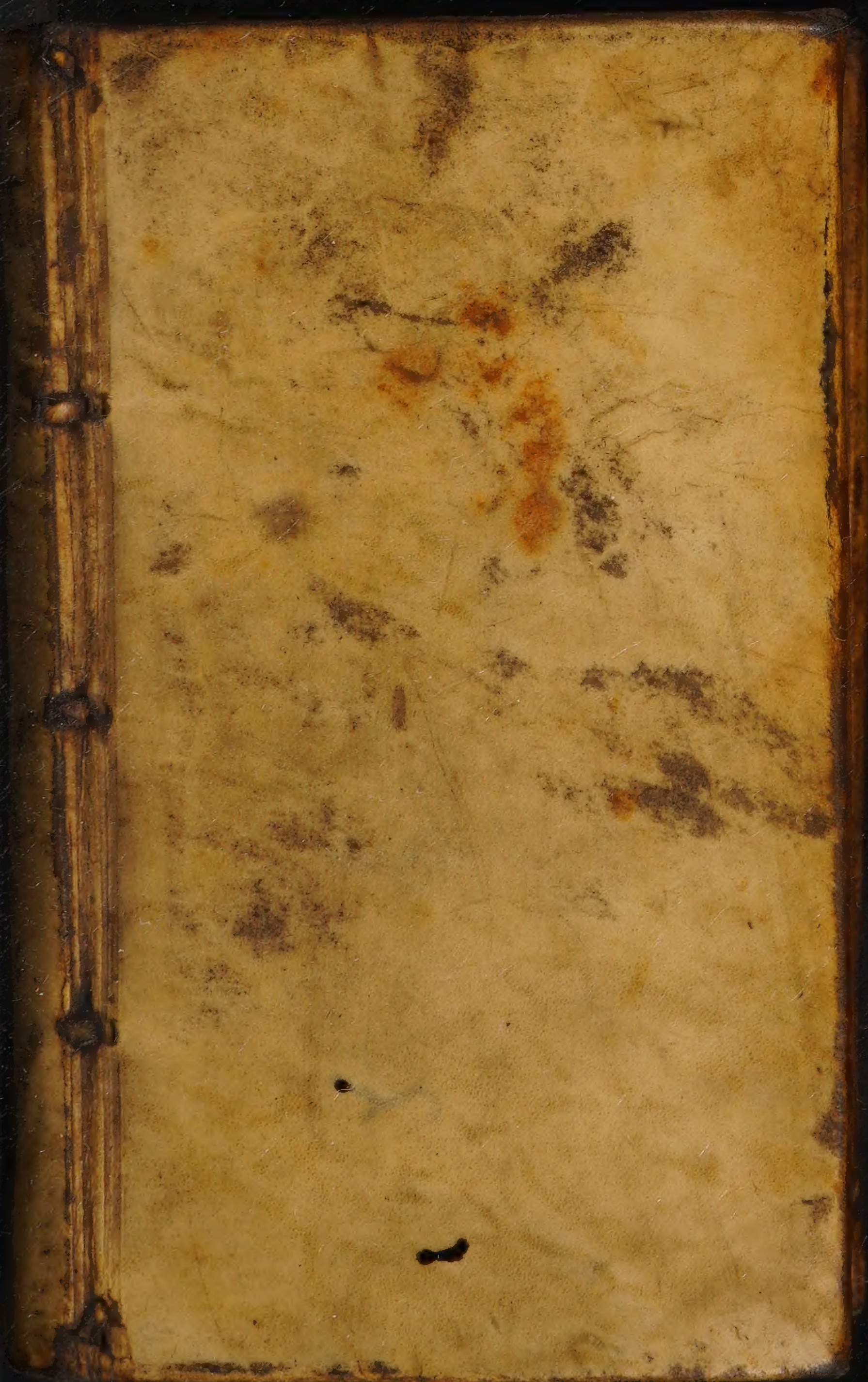

Georg. Wolffgang

THEOREMATA

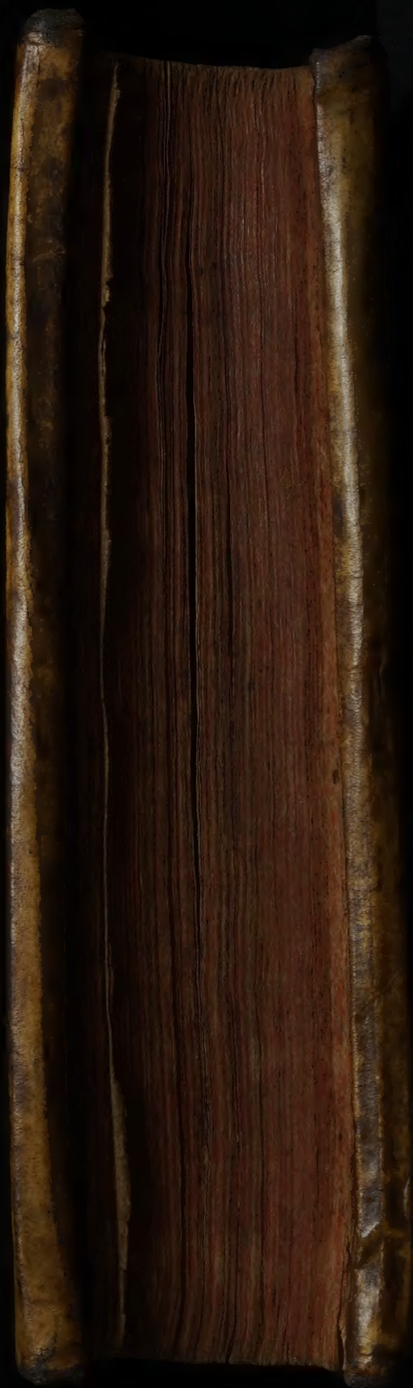
&

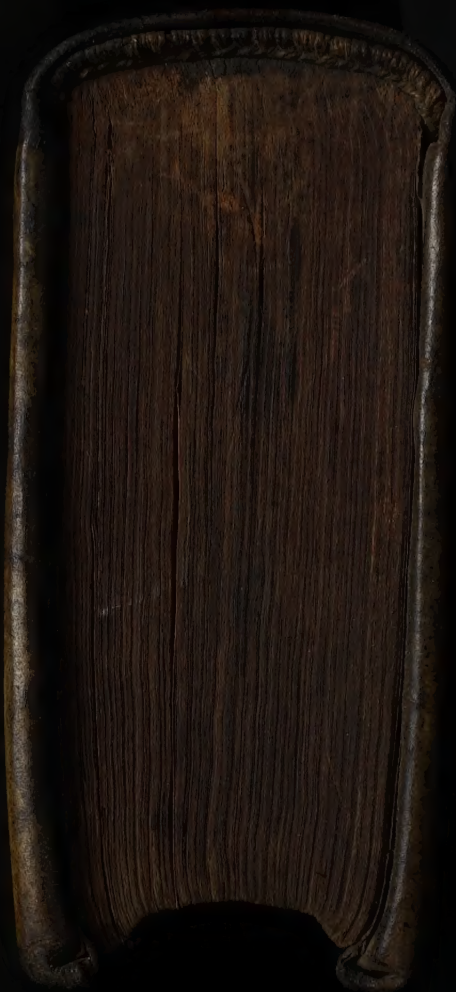
APHORISMI

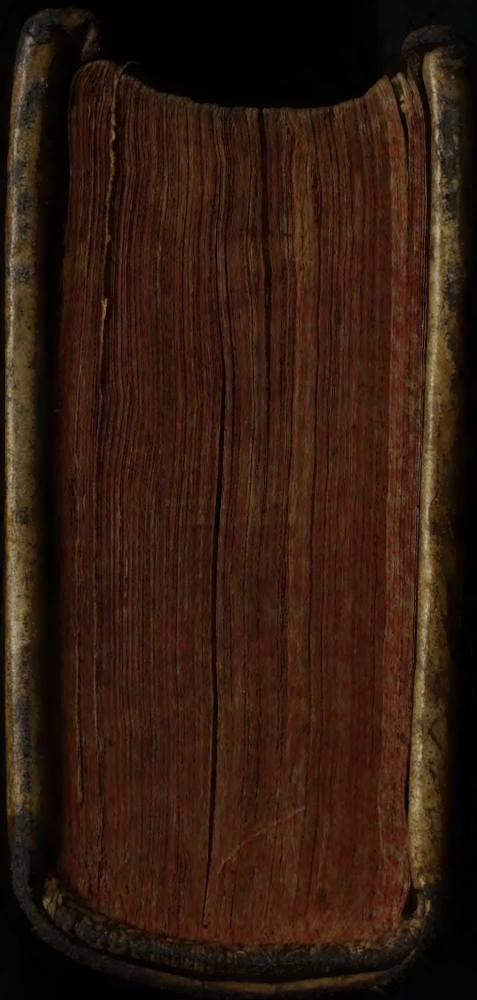
Aphorismum.

Jenae

1692

Aphorismi... P 241

COMPLECTOR PLURIMA PAUCIS

G. W. WEDELII P.P. THEOREMATA MEDICA 1692

C. Junghans

Apud Joh. Bielkium Bibl. Jen.

GEORGII WOLFFGANGI
WEDELII, D.
Professoris Publici, & Medici
Ducalis Saxonici,

THEOREMATA MEDICA,

SEU

INTRODUCTIO

AD

MEDICINAM,

Certis Theorematibus, juxta ductum Institutionum Medicarum, absoluta, ad legendum & disputandum proposita.

Editio Secunda, auctior & correctior,

JENÆ,
Sumptibus JOHANNIS BIELCKII,
Typis Viduæ SAMUELIS KREBSII,
MDCXCII.

Perillustribus & Excellentissimis Dominis,

DN. ERNESTO LUDOVICO AVEMANNO, JCto, Hæreditario in Mönchhoffen/

Serenissimi Principis ac Domini,

DN. FRIDERICI, Duc. Sax. Jul. Cliv. & Mont. &c. Consiliario Intimo & Cancellario primario, longè celeberrimo;

DN. JOHANNI JACOBO AVIANO, JCto, Comiti Palat. Cæsareo, prælaudatæ Sereniss. Celsitud. Sanctioris Consilii Senatori, & Consistorii Ducalis Præsidenti gravissimo & celeberrimo,

Dnn. Patronis, Affinibus & Compatribus gratiosis & æstumatissimis

S. P. D.

Georg. Wolffg. Wedelius.

Recordatio innumerorum beneficiorum, quibus me tot annos abunde mactaſtis, vel ultro me invitavit, ut officiorum meorum ergà vos teſtem aliquem relinquam poſteritati.

Ab illo momento, quo vobis innotui, admiratus ſum ſummam humanitatem, quâ il-

lustrem, quam nacti estis, temperare soletis dignitatem; colui splendorem nominis vestri & virtutum, quę meruerunt, ut, quod apud *Xenophontem* extat dignitatis consimilis encomium, oculos & aures Principum vos diceret & suspiceret orbis.

Postea verò, quam in sanguinis vestri commer-

mercium adſcitus fui, tantò magis imitandum mihi duxi ſummum illum candorem & animorum generoſam excellentiam, ut inde mutuarer exemplum in meo quidem ſtudiorum genere, perficiendi indies animum meum.

Maximum cepi gaudium, quotiescunque intueri licuit tanta

aulæ dicam, an orbis lumina, neque favore vestro prius quid vel antiquius habui, eundemque ut proprium haberem, levibus vicissim officiis meis annisus fui.

Ast hæc quidem tot benefactorum genera, tot favoris monumenta, tanta benevolentiæ argumenta superarunt, ut æternus

ſim inaneamque debitor.

Nec præſentem ſolùm hæc fortuna beavit, ſed & cum divulſum à vobis huc benigniora fata traxerunt, novis indies cumulatus ſum amoris teſſeris, ut acceſſione harũ non minus monear, non corporis præſentiâ ſemper exhauriri officium amicitiæ.

Sit hoc ipſum grati mei animi teſtimonium, quod veſtris illuſtribus nominibus opuſculum hocce inſcribere ſuſtinui; Hoc enim vel unicum literatorum eſt munuſculum, hoc dare poſſunt, hoc rependere.

Nolim tamen id ex dignitate ſuâ æſtimari, quæ nulla eſt, ſed ex animi mei ergà

vos

vos obſervantiâ, quam ſummam profiteor, & ut ipſi favore ulteriore huic fœneretis aliquod pondus.

Servet vos Deus, ut ſeri in cœlum redeatis, & ulterius glorioſè communi populorum bono invigiletis. Dabantur Jenæ è muſéo. M DC LXXVI. XVI. Cal. Decembr.

PRÆFATIO
AD LECTOREM.

PEnſitanti mihi, quænam ratio ſit, quod tot ſcriptis in lucem editis non magnum æque incrementum ceperit medicina, quin nec illa æquè ſtabilita ſatis ſint, quæ fundamentorum loco inſtillari animis diſcentium ſolent, inque ipſorum in arte adultorum notitiâ

firma ſunt præſuppoſita, viſum eſt cauſæ loco poſſe adduci plurima.

Inter hæc verò præcipuam eſſe reor, partim quod complurium ſententias citra judicium compilaſſe novus ſæpe liber vocetur, partim quod vetuſta ſordeant, & paradoxa ſaltim novitatis ſpecie arrideant; quod porrò eędem merces, diverſis

ſaltim fornicibus expoſitæ, inveniantur, ut dum aliam quæras, eandem invenias; quod jurare in verba magiſtri plurimi conſueverint, quod controverſiis tempus teratur, iisque veritas ſæpe obnubiletur potius, quam in lucem exponatur, & quæ alia plura adduci poſſunt.

Hinc adeò & medi-

cina in quamplurimis nihil aliud fuit in hoc usque seculum, quam continua novatio in antiquâ ignorantiâ. Ut ergò & consulatur discentium captui, & scientificam præcepta acquirant formam, operæ duximus pretium theoremata medica certis aphorismis includere, non inaudita illa quidem, vel nova, aliave

à re-

à receptis, attamen ita dispoſita, ut ſciri poſſint & dijudicari melius.

Nunquam mihi plus profeciſſe medicina rudis adhuc viſa eſt, quam ubi à divino ſene certis aphoriſmis includeretur, ut nuda quaſi veritas ſe videndam exhiberet, eaq; quę nondum firmo ſtare talo putarentur, experimentis aſſererentur pluribus.

Quo-

Quomodo enim progredi ulterius poterimus, nisi prius rata sint ac firma præsupposita ac præcognita? Quomodo nova invenire, & addere priori cognitioni nova pondera, nisi indubitata fuerint, quibus superstruebantur isthœc.

Adhæc ad praxeos obrusam & lydium lapidem vocanda omnia,

*an & quem habeant u-
ſum? certæ enim veri-
tatis eſt, illa omnia fru-
ſtra à nobis agitari,
ſcribi & impendi, quæ
uſum in praxi non ha-
bent.*

*Non hunc illumve
modum damnamus,
qui miſcuit utile dulci,
& raritate luxuriantis
naturæ occaſionem ca-
ptat rimandi ulterius
abſcondita, notare*

etiam

etiam, ceu in historiâ medicâ, quæ insolita occurrant, & quanta monstra fiant in medicinâ, consultum omninò est; Potior tamen omnis ac princeps consideratio est praxeos, aut certificandæ, aut ampliandæ.

Operam dedimus in præsenti opusculo, ut seu supplementum daremus theorematum

aliorum, seu comple-mentum, seu facem præferremus concisius noscendi, aut rectius intelligendi tradita hactenus, aut tractare felicius de manu in manum recepta.

Si quid ergò utilitatis inde haurire licet, gaudebo apprimè, non frustra vel tantillum insumptum fuisse laboris; sin minus, voluisse

sat-

ſaltim id ſatis fuerit, quem in ſcopum & noſtra collimarunt levidenſia illa, & alia ad prelum adparata, inprimis pharmacia in artis formam redacta, & de medicamentorum facultatibus commentarius, *proximè edenda.*

Reliqui ſuis autoribus ſingula, ne repetita vel recocta ſolum, quod de

de crambe ajunt, ingrata evadant, ab iis huc repetenda; in singulis quæsivi, ut totum in exiguo clauderem, ut penitius & concisius citra ullas ambages utilitas constaret, & ut memoriæ mandari, vel inhærere potius facilè possent.

Erit tempus, volente Deo, ut, quæ singulatim elaborata sunt,

&

& fortean instar jam dictorum videbunt successivè lucem, conjunctim exhibeant integrum Institutionum seu Theorematum Medicorum opus, quorum hîc veluti umbram rudi penicillo dedimus.

Vale Lector, & nostrum publico alacriter inserviendi studium favore Tuo prosequere. Dab. Jenæ è muséo. M DC LXXVI. XVI. Cal. Decembr.

I.N.I.

I. N. J.

PARS PRIMA.

SECTIO PRIMA.

INTRODUCTIO AD MEDICINAM IN GENERE.

THEOREMATA.

1.

DAri medicinam vel ipsi convitiantes negare nequeunt.

2. Medicinam invenit *necessitas*, notavit *experientia*, probavit *ratio*, suggessit *casus*, & *alia*.

3. Medicina primùm confusa fuit, & paucarum herbarum: hinc verò in artis formam redacta ab iis, quos inventores celebrant.

4. Non unimoda verò rationis

 expli-

explicatio diversas sectas in medicinâ peperit.

5. *Empirici* experimentis contenti: *Dogmatici* horum rationes inquisiverunt; seu, alii experientiæ, alii præter hanc rationi, tum Galenicæ, tum Hermeticæ, alii soli methodo adhæserunt.

6. *Methodici* compendium artis in methodo quæsiverunt, scil. *laxi*, *stricti*, & *medii* cancellis omnia comprehensuri.

7. *Hermeticorum* principia alia essendi, seu hypostatica: 🜔, 🜍, ☿; alia cognoscendi, alia curandi.

8 Acidum & alcali sunt insufficientia.

9. Omnes sectæ empiriâ conveniunt, eamque pro basi agnoscunt.

10. Præstat Dogmaticam & Hermeticam conjungere.

11. Medicina praxi cassa inanis est, unde à medendo dicta.

12. Principia habet scientifica; ast in

in iis, ſcientiâ & ſpeculatione, non conſiſtit; ſed eadem applicat ad finem certum.

13. Gaudet demonſtrationibus firmis.

14. Perpetuum eſt in medicinâ, quod fieri debet, non id, quod ſequi contingit.

15. Medicinæ apud ægros uſus, apud ſanos honor eſt.

16. Medicina ars indefinita eſt, unde, ſi medicus omnia lege artis fecit, munere ſuo functus eſt.

17. Medicus morborum artifex, naturæ verò miniſter, & arcanorum promus condus eſt; utrumque nobiliſſimum.

18. Medicina & ſceleratis opem miniſtrat; brutis verò non niſi indirectè & ſecundariò competit.

19. Hîc eſt naturâ præſide turpe nihil.

20. Medicina non eſt purè στοχαστικὴ, nec mechanica.

21. Corpus humanum varias ſub-

it mutationes, circa hoc igitur occupatur medicus, ſeu ſanum, ſeu ægrum.

22. Non merè paſſivum eſt; ſed *συνεργόν*.

23. Finis internus & mediatus, & quem ſemper obtinet medicus, eſt *curatio*; externus & ultimus, quem non ſemper, *ſanitas*.

24. Medicina & cognoſcit, & curat.

25. Cognitio eſt vel ſtatus ſ. n. in phyſiologia, vel p. n. in pathologiâ & ſemioticâ.

26. *Phyſiologia*, quidquid ad ſanitatem machinæ humanæ facit, inquirit. Ubi enim deſinit phyſicus, ibi incipit medicus.

27. *Pathologia*, quidquid integritatem hanc quovis modo vitiat.

28. *Semiotica*, quomodo id deprehendi penitius, & de eâ judicari debeat, penſitat.

29. Hæ igitur ſunt miniſtrantes partes ad curationem præſtandam, (ſeu

(seu præservativè, ut *hygiene*; seu curativè, ut *therapeutica*.)

30 Absolvitur verò curatio ipsa materiâ medicâ ex triplici fonte.

PARTIS PRIMÆ.

SECTIO SECUNDA.

INTRODUCTIO AD STATUM NATURALEM, SEU RES SECUNDUM NATURAM.

1.

S*Anitatis* definitio usitata alia est *formalis* per potentiam; alia *causalis* per constitutionem seu dispositionem partium.

2. Consideranda est tùm quoad *totum*, tum quoad *partes* singulas.

3. Sanus est, qui, quando vult & debet, firmiter & constanter absque impedimento & inculpatè præstare potest actiones s. n.

4. Hinc mensura & regula valetudinis est potentia exercendi acti-

ones secundum ætatem, vitæ genus, sexum & officii partes.

5. Sanitas igitur æstimanda ab integritate actionum, non in actu exercito; sed signato.

6. *Actiones* naturales latè pro omnibus animati corporis actionibus accipiuntur. Aliàs verò in naturales, vitales & animales dividuntur.

7. *Naturales* dicuntur, quæ citra ullam cogitationem actualem vel potentialem fiunt.

8. *Animales* sensu & motu,

9. *Vitales* calore & pulsu absolvuntur.

10. *Potentia* alia est *substantialis*, seu prima, cujus principium ipsa anima, seu facultas, basis calidum innatum: alia *accidentalis*, à constitutione accidentali, seu organica.

11. Potentia prima non læditur, nisi per secundam, seu ab ipsis instrumentis læsis.

12. Actiones vel exercitæ sunt, vel

vel immanentes, utræque ad sanitatem spectantes.

13. *Pars* est, quidquid totum complet & integrat, seu, quidquid ad machinam ipsam spectat.

14. Variè dividuntur, aliæ enim à consistentiâ sunt *solidæ, fluidæ, spirituosæ*: aliæ à principio generationis *spermaticæ*, aliæ *sanguineæ*, aliæ *mediæ*: ab actione aliæ *principes*, aliæ *ministræ*: à compositione aliæ *similares*, aliæ *dissimilares*.

15. Similares temperiem, dissimilares conformationem, utræque unitatem fœnerant corpori.

16. Similares sunt elementa dissimilarium.

17. Sanitas igitur integritatem machinæ corporeæ consequitur,

18. Quæ in constitutione accidentali, optimâ temperie, conformatione & unitate consistit.

19. Sanitas ut qualitas recipit magis & minus, ergò suâ gaudet latitudine.

20. Status tamen neuter doctrinæ gratiâ concedi poteſt, exemplo tertianariorum.

De Spiritibus.

21. Dari ſpiritus in corpore vivente, plurimæ probant rationes, tum à priori, tum à poſteriori.

22. Ut enim natura animæ eſt incorporea, corporis denſa & corporea, medium quaſi vinculum ſunt ſpiritus.

23. Hinc interceptis ſpiritibus *vitalibus* animi deliquium; *animalibus*, ſenſus & motûs privatio.

24. Non intelligitur per ſpiritus ſubſtantia incorporea; ſed corporea, ſubtilis tamen, facillimè mobilis; ſeu ſpiritus dicuntur, non ob entitatem, ſed analogiam, à tenuitate, raritate, levitate.

25. Spiritus unus in homine, diſtinctus tamen & duplex, ſubtilitate, gradibus, & officii diverſitate.

26. *Inſiti* dicuntur & *influentes*, intui-

tuitu communionis cordis cum partibus.

27. Spiritus naturalis, prout veteres illum ex hepate arcessebant, non datur.

28. Sufficit *vitalis* & *animalis*.

29. Differentes non à priori, sed à posteriori.

30. Spiritus vitales generantur ex subtilioribus, tenuissimis & aëreis partibus seri & sanguinis.

31. Anima radicaliter & emananter est in corde, eminenter in cerebro: idem verò subjectum calidi innati.

32. Spiritus sunt portitores animæ seu instrumentum ejus & facultatum primum.

33. Qui calidum innatum, ac humidum radicale vocant, & à potiori spiritus, abstractivè loquuntur.

34. Nullum verò aliud est & datur, quam sanguinis & seri ἐνέργεια & justa dispositio.

35. Gaudet 1. motu continuo. 2.

calore actuali. 3. roſcidâ humiditate, & 4. ſpirituoſitate, unde operationes totius corporis.

36. Calidum innatum non eſt cœleſtis naturæ, nec mediæ inter cœleſtem & elementarem; ſed elementaris, & vitale.

37. Spiritus animales ex vitalibus attemperatis & alcooliſatis fiunt in cerebro toto.

38. Animæ ſedes non eſt glandula pinealis juxta *Carteſium*.

39. Senſus & motus principaliter à ſpiritibus animalibus arceſſendi.

40. Ad nutritionem perficiendam concurrunt ſpiritus animales per accidens.

41. Succus nutritius nervorum nondum ſatis eſt demonſtratus & conceſſus magis.

42. Cum ſpiritus ſint animæ ſuppoſitum immediatum, ad eſſe individui primariò faciunt, minus ad ſpeciei.

43 Hinc nec ſpiritus genitalis, ſi ſtrictè loqui velimus, admittendus, niſi ex hypotheſi.

PARTIS PRIMÆ, SECTIO TERTIA.

INTRODUCTIO AD COGNITIONEM STATUS CALIDI INNATI.

1.
VIta conſiſtit in calido & humido.

2. Cum ergò temperamentorum doctrina ad cognitionem ſtatus calidi innati nos deducat, illa non eſt vilipendenda ac negligenda.

3. *Temperamentum* aliud eſt *mixti*, aliud *viventis*, ſeu animati.

4. Illud *phyſicum* eſt & à qualitatibus primis, cum energiis ſuis conſideratis, deducitur.

5. Hoc *medicum* magis, & diſpoſitionem calidi innati ſequitur, neque à qualitatibus primis, niſi effe-

ctivè & à posteriori denominatur.

6. Temperamentum ad *pondus* in mixtis dari potest; in viventibus verò non, nisi analogicè & latè, seu impropriè.

7. *Justitiale* enim, ubi proportio in inæqualitate æqualis, viventibus est proprium.

8. Temperamentum igitur habet suam latitudinem, & mutari potest, seu intendi & remitti.

9. Unde aliud nativum est, aliud adscititium.

10. Temperamentum disponunt *remotè* elementa, *proximius* humores & principia chimica, *proximè* calidum innatum.

11. Resultat nempe ex seri & sanguinis, quæ vehiculum sunt calidi, & ipsum constituunt, dispositione variâ.

12. *Idiosyncrasiæ* impropriè sunt & dicuntur *nativæ*, quæ singulis hominibus; propriè & strictius, quæ *pecu-*

liares ſunt huic vel illi individuo ſympathiæ & antipathiæ.

13. Sive quoad *uſum*, ſive quoad *adſpectum*, ſive *effectum* medicamentorum.

14. Quæcunque calidum innatum, ſeu ſerum & ſanguinem immutare queunt, eadem & temperamentum, ſeu ſ. n. ſeu p. n. ſeu medio modo.

15. Temperamentum aliud eſt *totius*, ſeu univerſale, aliud *partium*, ſeu particulare.

16. Non ergo eſt mixtio niſi cauſaliter, non harmonia, niſi metaphoricè, non anima, niſi abuſivè; non ſubſtantia, ſed qualitas.

17. Aſtra temperamentum diſponunt remotè; denominationes verò inde factæ qualitatem eorum penitius exprimunt.

18. Temperamenta dicuntur à *prædominio*, ad exprimendam verò qualitatem & gradum penitiorem, etiam ex *ſubdominio*.

19. Qualitas temperamentorum non ſemper abſolutè; ſed *reſpectivè* intelligenda, & non ſemper actu, ſed *potentiâ*;

20. Adeoque tum ad ſe invicem, tum mixtorum ad hominem, tum hominis ad optimum referendum & judicandum.

21. Quando ſerum & ſanguis ſeu particulæ oleoſæ balſamicæ & humidæ quantitate & qualitate ſe invicem probè temperant, fit temperamentum calidum & humidum, ſeu *ſanguineum*.

22. Calidum & humidum temperatè & benè ſe habens, optimum eſt.

23. Quando particulæ ſulphureæ ſunt intenſæ, ſeroſæ verò blandæ deficiunt, calidum & ſiccum, ſeu *cholericum* temperamentum conſurgit.

24. Cum ſulphureæ ſub ſeroſarum ſunt dominio, fit frigidum & humidum ſeu *pituitoſum*.

25. Cum quantitate & qualitate ſe minus temperant, & ſulphureæ ſunt

ſunt obtuſæ à ſero minus blando, frigidum & ſiccum, ſeu *melancholicum* fit temperamentum.

26. Cum in bilioſo temperamento partes ſulphureæ ſalinis acidis magis acuuntur, fiunt atrabilarii.

27. Fœminæ viris ſeroſiores,

28. Et frigidiores, ſi non temperamento *innato*, tamen *adſcititio*.

29 Quò propiora ortui corpora, eò ſerum & ſanguis magis ſunt proportionata.

30 Infantes igitur plus innati, adſcititii minus habent caloris: plus ſubſtantiâ & multitudine calidum in iis pollet, quàm acrimoniâ.

31. Quò magis ſerum deficit, eò tum caliditas, tum ſiccitas magis augetur.

32. Senes copioſo pollent humido, ſed excrementitio.

33. Gaudent & ætates ſuâ latitudine.

34. Homo temperatiſſimus eſt, ſi non in individuo, tamen ſpecie.

PAR-

PARTIS PRIMÆ,
SECTIO QUARTA.

INTRODUCTIO DE USU PARTIUM.

1.

FAcultates animæ, ne confusio oriatur, commodè tres statuuntur: *naturalis*, *vitalis* & *animalis*.

2. *Naturalis* vel ad *individui* esse, vel ad *speciei* pertinet.

3. Illud fit *nutritione* & *auctione*, hoc *generatione*.

4. Calidum innatum est vorax, adeoque egemus nutrimento.

5. *Nutritio* fit προσθέσει, προσφύσει, καὶ προσομοιώσει.

6. *Auctio* præter hæc ad certam molem extensione secundum omnes dimensiones.

7. Nutritio non perficitur chylo, nisi remotè sed sanguine & sero.

8. Sanguis intra vasa est alimentum potentiâ, & dicitur οἷον τροφή, quando in porositates excidit, μέλ-

λον

λον τροφή, quando jam actu assimilatur, τροφή.

9. Arabum humor innominatus, ros, gluten, cambium, modum immutationis dicunt, mente tamen magis conceptibilem.

10. Auctionis terminus principalis est ossium extensio, adæquatus reliquarum partium, quamdiu calor mitis est & humido magis abundat.

11. Nutritio & auctio non differunt causâ universali, animâ, neque instrumentali, calore, nec materiâ, seu alimento; sed fine, formâ & duratione.

12. Immanenter tamen toto vitæ tempore durat auctio.

13. Interpretes indigentiæ corporis sunt *fames* & *sitis*, quæ uno verbo dicuntur *appetitus*.

14. Oritur hic *proximius* ab activitate caloris & menstrui salini in ventriculo, acrimoniâ suâ vellicantis teneros nervosos villos oris ventriculi.

15. *Remotè* à ſuctione vegetante, ſeu defectu partium nutribilium.

16. *Alimentum* deſideratur ſubſtantificum, γλισχρὸν, dulce, ex partibus aqueis, pinguibus, oleoſis & glutinoſis.

17. Concurrunt igitur cibus & potus, ut exinde fiat coctione liquor, quaſi emulſio, *chylus* ſcilicet, ſanguinis & ſeri elementum.

18. *Dentes* conciſione & contuſione ad meliorem concoctionem faciunt.

19. Sunt oſſa ſui generis, & faciunt quoque ad ornatum & loquelam.

20. Primum quaſi menſtruum eſt *ſaliva*, quæ ad humectationem, guſtum ſuaviorem & ſolutionem facit.

21. *Coctio* fit calore & menſtruo.

22. *Ventriculus* eſt quaſi retorta tubulata; ubi chylus, ceu quinta eſſentia aſſumtorum, fit & evaporat. Velut vaſculum eſt, inquit *Hippocrates*, quod

quod transmittit alimentum, & fecem retinet.

23. *Menstruum* ventriculi, seu fermentum aliàs, est salinum; insipidum ad sensum, non corrosivum, non acre, non acidum, in recessu tamen singula hæc habens.

24. *Ventriculus* & *intestina* sunt causæ sociæ.

25. *Bilis* & *succus pancreaticus* extra ventriculum menstrui vicem subeunt, & separationem utilium sequiorum adjuvant.

26. *Cor* sanguificat principaliter; reliqua viscera, inprimis *hepar*, ministerialiter: illud effectivè, hæc depurativè.

27. Cordis igitur usus triplex est: 1. sanguinem alimentarem præparare. 2. spiritum vitalem elaborare. 3. utrumque per pulsum in universum corpus dispensare.

28. Fiunt hæc & administrantur motu perpetuo, calore animali, vivifico, fermento seminali.

29. Movens primarium est anima, mobile est sanguis, viæ seu vasa sunt duplicia, revehentia *venosa*, evehentia *arteriosa*. Modus est conquassatio & ὦσις.

30. Invehuntur igitur ad cor duo liquores, immediatè sanguis & lympha per venam cavam; mediatè chylus.

31. *Venæ lacteæ* triplicis sunt ordinis; quædam *attrahunt*, quædam *colligunt*, quædam *distribuunt*.

32. Attrahunt Asellianæ in mesenterio diditæ, colligit receptaculum chyli Pecquetianum, distribuit ductus lacteus thoracicus.

33. Ductus hic chyliferus modò chylum, modò lympham vehit.

34. Exaltatæ & explicatæ partes sulphureæ & salinæ volatiles chyli in corde purpuram induunt.

35. Circulatio sanguinis plurima in medicinâ dubia dirimit.

36. Fitque continuo appulsu sanguinis per *venam cavam* in dextrum

TAB. I. DE VASIS CORDIS.

ad pag. 21.

- VASA CORDIS VENTRICULORUM
  - I. *Dextri* flaccidioris
    - 1. Vena Cava
    - 2. Arteria pulmonaris
      - habet valvulas
        - tricuſpides tres, foris intrò ſpectantes, id eſt, foris apertas, intus clauſas.
        - ſigmoides tres, intus foras ſpectantes.
  - II. *Siniſtri* craſſioris
    - 1. Arteria magna
    - 2. Vena pulmonaris
      - habet valvulas
        - ſigmoides tres, intus foras ſpectantes, id eſt, intus apertas, foris clauſas.
        - tricuſpides duas, foris intrò ſpectantes.

ordis ventriculum, & continuâ a-
nandatione ad partes ex ſiniſtro
er *aortam.*

37. Speciatim ad pulmones ve-
unt & revehunt reliqua duo. Vid.
ab. I. de vaſ. card.

38. *Pulſus* eſt horologii noſtri in-
uies, fitq; dilatatione ſeu *diaſtole,*
x con'riĉtione ſeu *ſyſtole.*

39. *Bilis* & *ſuccus pancreaticus* ſe-
undariò inteſtina leniter ſtimu-
ant & putredinem aliquandiu pro-
rahunt.

40. *Pulmones* ad intra, ſeu quo-
d corpus, ignem naturæ ventilant:
d extra reſpirationi & voci forman-
æ inſtar organi muſici inſerviunt.

41. *Hepar* tranſcolando ſangui-
em particulas magis ſulphureas
x acriores volatiles ſeparat.

42. *Bilis* diſpenſat ſulphur ſangui-
is, ſeu partes oleoſas balſamicas
olatiles.

43. *Lien* diſpenſat ſerum ſangui-
is, ejusq; hinc conſiſtentiam, ceu
coa-

coagulum quoddam, non verò im-
ſpirat fermentum ventriculo.

44. *Renes* tranſcolant ſuperfluum & deſciſcens à ſtatu ſuo ſerum, una-que partes ſalinas.

45. Ubique ſeri ſuperflui recepta-cula, nullibi ſanguinis excretio, præ-terquam in fœminis.

46. Ut *generatio* fiat, opus eſt con-ceptione, quæ fit in inſtanti à ſemi-ne fœcundo.

47. Principia ad fœtus genera-tionem concurrunt duo: *ſemen* & *ſanguis*; illud magis κατ' ἐνέργειαν, hic magis κατ' ὄγκον.

48. Semen non deciditur à toto, neque ex chylo fit, neque ſanguis eſt immutatus; ſed

49. Materialiter eſt ſubtiliſſimus ſeri flos, in id enim penitus reſolvi experimento patet; formaliter ele-menta & ideam hominis conti-net.

50. *Teſtes* viriles nihil aliud ſunt, quam congeries minutiſſimorum va-

asculorum semen conficientium; nuliebres sunt ovarium.

51. Fœminæ quoque habent semen.

52. In coitu ergò fœcundo seminale contagium per tubas uteri ad estes, seu ovarium muliebre deferur, pro irrorandis & fœcundandis vis.

53 Ova fœcundata per tortuosas earundem cavitates in uterum provolvuntur.

54. Membranisque & vasis pro nutritione instructa in capacitate hujus ad tempus debitum asservantur.

55. Fœtus nutritur per vasa umbilicalia, non item per os.

56. Lac est pars chylosior & serosior sanguinis, segregata & alterata in mammis.

PARTIS PRIMÆ,
SECTIO QUINTA.

INTRODUCTIO
DE USU PARTIUM AD EXTRA.

1.

Sensus *externi* sunt quasi emissarii & portitores sensus communis.

2. Sensus seu sensatio nostra non est simplex apprehensio; sed combinata cum aliquo judicio.

3. Defectus quilibet sensuum non adscribendus est *facultati*; sed dispositioni *organi*.

4. Sensus externi sunt quinque, unus universalis, tactus; reliqui proprii, visus, auditus, gustus, olfactus.

5. *Objectum* sensuum est duplex, unum per se; alterum ex accidente, ut substantiæ corporeæ, quæ per se sub sensum non cadunt, nisi sensibili qualitate obsignentur.

6. Id.

6. Id, quod per se, aliud est *proprium*, aliud *commune*.

7. Proprium est, quod nullo alio sensu percipitur.

8. Objecta ergò sensuum propria sunt quinque: objecta visibilia, sonus, sapor, odor, & species tactiles.

9. Commune, quod aliis quoque sensibus sui notionem impertit.

10. *Objecta* ergo sensuum *communia* sunt quinque: motus, quies, numerus, figura, magnitudo.

11. Circa hæc sensus facilè errare solent.

12. Organa sensuum sunt quinque: oculus, auris, nasus, lingua, membrana.

13. Sensus ergo caloris & frigoris, & titillatio venerea juxta *Scaligerum*, non faciunt sextum vel novum sensum.

14. *Medium* quodvis debet esse proportionatum.

15. Omne verò sensile excellens lædit sensus.

 16. Cere-

16. Cerebrum est organon immediatum & ut quod cognitionis, reliqua ut quo, receptionis & cognitionis κτ' κοινωνίαν.
17. Oculus in machinâ corporis humani est camera obscura.
18. Hinc visus fit non emissione sed receptione & cognitione.
19. Partes oculi aliæ tegunt, aliæ movent, aliæ sentiunt. Motum præstant nervi secundæ conjugationis & musculi; sensum nervus opticus expansus.
20. Tunicæ oculi propriæ pro antico vel postico situ variant nomen.
21. Visus principaliter fit in tunicâ retinâ.
22. Humor crystallinus instar lentis se habet, visionem verò non sustinet.
23. Visio non uno tantum fit oculo;
24. Sed per radium, è directo, ubi radii emissi ab objecti puncto vel confusè vel exactè uniuntur.
25. Ob

25. Objectum visus principale, lumen; secundarium & adæquatum color est.

26. Aer reverberatus & sonans refringitur in tympano, suscipitur in cavitate, & ab aëre innato, dijudicatur à nervo & cerebro.

27 Ossicula auditus etiam in infante jam omnibus modis perfecta sunt,

28. Humidiora minus sonant, quia ad refractionem minus apta.

29. Vector rerum odorabilium seu effluviorum subtilium exhalantium est aër.

30. Sulphur est principium odorum radicale, sal, inprimis volatile, explicativum.

31. Processus mammillares olfactum præstant remotius, & dispensando; membrana narium fibras eorundem explicatas exhibens, proximè.

32. Sal primum est sapidum, pro-

ut ergo variant salinæ particulæ, ita & sapor.

33. Requiritur igitur harum solutio quod fit salivâ; lingua porosa, ut insinuari & afficere; motus, ut agitari & applicari possint intimius.

34. Tactus organon est membrana nervis vigorata.

35. Nervi sunt alvei & portitores spirituum, faciuntque ad sensum in partibus membranosis; ad motum in carnosis.

36. Organon igitur motus voluntarii in actu signato princeps est spiritus animalis, ministri sunt nervi in actu verò exercito, musculi,

37. Qui ad omnes motus species aptari possunt, & naturaliter magis contrahi amant, motu verò tonico lassantur magis.

38. Affectus principaliter hærent in cerebro; adæquatè & ultimatè in corde & hepate.

39 Operationes animæ rationalis principales intrinsecæ sunt duæ

inte-

ntellectus & voluntas ; extrinseca
ſeu inſtrumentalis, ſermo.

40. *Intellectus* cognoſcit verum,
oluntas appetit bonum. Intellectus
ſt immanens voluntas, voluntas in-
ellectus externus.

41. *Sermo* cogitata exprimit.

42. *Judicium* de omnibus ſenſibili-
bus latum dicitur ſenſus communis:
uia omnibus externis ſenſibus æ-
què conjungitur, omneſque de eo
articipant.

43. *Imaginatio* hinc circa objecta
n ideâ concepta, licet abſentia, va-
iè ludit, nunquam ceſſans.

44. *Ingenium* verò ſpecies ipſas
erceptas, & in ideam formatas di-
erit & retinet.

45. *Senſus interni* ſedibus in cere-
ro non ſunt diſtincti.

46. Accidentia ſeu affectiones
enſuum ſunt ſomnus & vigiliæ.

47. Feriantur ſenſus, exceptâ
hantaſiâ, in ſomno,

48. Concidentibus cerebri poris

à ſuavibus vaporibus, ſeu roribus ci-borum, cum ſero blando ſubſtantia-liter communicatis,

49. Adeoq; vel irretitis quaſi ſpi-ritibus, vel laſſatis, nec ita pandenti-bus poros.

50. Vigilia continuam ſpirituum activitatem, ſui juris exſiſtentium, ſequitur.

PARS SECUNDA.
SECTIO PRIMA.
INTRODUCTIO AD NOTIONES ET TERMINOS CIRCA MORBOS OCCUR-RENTES.

1.

Pathologia ſtatum machinæ hu-manæ p. n. conſiderat,

2. Ratione læſionum ipſarum ſeu morborum, cauſarum morbifica-rum, & conſequentium ſymptoma-tum.

3. Quidquid ergo in conſtitutione partium fabricæ humanæ p. n. hæret, morbus eſt, tum quoad totum, tum quoad partes ſingulas.

4. Quædam diverſo reſpectu & morbi & ſymptomatis titulum poſſident, quædam morbi & cauſæ morbificæ.

5. Omnis igitur morbus eſt qualitas, nec ſubſtantia dici poteſt, niſi καταχρηστικῶς.

6. Omnis morbus habet permanentiam ſeu exſiſtentiam in parte.

7. Omnis morbus lædit actiones primò, immediatè & ſenſibiliter, ſeu omnem morbum ſequitur actio læſa.

8. Læſio illa in abolitione, depravatione & imminutione conſiſtit.

9. Morbus *formaliter* conſideratus definitur per impotentiam; *cauſaliter* per diſpoſitionem; medio modo per affectum.

10. *Subjectum* morborum ut quod eſt totus homo, ut quo corpus, ani-

mâ vegetativâ & organicâ instru-
ctum.

11. Anima enim rationalis non læditur, nisi indirectè & per accidens.

12. Κατ' ἐξοχὴν morbum sustinent partes solidæ, adæquatè etiam humores & spiritus.

13. Suntque hi subjectum magis inhæsionis, denominationis verò partes solidæ.

14. Morbi hi humorum & spirituum sunt tres: peccant enim vel quantitate, vel qualitate, vel motu, exemplo sanguinis.

15. Partes etiam ignobiliores morbos patiuntur.

16. Modus, quo subjectum seu partes afficiuntur, est duplex: per essentiam & per consensum.

17. Essentialiter afficitur, quando in se habet dispositionem permanentem, & primariò.

18. Per consensum, quando aliunde, tanquam ex foco, afficitur.

19. Consensus est duplex: positivus;

vus, ſeu cum materiâ & affluxu : & privativus, citra eundem.

20. Cauſat igitur morbum conſtitutio p. n. partium tum ſimilarium, tum diſſimilarium,

21. Quæ reſpectu archei dicitur *Helmontio* ſaltim cauſa occaſionalis.

22. Morborum differentiæ vel ab eſſentiâ ſeu ſubjecto; vel accidentibus deſumuntur: illæ eſſentiales, hæ accidentales dicuntur.

23. Morbus hinc alius eſt ſimilaris, ſeu intemperiei, alius organicus, ſeu malæ conformationis : alius communis, ſeu ſolutæ unitatis.

24. Similaris dicitur læſio actionis, quæ ſimilaribus primariò & quatenus ſimilares competit, non quatenus organon, vel unum ſunt.

25. Morbi intemperiei fiunt, cum qualitas quædam prima à calido & humido nativo reſultans in exceſſu vel defectu peccat, adeoque intemperies omnis caloris vel ſeri p.n. ſtatum notat.

26. Est itaque intemperies 1. ratione compositionis alia simplex, alia composita.

27. Ratione inhæsionis 2. alia materialis, seu cum materiâ manifestâ, humorum affluxu vel tumore: alia immaterialis, quæ minus illa evidenter, manifestè & ad sensum habet.

28. Ratione generationis 3. alia æqualis, ab affectione æquali particularum, alia inæqualis, ut in dolore.

29 Ratione accidentium 4. alia est simplex, alia maligna; ratione subjecti 5. alia universalis, alia particularis.

30. Intemperies maligna dicitur, quandocunque calidi innati, sanguinis & seri, vincula & proportio magis vel minus violenter resolvuntur & destruuntur.

31 Et hi morbi dicuntur totius substantiæ seu οὐσίας, vel occultarum qualitatum; in malignâ dispositione partium similarium, inprimis sanguinis, consistentes.

32. Dari morbos totius substantiæ hoc sensu certum est.

33. Mor-

33. Morbi materiæ & formæ juxta Fernelium non dantur.

34. Ut verò intemperie partes humidæ & spirituosæ potissimum: ita conformatione & unitate solidæ magis læduntur.

35. Quæcunque ad fabricam seu organon ipsum quà tale spectant, illa morbis organicis affici dicuntur.

36. Nil excedit vel deficit in numero, nisi quod naturaliter ut pars integrans adest vel adesse debet.

37. Tumor alius naturalis, alius non naturalis, alius p. n. est.

38. Omnis vitiosa qualitas metienda est tum ad speciem humanam, ceu regulam Lesbiam & quasi statuam, tum ad individuum ipsum.

39. Quæ duplicia in corpore sunt membra, regula & mensura sunt sui simplicis.

40. Figura naturalis & p. n. ab ossium statu dependet.

41. Vias in corpore humano debet esse liberas.

42. Si amplientur v. gr. vasa sanguiflua, fiunt inde fluxus sanguinis, seu per simplicem reserationem osculorum, & ναυσίωσιν, vel rarefactionem & transsudationem pororum, quod rarius, vel fissionem & erosionem, quod frequentius.

43. Sin obstruantur & angustentur quovis modo, communicationem partium per immittenda ac emittenda cessare necesse est.

44. Receptacula quoque & cavitates frequentius laxantur vel angustiores fiunt, e. gr. ventriculus.

45. Quando læves partes redduntur asperæ, duræ mollescunt &c. actio organi ita læditur.

46. Situs & connexio à ligamentis, membranis & contiguitate læsi vitiantur.

47. Soluta unitas unitatem, integritatem & continuitatem actu læsam denotat.

48. Hujus differentiæ sunt quinque

que: 1. contusio. 2. ruptura. 3. vulnus. 4. fractura. 5. ulcus.

49 Morbi universales à vasis penitius affectis, quæ sanguinem & spiritus dispensant, dicuntur.

50. Differentiam quoque sortiuntur morbi à temperamento, sexu, ætate, vitæ genere, v. g. alii morbi sunt viriles, alii fœminei, quidam communes.

51. Fœmina omnem morbum bis patitur.

52. Ratio consensus consistit in communione vel generis, vel viciniæ, vel vasorum, vel officii.

53. Diuturnitate morbus per consensum essentialis fieri potest.

54. Chronici rarò fiunt per consensum.

55. Alii citius, ut acuti, alii tardius, ut chronici, moventur.

56. Morbi inter se variè misceri, complicari & conjungi possunt, & sæpe separati videntur, qui conspirant.

57. Morbi à serosâ colluvie oriundi, & cum dolore conjuncti, utplurimum noctu exacerbantur.

58. Connati & connutriti omnes graviores; adscititii contrà.

59. Hæreditarii inprimis sunt: epilepsia, phthisis, calculus, arthritis.

60. Omnis morbus intermittens tutior non intermittente.

61. Vagi dicuntur, qui nec tempus, nec locum eundem servant.

62. Quò pars affecta nobilior, læsio gravior, & mos pejor, eò major morbus.

63. Alii tamen magni sunt reverà, alii apparenter.

64. Non tamen omnis magnus est acutus, sed vice versâ, omnis acutus est magnus.

65. Acuti vehementiâ, velocitate, continuitate & periculo chronicis opponuntur.

66. Differunt inter se quoque gradibus, prout enim major vel minor

nor impetus, eò magis vel minus acutus.

67. Omnis morbus pestilens & malignus est contagiosus, sed non contra.

68. Maligni insidias maximè struunt, & primâ fronte abblandiuntur; in recessu tamen periculum gravius habent.

69. *Sparsi* proprium cujusque individui vitium; *endemii* vitium commune & immanens loci, (& causam communem quasi, essentialem, & perpetuam,) *epidemii* vitium commune, sed transiens, accidentale & temporarium aëris v.g. præsupponunt.

70. Morbi tempus est quasi ipsius ætas & curriculum, quo in alium atque alium statum mutatur. Estque vel universale, quod toti morbo, vel particulare, quod paroxysmis competit.

71. Gaudent verò hæc tempora suâ latitudine, omnibusq; morbis competunt, si non actu, saltim potentiâ.

72. O-

72. Omnes moriuntur in ſtatu, nemo in declinatione verâ.

PARTIS SECUNDÆ SECTIO SECUNDA.

INTRODUCTIO AD CAUSAS MORBORUM IN GENERE ET IN SPECIE.

1.

CAuſæ morborum ſunt, quæcunque ad eorum productionem magis vel minus concurrunt.

2. Alia ergò eſt immediata, alia mediata:

3. *Immediata* aliquando dicitur continens, in morbis cum materiâ, extravaſatâ potiſſimum.

4. Immediata unica ſemper eſt; mediatæ vel proximiores, vel remotiores.

5. *Mediata proximior* eſt duplex, quoad *eſſentiam*, humoroſa vel vaporoſa.

6. Hæ-

6. *Humores* ſunt vel *alimentarii*, vel *excrementitii*.

7. *Alimentarius* principalis eſt ſanguis, miniſterialis ſerum mite ſeu lympha.

8. Exceſſus alimentariorum, quando particulæ ſeroſæ & oleoſæ æqualiter abundant, dicitur *plethora*.

9. Excrementitiorum, ſaltim à poſteriori & reſpectivè, dicitur *cacochymia*.

10. Quatuor diverſæ partes ſanguinis, ſanguis, bilis, pituita, melancholia, juxta veteres, naturales non dantur: attamen modum ejusdem dicunt, unde rectius ſanguis bilioſus, pituitoſus, melancholicus dicitur.

11. *Plethora* igitur datur, contra *Helmontium*, & calorem nativum obruit.

12. Eſt verò vel *pura*, vel *notha*, ſeu de cacochymiâ participans, vel ad eam inclinans, pituitoſa, bilioſa, melancholica.

13. Plethora *quoad vaſa* eſt cum exten-

tenſione vaſorum, & laſſitudine tenſivâ, *quoad vires* cum gravitate membrorum, & proxima cacochymiæ.

14. Humores *excrementitii* ſunt vel *naturales*, ut bilis excrementitia naturalis, pituita inteſtinorum, &c. vel *præternaturales*.

15. Adeoque *cacochymia* eſt principaliter in ſanguine & notat diſpoſitionem ſeri & ſanguinis ad ſtatum p. n. eſtque bilioſa, pituitoſa, melancholica: adæquatè etiam extra vaſa, quatenus naturales excrementitii humores peccant.

16. *Cacochymia bilioſa* notat abundantiam particularum alcalinarum volatilium & ſulphurearum cum pauco ſero dilutarum.

17. Vitellina, porracea, æruginoſa, iſatodes, magis notant ſtatum bilis excrementitiæ extra vaſa, prout vel ob pauciorem liquorem diluentem, vel ſal volatile excedens varias corruptiones ſubit.

18. Bilis igitur diſpenſat inprimis ca-

calorem p. n. ſanguinis, & fluxus alvi p. n. ardores, febres &c. aliosque morbos acutos producit.

19. Peccat quoad *eſſendi modum*, ut alii quoque humores, quantitate, qualitate, & motu; inprimis vero volatilitate, acrimoniâ, glutinoſitate, aquoſitate, inertiâ, unde varia producta.

20. *Pituita* ſerum coagulatum notat, in vaſis à ſero; extra vaſa, ut in inteſtinis, à chylo potiſſimum.

21. Sive ſibi relinquatur, ſeu acceſſu ſalium acrium vel acidorum modificetur.

22. Hinc oleoſitatem ſanguinis obtundit, fluxiones & dolores varios excitat.

23. Adeoque aliquid magis dicit, quam ſalſum, acidum, acerbum; quod & de qualitatibus ſeu adjunctis bilis & melancholiæ valet.

24. *Melancholia* nil aliud notat, quam ſtatum ſeri particulis fixis, ſalinis, acidis, & fluorem adeptis, tartareis inquinati.

25. Hinc

25. Hinc & à veteribus nominatur acida, & optimè cum aceto vel fece vini, juxta *Galenum*, poteſt comparari.

26. *Atra bilis* verò altera melancholiæ ſpecies eſt, quando minori ſeri diluentis quantitate ſalia acria, acerba, auſtera, pontica ſulphur abundantius bilioſum explicant & corrumpunt;

27. Hinc corroſiva fit, & cum ☿ato, vel juxta *Galenum* cum fece vini uſtâ conferri optimè poteſt, exempo elephantiaſis, cancri, &c.

28. Gaudent tamen hæc omnia ſuâ latitudine; illa magis fixior; hæc volatilior, &c.

29. *Serum* quoque, non minus ac reliqui, quantitate, qualitate & motu peccat.

30. *Flatus* pater eſt calor nativus reſpectivè, ac vel per ſe, vel per accidens debilis: mater humor aqueus & pituita, reliqua accidentia eundem modificant.

31. *Cau-*

31. *Causæ mediatæ remotiores* sunt vel supranaturales, vel naturales, vel nonnaturales, vel præternaturales.

32. Dantur morbi à fascino, neque tamen quivis graviores ad veneficia referendi.

33. Nupti ligari possunt, contra *Borellum*.

34. *Philtra* etiam ad veneficia spectant, & in certam personam ob mumialem confermentationem aliquando agere possunt.

35. Remotiores *naturales*, ætas, sexus, dispositio hæreditaria, habitus corporis astra, temperamentum, disponunt magis.

36. Omnis subita mutatio *rerum nonnaturalium* est periculosa.

37. *Aër* est vehiculum contagii.

38. Plurimi verò morbi fiunt à transspiratione prohibitâ.

39. Qualis cibus, talis chylus, qualis chylus, talis sanguis; qualis sanguis, talis sanitas.

40. *Motus* & *quies* dispensant caloris ventilationem.

41. Mo-

41. Motus à cibo fortior chylum in vaſa præcipitat.

42. *Somnus* & *vigiliæ* ſerum diſpenſant remote: ille coagulando; hæ abſumendo, & diſſipando.

43 Somnus meridianus non omnibus nocet, multis prodeſt.

44. *Animi pathemata* diſpenſant ſanguinem & ſpiritus, vel laxando & movendo fortius ad extra, ut ira, gaudium: vel concentrando ad intra, ut terror, metus, ira implicita.

45. *Excreta* & *retenta* diſpenſant recrementa chyli & ſanguinis.

46. Malus corvus, malum ovum, hinc res p. n. ipſæ varios alios excludere ſolent morbos.

47. Ut vero cauſæ morbificæ in corpus agant, requiritur agentis & patientis proportio.

48. Ex principiis chimicorum deducendi morbi non poſſunt ad *acidum* & *alcali* unicè referri, nec omnes chronici morbi ab acido, nec omnes acuti ab alcali deduci.

49. Θ

TAB. II. DE CAUSIS MORBORUM EX PRINCIPIIS CHIMICIS.

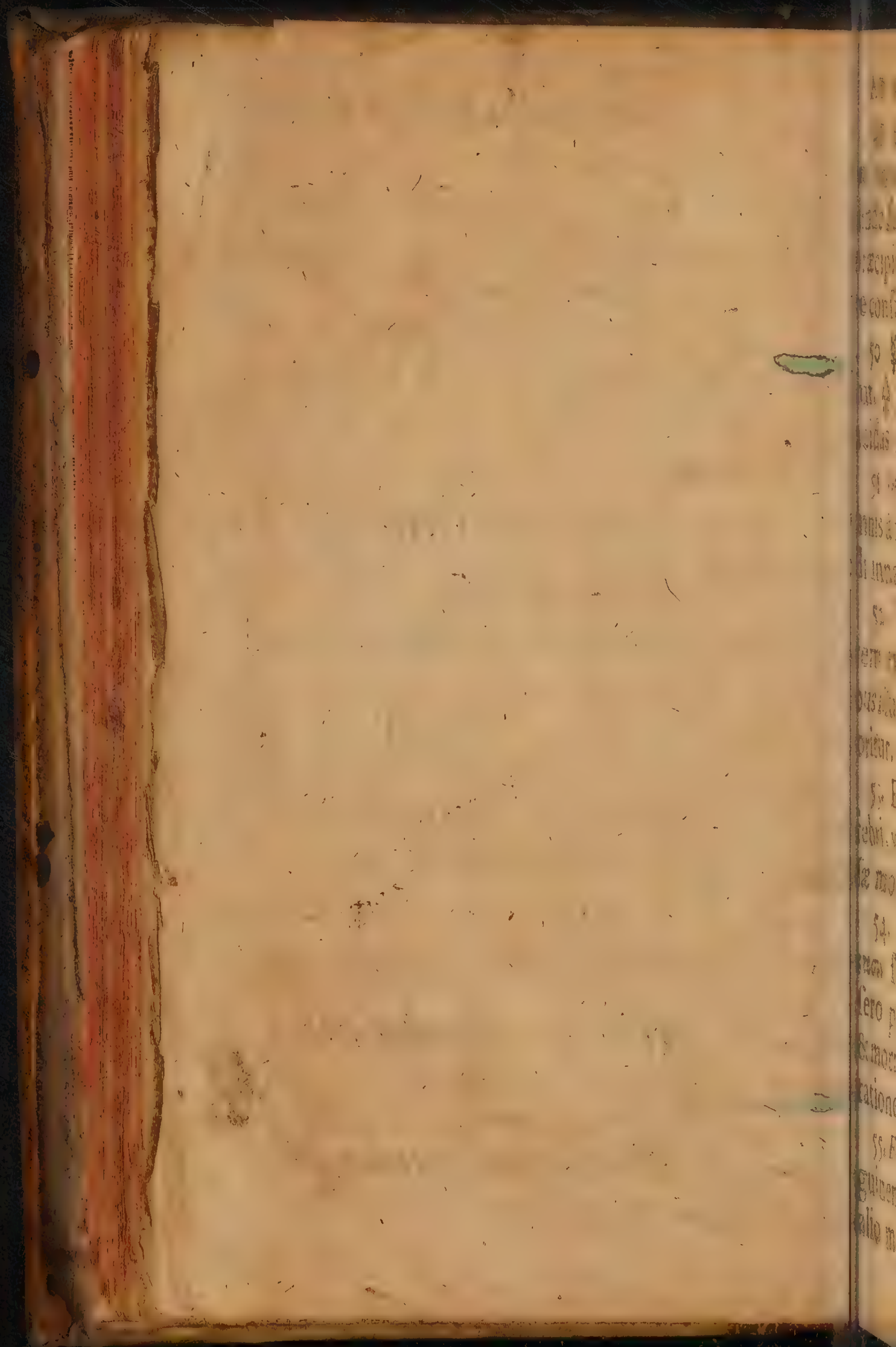
ad pag. 46.

Sal commune. ⊖
- *reſolutum* (pauco ſero) pungit & erodit, vel
  - *occultè*, ſi magis peccet acore, unde omnes dolores pungitivi, cephalalgia, podagra, pleuritis, dolor iſchiadicus, ſtranguria.
  - *manifeſtè*, ſi magis peccat alcali, idque vel
    - *mitius*, ut ſcabies, pruritus, diarrhœa, vomitus.
    - *fortius*, ut eroſio ventriculi, phthiſis, ulcera, apoſtemata, dyſenteria, cholera.
    - *fortiſſimè*, ut ♋, lepra, lues ♀ea, ſcorbutus conſummatus, gangræna; & tunc dicitur *reverberatum*.
- multo ſero facit catarrhos, ſudores, cachexiam, hydropem, hydrocephalum, levcophlegmatiam &c.
- *coagulatum* diſtendit & obſtruit, unde
  - *tumores*, ut tophi, calculi, ſcirrhi.
  - *obſtructiones* & conſtipationes, colica, durities hepatis, obſtructio vaſorum, grumeſcentia ſanguinis, iſchuria, chronici &c.

Not. ſi cum terrenâ ſubſtantiâ coaguletur, dicitur ♀.

Sulfur 🜍
- *reſolutum* (ſeu viſciditate ſuâ diffluens) à ſero / ⊖le / ☿io
  - fit *narcoticum*, hinc excitat affectus ſoporoſos, lethargum, coma, carum; cum oblivione & ſtupiditate &c.
  - mutat
    - *colorem*, unde icterus &c.
    - *odorem*, hinc fœdus halitus, ulcera fœtida, putrilagines.
- *coagulatum*, *inflammat* vel
  - cum febre, hinc omnes febres, eryſipelata, &c.
  - ſine febre, unde mania, inflammationes, ophthalmiæ &c.

Mercurius. ☿
- *reſolutus* *inflat*, hinc flatus omnis generis, rugitus, ructus, tympanites, colica, ventris inflationes, pnevmatocele.
- *coagulatus* ſeu fixatus *intercipit* vel
  - *ſenſum*, ut amentia, melancholia &c.
  - *motum* ſimul, unde epilepſia, paralyſis, apoplexia, catalepſis, palpitatio cordis, lipothymia, ſyncope.

49. 🜔, 🜍 & ☿ in ſtatu *reſolutionis*
: *coagulationis* conſiderare ſatis eſt:
nde ſublimati, pneumoſi, cremoſi,
ræcipitati, & alia nomina omitte-
e conſultum.

50 ☿ ſerum & ſpiritus complecti-
ur, 🜍 partes oleoſas ſanguinis, 🜔
cidas, ſalinas, & lixivioſas.

51. *Intemperies calida* & frigida o-
nnis à ſtatu ſanguinis p. n. ſeu cali-
li innati deducenda.

52. Intemperies calida uti calo-
em extraneum notat, ita ab omni-
us illum quovis modo efferantibus
ritur.

53. Eſtque vel *febrilis*, vel absque
ebri, vel maligna, prout gradus cau-
æ morbificæ variant.

54. *Febres* cauſat, quidquid σύ-
κρασιν ſanguinis, ſeu ejusdem cum
ſero proportionem, conſiſtentiam
& motum turbat, adeoque fermen-
tationem p.n. inducit.

55. *Frigida* cauſa eſt, quidquid ſan-
guinem & calorem reſolvendo, vel
alio modo depauperat.

56. *Hu-*

56. *Humida* & *ficca* à statu seri p... fit.

57. Intemperies particulares alii præsupponunt circulationem san-guinis & seri impeditam, unde fiunt vel sensim per συναθροισμὸν, vel con-fertim ac cum impetu per ῥευματι-σμὸν seu influxum, unde dolor, ca-lor, tumor.

58. Συναθροισμὸς seu collectio fit in parte affectâ ipsâ, vel ob faculta-tem læsam, vel ob errorem exter-num.

59. Ῥευματισμὸς seu influxus al... unde, ubi requiritur 1. partis man-dantis robur, (seu à toto, seu à certa parte,) 2. recipientis debilitas nativa vel adscititia, 3. humoris copia, 4. va-sa, & 5. modus, quem per ἕλξιν, à ca-lore & dolore promotam, & ὦσιν ex-plicant.

60. *Totius substantiæ* morbi causæ sunt, quæcunque calidum innatum seu sanguinis crasin & motum vio-lenter pervertere & resolvere queunt

nt : seu proximius, seu remotius
nagis,

61. Idque vel ab interno vitio humorum proprio, vel ab externo, ut contagio.

62. *Contagium* est vel immediatum, vel mediatum, & præsupponit corpus aliud contagiosum. 2. μίασμα in sale volatili tenui & viscoso consistens, 3. corpus seu patiens dispositum.

63. *Tumores* à flatibus, humoribus & corporibus solidis fiunt.

64. Relaxatio vasorum p. n. seu νασόμωσις fit vel per se à sanguinis vitio, vel copiâ, vel qualitatibus primis & secundis, vel motu peccantis: vel per accidens ab obstructione

65. Διαίρεσις ab ejusdem potissimum acredine salinâ, interdum & à copiâ vel ruptione externâ.

66. Διαπήδησις vasorum rarefactionem, pororum laxitatem & nimiam serositatem sequitur.

67. Obstructio præsupponit ma-

teriam separabilem meatus occlu dentem, vel vaporosam, vel humo rosam, vel solidam.

68. Sive ex toto, sive ex parte; siv in principio, seu alibi.

69. Sanguinis limus seu tartaru parietibus vasorum se affigere, mo tumque hinc impedire potest, præ cipuè si ab acido coagulatio fiat.

70. *Morbi cavitatum* fiunt propte contenta, adnata, vicina, imposit vincula.

71. Ulcera optimè ad principium salinum referuntur, seu extrinsecu accedens, seu interius generatum à solo verò acido ea derivari expe rimentis contrarium est.

PA

PARTIS SECUNDÆ,
SECTIO TERTIA.

INTRODUCTIO AD EFFECTUS MORBI EORUNDEMQUE CAUSARUM COGNITIONEM.

1.

QUidquid extra constitutionem partium fabricæ humanæ p. n. hæret, & ab alio productum est, dicitur symptoma.

2. *Symptomata* sunt producta & comites morborum.

3. Noscitur igitur ex socio, qui non cognoscitur ex se.

4. Comites hi alii sunt individui, proprii, quæ symptomata dicuntur essentialiter inhærentia & pathognomica, alii communes, (quæ συνεδρεύοντα dicuntur, & abesse possunt,) alii novi, quæ ἐπιγενόμενα.

5. Similia non sunt latius exten-

denda, unde ablato morbo non in instanti æque tollitur symptoma.

6. Ut morbus morbum, ita & symptoma symptoma producere, durante morbo, potest.

7. Habent ergo dependentiam symptomata tum à se, tum à morbo.

8. Symptomata non persistunt vel persistere possunt per se, sive absque morbo.

9. Causa morbifica non nisi intermedio morbo producere potest symptomata primaria; secundaria verò potest.

10. Symptomata causæ vestem induentia dicuntur, quando urgent, & grave periculum minitantur.

11. Symptomata sunt triplicia, ratione subjecti, circa quod hærent: *actionis læsæ*, *excretorum* ac *retentorum* & *qualitatis mutatæ*.

12. Symptomata alia sunt *præcipua & primaria*, quæ proximè morbo adhærent, ut actiones læsæ; alia *secun-*

dari-

aria & mediata, ut excretorum ac etentorum, & qualitates mutatæ.

13. Actiones læduntur itidem vel roprio vitio partis ipſius, vel extra-eo ; vel *ob facultatem læſam* ; vel *ob rrorem externum.*

14. *Aboletur* actio vel ad ſenſum, el reverà : *imminuitur*, quando æ-rè, difficulter, tardè, imperfectè fit: *epravatur*, cum in quantitate, vel ualitate, vitioſè, corruptè, immodi-è, indecenter, non, uti debet.

15. Actio ergo aucta peculiarem laſſem non conſtituit.

16. Excretorum vitia ad non-na-uralium & p. n. claſſem pro diverſo tatu ſpectant.

17. Qualitates ſenſibiles ſeu ſenſi-us obviæ mutatæ tertiam ſympto-natum claſſem conſtituunt, v. gr. olor, odor, ſonus, ſapor, & tactiles rimæ & ſecundæ.

18. Symptomata ſecundaria re-ulantur à primariis.

19. Symptomata ventriculi à ca-

lore & menstruo malè habente optti-
mè deducuntur.

20. Sic calor deficiens, obtusus
improportionatus: sic fermentum
deficiens, obtusum oleosis, spirituo-
sis, sulphureis, opiatis, mucilagino-
sis, lixiviosis, dilutumque & fixum
appetitum vel *abolet*, vel *imminuit*.

21. Saliva blandâ diluitione per-
petuum appetitus stimulum con-
temperat.

22. Sic *diutina abstinentia*, si non si-
mulata & fabulosa, ab obtuso calo-
re & fermento orta, neque à cibo &
potu simul fuit.

23. Sic calor fortior, & fermenti
acrimonia, sive per se, sive per acci-
dens, inprimis verò nimis acidum
appetitum p. n. augent, sive simpli-
citer, ut in *bulimo*, seu cum vomitu
ut in *appetentiâ caninâ*.

24. Appetitus absurdorum in *pi-*
câ ἀῤῥωϛίαν διανοίας, & fermentum
adulteratum sequitur.

25. Qua-

25. Quæ picâ laborant, non pulbriores semper gerunt fœtus.

26. Sæpe quidem contraria satuantia, sæpe tamen nec similia, nec ontraria, sed absurda planè appeuntur.

27. *Sitis* vel defectum diluitionis, el calorem p. n. totius, vel acrimoiam salsam sequitur: à copioso veò diluente abest.

28. *Chylificatio læsa* ab evaporatioe & resolutione chyli impeditâ t....

29. Cruditas acida fixos salinos umores & μόλυνσιν, seu non evetas chyli particulas: nidorosa prææstionem pinguium & sulphureaum particularum sequitur.

30. Singultus non affectatus non t nisi affecto ventriculo, (consentinte diaphragmate.)

31. Repletio & inanitio non nisi nediatè eundem producunt.

32. Singultus, ructus & vomitus unt 1. vel à contentis, seu vitio ven-

triculi ipsius, vel aliunde. 2. vel à causâ positivâ, vel privativâ.

33. *Singultus* sequitur irritationem nervorum stomachi, & parietum superiorum intrinsecam, fitque vel à flatu acri & incarcerato frequentius, vel evacuatione nimiâ, vel alteratione à frigidis, vel compressione acutiori, vel consensu nervorum aliorum læsorum.

34. *Ructus* à flatu resoluto fit, sive aqueo, sive biliofo, ut in cholerâ siccâ.

35. *Vomitus* sequitur irritationem totius nervosæ substantiæ ventriculi, cum excretione manifestâ, seu à lubricatione, seu acrimoniâ stimulante vel erodente, domesticâ vel aliunde allatâ.

36. *Cholera* immodicam orificii utriusque irritationem ab acrimoniâ salino-sulphureâ, cum materiâ copiosâ.

37. *Lienteria* & *cæliaca* præsupponunt apepsiam, & tonum ventricu-

ſi ſeu calorem ac menſtruum reſolutum, & corrugationem læſam.

38. *Cardialgia* irritationem orificii ſuperioris extrinſecam ab acrimoniâ biliosâ volatili ſequitur.

39. *Sanguificatio* vel efficientis vel materiæ ratione læditur, ſive ſeroſarum, ſive oleoſarum particularum fiat improportio.

40. *Palpitatio cordis* fit à grumeſcentiâ ſanguinis mitiori & ſubjugabili.

41. *Lipothymia* & *ſyncope* à grumeſcentiâ ſanguinis majori, magis vel minus violentâ.

42. Grumeſcentia ſanguinis fibrarum ex ordine dimotionem notat, ab humoribus potiſſimum acidis vel lixivioſis: illa enim coagulando & figendo: hæc rarefaciendo nimis tonum ſanguinis deſtruunt.

43. *Reſpiratio* læditur vel ob vias, vel expanſionem impeditam, tum pulmonum, tum diaphragmatis & muſculorum.

44. *Atrophia* fit vel ratione alimenti, vel partium alendarum, vel viarum deferentium culpâ.

45. *Cachexia* excessum seri, & partes oleosas balsamicas sanguinis depressas vel depauperatas notat.

46. *Scabies* impuritates salinas, acres, mordaces seri in extimâ veste efflorescentes exhibet.

47. *Scorbutus*, *lues venerea* & *lepra* magnam inter se habent convenientiam, in singulis quippe serum est deturpatum & salibus vitiosis inquinatum.

48. Non omnis psora gravior statim pro leprâ habenda.

49. *Elephantiasis Arabum* est morbus particularis pedum, à sale acri corrosivo, scorbutico illuc à naturâ deposito.

50. *Elephantiasis Græcorum*, seu vera lepra Arabum est morbus universalis à sero summè salibus deturpato, sanguini penitus incocto, illumque tandem magis & magis resolvente.

51. Os-

51. Ossium citius absumtâ humiditate, seu naturæ, seu alio errore, *uctio* læditur.

PARTIS SECUNDÆ SECTIO QUARTA.

INTRODUCTIO LÆSIONUM MACHINÆ CORPOREÆ AD EXTRA.

OCuli fabricâ malè habente; necessum est, *visum* lædi, seu, quod non immittantur, seu non recipiantur, seu falsô dijudicentur species visibiles.

2. Non *immittuntur* 1. ob læsam præcipuè corneam, sive crassescat, sive ulcere, nebulâ, vel aliter afficiatur, unde caligo, albugo, glaucoma.

3. Non 2. licet per accidens, læso motu, ut in paralysi, strabismo, convulsionibus oculorum.

4. Non 3 sufficienter, si pupilla non possit satis dilatari; sed vel æqualem ferè habeat angustiam, unde *lusciositas*,

5. Vel inæqualem, unde νυκταλωπία, concurrentibus præcipuè reliquis, inprimis spirituum laxiori eminentiâ.

6. A luminoso enim constringitur, à tenebris dilatatur; hinc luscio si nictitant quoque magis.

7. Non 4. humoribus gravius deturpatis, & concrescente parte humoris aquei, unde suffusio vera; vel ablatis.

8. Non *recipiuntur* vitio nervorum obstructorum, seu ex toto, unde *gutta serena*; seu ex parte.

9. Utroque modo ablata visio dicitur in genere *cæcitas*, seu sensim fiat, quod frequentius, seu desubitò.

10. Si nullum externum vitium, & spiritus vel organon saltim sint debiliora, fit *visus imbecillitas*.

11. *Dijudicantur falsò* vel constan-

terr

ter, proportione lentis vitiatâ, vel transeunter, humoribus, inprimis aqueo, inquinatis.

12. Sic & *auditus læditur*, si 1. non immittuntur debitè soni in meatus, cavitates, & ad tympanum ob obstructas vias.

13. Si 2. non percipiuntur, seu vitio tympani humidioris, laxioris, crassioris, seu naturâ, seu morbo:

14. Seu nervi otici, vel in exortu, vel in insertione, idque vel ab ortu, vel post ortum.

15. *Tinnitus* à vaporibus tympanum intus ferientibus seu ibi genitis, seu aliunde transmissis, seu positivè magis, seu privativè fit.

16. Motus igitur hic peregrinus aëris interni pro vario appulsu, modò tinnitum, si inæqualis; modò sibilum, si æqualis; modò sonitum, si cum humore, facit.

17. Sic & *olfactus læditur*, vel ob vias obstructas & indispositas, vel nervos, vel membranam narium intemperatam.

18. Sic linguâ vel intemperatâ, vel nervis non vigoratâ, *gustus* vitia exoriuntur.

19. *Tactus* læsi vitia, si mens non laborat, vel aliò intenta est, læsis quocunque modo nervis contingunt.

20. Cum parti membranosæ sentienti objectum occurrit improportionatum, evadit dolorificum.

21. *Doloris* immediata causa tantùm una est, solutio continui, seu ab intemperie, seu à particulis salinis improportionatis, seu aliunde oriatur.

22. Hæc verò nihil aliud est, quàm partium membranosarum tensio & vellicatio:

23. Et dolorem infert. si sit adhuc in fieri, subitanea, confertim & cum impetu, cum intemperie inæquali.

24. *Dolor* ratione partium variat, à quibus & denominationem accipit, estq; vel acutus, vel obtusus;

acu-

cutus	mordax punctorius oftocopus	vehemens.
obtufus	ftupidus gravativus tenfivus	remiffus.

25. Halitus falfi & acres fublimati & latè expanfi ad cutem & fuperficialiter ftimulantes pariunt *pruritum.*

26. Quando humores acidi & aufteri dentibus inimici porulis eorum fe infinuant, contactus & mafticatio cum moleftiâ fit, unde αἱμωδία.

27. *Memoria* non depravatur; fed tantum imminuitur vel aboletur.

28. Læfiones verò ejus vel conformationem vitiatam, vel fpirituum difpofitionem fequuntur.

29. Si pori cerebri nimis hient, nec à lymphâ blandâ vaporosâ fufficienter irrigari & obftrui poffint, feu

seu cerebri, seu vaporum culpâ, fiunt *vigiliæ*.

30. Sin iidem vel spirituum penuriâ & lassitudine, seu effluviorum vaporosorum copiâ, seu sulphure magis vel minus resoluto nimis concidant, vel obstruantur, fit *somnus p. n.*

31. Cum spiritus animales volatilitatem amittunt, ac quasi coagulantur & fixantur in poris nervorum, adeoque partes non irradiant, abolitio sensus & motus consequitur in *paralysi*;

32. Seu ex toto id fiat, seu ex parte; seu in insertione, seu in origine; seu prævio alio symptomate, apoplexiâ, colicâ, seu non.

33. Frigida verò, acida, mercurialia, nervis apprimè sunt inimica.

34. *Lassitudines* spontaneæ morbum & præeunt & sequuntur; illud, gravatis spiritibus, nec liberè in ambitu motis: hoc, debilitatis & depauperatis iisdem.

35. Motu

35. Motu & articulatione maxillæ inferioris, vel organis concisioni ciborum dicatis læsis, *masticatio* læditur.

36. Si via ciborum patula, vel saltem â eâdem compressio ad inferiora, vel linguæ, vel musculorum, vel nervorum culpâ deficiat, læditur *deglutitio*.

37. *Tremor* in corpore sano est prodromus paralyseos, in paralytico sanitatis.

38. Si nervos, intactis poris cerebralis substantiæ, partim intimius seu per totum irritet, partim coaguletet humor vel vapor, peregrinus, acidus, austerusve, crassior fixiorque, fit *convulsio*.

39. Idque, pro corporis motu naturali, vel in anticam, vel posticam partem, vel æquali positu.

40. Si magis irritet, quam coagulet, fiunt *motus convulsivi*, seu cum κλόνῳ.

41. Factâ verò nervorum in extre-

tremis particulari, superficiariâ & transeunte irritatione, fit *spasmus flatulentus*, der Krampff.

42. *Ruminatio* vitiosam ventriculi conformationem præsupponit.

43. Quidquid bronchiis pulmonum, præsertim superioribus, vel inæquale vel asperum accidit, thoracem ad concussionem seu *tussim* movet.

44. Sin asperitas & corrugatio quasi æqualis asperæ arteriæ inhæreat, fit *raucedo*.

45. Omnis irritatio præsupponit vel magnam inæqualitatem, vel salinum principium, seu acre, seu acidum, seu salsum, membranis dissimile, & consequenter inimicum.

46. Quò magis sensibilis pars est membranea, eò facilius irritatur.

47. Hinc, quidquid acre, vel inæquale membranæ narium accidit, movet *sternutationem*.

48. Consequente simul pectoris concussione, & à collisione strepitu.

49. Quid

49. Quidquid vaporosum in spatiis musculorum maxillæ vel scapularum hæret, vel hærere videtur, *oscitationem* & *pandiculationem* facilè fiet.

50. Inæqualis illapsus sanguinis in panniculum carnosum, *horrorem*, *rigorem* & *frigus* facit, tum positivè, tum privativè.

51. *Sermonem* & *vocem* tum nervi resoluti, tum per accidens faucium, inprimis linguæ vitia varia lædunt.

52. Eccentricitas intellectûs omnis spirituum animalium & lymphæ læsionem constantem vel transeuntem præsupponit.

53. Sic obnubilati à potulentis, vel medicamentis, vel calore p. n. pariunt paraphrosynen:

54. Accensi & cum meningibus inflammati, cum febre, *phrenitidem*; consensu verò diaphragmatis *paraphrenitidem*;

55. Sine febre exæstuantes, exaltatis & sublimatis æqualiter particulis

culis oleosis, depressis verò temperantibus serosis sanguinis, *maniam.*

56. Exaltatis verò particulis acidis figentibus, & depressis volatilibus balsamicis, *melancholiam:*

57. Unde & furor deest, & tristitia sine causâ, vel, aucto malo, μισανθρωπία, vel demum delirium absurdum sequitur.

58. Inflammatâ extremâ faucium parte deglutitio liquidorum prohibita, seu ὑδροφοβία suboritur.

59. Irritatum enormius nervosum genus in artubus quandoque excitat insanum *saltandi desiderium.*

60. Communicatum cum sanguine sal volatile peregrinum animalis, pro variâ dispositione ejusdem, varia symptomata producit.

PARTIS SECUNDÆ
SECTIO QUINTA.

INTRODUCTIO AD LÆSIONES MACHINÆ CORPOREÆ RELIQUAS VARIAS.

I.

SI ſpiritus non æqualiter influant; ſed rotentur quaſi & nutent, fit *ertigo.*

2. Sive ab extra confuſio ſpiritu-m fiat, ſive ab intrinſeco vitio, tum oſitivè, tum privativè.

3. Vertiginis ſedes primaria non ſt in oculis, ſeu œconomia viſus urbata.

4. Cœci etiam vertiginem pati ueunt.

5. *Ambulatio in ſomno* rectorem achinæ corporeæ peregrinum, hantaſiam fortiorem, ſequitur.

6. Ut

6. Ut luna humorum est domina, ita præcipuè cerebrum disponit ad morbos.

7. Intentata oppressio pororum cerebri & spirituum in somno, quandò serum profundius illapsum non tàm commodè recipitur, parit *incubum*.

8. Affectus soporosi non differunt causâ; sed gradibus & symptomatibus.

9. *Carus* à repletione vaporosâ; *lethargus* à compressione pororum cerebri fortiori magis fit.

10. Si sanguinis & spirituum energia in ipso cerebri meditullio, vel corde coaguletur & figatur, fit quasi eclipsis microcosmi, seu *catalepsis*.

11. Si irritatio fiat membranosarum & nervosarum partium cerebri gravior, ab acri biliosо, vel acido magis volatili, fit *epilepsia*.

12. Sin minor sit, in membranis aliis quoque fiunt *motus convulsivi*:

13. Sive sensibus occurrant & e-

volu-

oluti ſint, ſive interni magis, & ma-
ſis à poſteriori pateſiant.

14. Si violenter obſtruuntur po-
& principium ſpinalis medullæ,
eſubitò concidit machina, & fit *a-
poplexia*,

15. Sive ab intrinſeco principio
nbre quodam ſimul & ſemel irruat
erum, vel ſanguis compreſſionis
utor fiat, ſive ab extrinſeco violen-
o.

16. Si mitius id fiat, contingit
Φωνία, (ſeu juxta quosdam *apo-
pſia*;) ſin gravius, ſuccedit paraly-
s: ſin graviſſimè, mors ſequitur.

17. *Impotentia* alia eſt naturalis, a-
a ſupranaturalis: illa fit, ſi vel to-
ius temperies abnuat, & ſpiritus
eficiant, vel partes genitales quo-
d nervos, muſculos, ſemen, &c.
nalè habeant.

18. *Magica* remediis naturalibus
urari poteſt.

19. Si in fœminâ vel totum ſit
acochymum, vel obeſum nimis cor-
pus

pus; vel uterus temperie & confor-matione, inprimis obstructione o-varii, læsus, fit *sterilitas*.

20. Hinc menses testantur di[e] statu sanitatis & uteri, & quibus non fluunt, seu ante, seu in coitu, ste-rilescunt.

21. Non tamen omnes, quibus menses fluunt, sunt fœcundæ.

22. Adeoque, si nec recipiens lo-cus, neque materia, neque efficiens benè habeant, læditur *conceptio*, & hinc necesse est, vel paucos, vel nul-los liberos generari.

23. Si loco fœtus natura exorbi-tans massam informem faciat, *moll[a]* fit; sin ossibus instructam, vel cor-pus enormiter deformatum, dicitur *monstrum*.

24. Quò spirituosius, & salin[o] charactere semen impraegnatum magis, eò magis stimulat.

25. Si accumulentur particulæ sul-phureæ acres biliosæ in sanguine, seu bilis excrementitia, tum proprio tum

um intestini vitio, non eructetur
oco solito, diffusio fit coloris flavi
n habitum corporis; seu *icterus*.

26. Color faciei testatur de statu
nguinis:

27. Hinc subjugatis particulis o-
osis balsamicis à mensium obstru-
tione, fit cachexia virginea, seu
λώρωσις.

28. Linguæ color index est status
eri in glandulis, sive deficiat & æ-
tuet, seu viscosius sit.

29. Si fauces occupet inflamma-
o fit *angina* cum rubore, dolore, ca-
ore, tumore, & deglutitione impe-
itâ,

30 Seu nullus ferè adsit tumor,
t in *κυνάγχη*, sive interius, sive ex-
rius magis vergat.

31. Si serum copiosius acriuscu-
um, & sanguis oleosior incande-
at, facilè pars volatilior & subti-
or in caput, vel extrema sublima-
ur, & fit *erysipelas*.

32. Ungues quoque testantur de

qualitate sanguinis, ejusque recursu & deturpatione.

33. *Fœtor* totius tum sordes strigosas externas tum ipsius sanguinis per spiracula communia consequitur.

34. Si in ore putridum μίασμα, seu ventriculo, seu pulmonibus continetur, fit *fœtor oris*.

35. Quò major est humorum corruptio, eò tetrior vapor, inprimis ex alis vel inguine exhalat.

36. Si lympha sit vitiata, vel in ventriculo regurgitent humores vitiosi, *sapor vitiosus* in ore se exhibet.

37. Quæ substantiâ peccant excreta, dicuntur toto genere p.n.

38. Si partes terreæ, limosæ, tartareæ, salinæ, per urinam excerni solitæ, non separentur à massâ sanguineâ; sed adhuc fluitent fit *affectio hypochondriaca, arthritis*;

39 Sin in renibus vel vesicâ in coagulum abeant, fit *calculus*.

40. Hin

40. Hinc nephritici & arthritici omnes ſunt hypochondriaci.

41. Hinc ſpiritus & ſuccus lapidicus non niſi in ſale quærenda.

42. Ut nec ex omni, ita nec ex ullâ putredine generantur vermes.

43. Viſcerum integras particulas, v. gr. pulmonum vel hepatis, ejici per alvum vel os poſſe, non credibile eſt.

44. Prout ſe habet ſerum in ſanguine, vel glandulis & ductibus ſalivalibus, vel ventriculo, ita etiam *ſputum*.

45. Sic hypochondriaci & melancholici ſunt ſputatores: ſic crebra ſalivatio vomitum prænuntiat: ſic in ictericis ſæpe flavet.

46. Si acrimoniâ ſalinâ ſtimulentur inteſtina, præterquam ferre poſſunt, munus excernendi accelerant, fit *diarrhœa*,

47. Seu domeſtico ventriculi & inteſtinorum vitio, ſeu aliunde; id-

que vel cum levamine, id est, criti-
cè, vel cùm læsione, id est, sympto-
maticè; seu per se, seu per acci-
dens.

48. Si cum erosione & rasione in-
testinorum, diarrhœa cruenta seu
dysenteria fit.

49. Denegato excrementorum
per solitas vias transitu, natura co-
acta inverso motu per superiora
eadem ejicere cogitur.

50. Seu ab infarctu, seu inflamma-
tione, seu obstructionibus aliis, ut
in herniâ incarceratâ, id fiat.

51. Si ergò obstructio alvi contu-
max, dolorifica, & vomitus simplex
urgeat, *passio iliaca*; si stercora ipsa
vel quasi, *ileus* fit.

52. Si speciatim sensilis ani sphin-
cter hoc modo irritetur, fit *tenesmus*.

53. Hinc, quod stranguria est in
urinæ, id tenesmus in fecum excre-
tione.

54. Si vel natura sit segnior, alias-
ve occupata, vel humores deficiant

V

vel viæ non ritè habeant, alvi fiunt constipationes.

55. Si serum sale resoluto abundet, & acescens quasi fundatur, & chorescat sanguis, pori renum laxantur, & fit *diabeces*,

56. Sive viæ ipsæ sint patentiores, & immutata ad sensum assumta secedant; sive majori longè quantitate urina profundatur.

57. Si receptaculis suis non colligi, vel collecta non emitti possit urina, fit *ischuria*;

58. Si viæ urinariæ, vesicæ vel urethræ parietes, salsedinem urinæ sentiant, vel hæc ipsa eosdem peregrino sale afficiat, & sensum molestum inducat, fit *stranguria* & *dysuria*.

59. Idque vel domestico vitio, vel renum, vel viciniæ.

60. Si obstructa sint vasa uteri, vel sanguinis ὀργασμὸς & fermentatio deficiat, *menses obstruuntur*, vel *imminuuntur*.

61. Qualis ſanguis, tales menſes, & vice versâ, hinc teſtantur de ſanitate fœminæ.

62. Quod ante partum ſunt menſes, id poſt illum *locbia.*

63. Si ſeroſior & acrior ſanguis, vel abundet, vel turgeſcat magis, vel obſtructiones etiam quandoque adſint, liberum motum impedientes, etiam extra ordinem & tempus menſes *nimis fluunt.*

64. Prout divulſio vaſorum major vel minor, & ipſe ſanguis ſe habet, ita & *locbia* vel magis vel minus fluunt.

65. Si vel intrinſeco vel extraneo ſtimulo referentur vel criſpentur vaſa inteſtini recti, fiunt *hæmorrhoides.*

66. Si ſemen per ætatem colligatur & abundet, facilè ab externis vel internis ὀργασμὸν acquirit, & per ſomnum excidit in *pollutione nocturnâ.*

67. Sin vel ob vitioſam qualitatem veſiculis contineri non poſſit:

ve-

el hæ debilitatæ, laxiores, vel irrita-
t ſint, fit *gonorrhœa.*

68. Sin à coitu impuro veſiculæ
ſeminales exulcerentur, fit *gonorrhœa virulenta.*

69. Pollutionem nocturnam ſuc-
cedere gonorrhœæ bonum eſt: hanc
illi, malum.

70. Si *lac* non affluat, colligatur
& alteretur in mammis, *deficit*, &
contra.

71. Si præſens non exſugatur,
grumeſcit & coagulatur.

72. Abundantes in ſanguine par-
tes ſeroſæ, crudæ, & in coagulum
abeuntes, *fluorem album* pariunt, ſeu
præcedat, ſeu comitetur, ſeu ſequa-
tur menſes.

PARTIS TERTIÆ SECTIO PRIMA.

INTRODUCTIO ET APPLICATIO HACTENUS DICTORUM AD STATUM IPSIUS MACHINÆ HUMANÆ DIGNOSCENDUM IN GENERE.

I.

PRæſuppoſito ſtatu machinæ humanæ in genere, medicus hunc in ſpecie & cognoſcendum & curandum ſuſcipit.

2. Hinc ex notis plurimis occurrentibus, ceu ſignis, ignotum elicit.

3. Quæcunque enim in machinâ corporis invenit, illa vel innuunt, vel indicant.

4. Innuunt valetudinem tum antecedentia, tum præſentia, tum

com-

onsequentia, an sanus, an æger sta-us: quis & qualis morbus.

5. Ea verò vel quidditatem, τὸ τι, & essentiam, seu statum præsen-tem *edicunt*, vel positis prioribus fu-turum *prædicunt*.

6. Hinc signa vel sunt *diagnostica*, vel *prognostica*.

7. Fontes utrorumque iidem unt nisi quod diagnostica magis in se & absolutè: prognostica relativè ad vires & tolerantiam judicant.

8. Hinc (1.) quæ ceu propria in quarto modo morbo huic vel illi de-prehendit sunt & dicuntur *essentiali-ter inhærentia* & pathognomica.

9. Quæ (2.) à prioribus illis de-pendent, licet aliàs communia, di-cuntur ex necessitate consequentia, seu *post essentialia*, symptomata alia:

10. Quæ (3.) ullo modo concur-runt, disponunt, prægressa sunt, ju-vant item vel nocent, tertium fon-tem, *causarum* scilicet, constitu-unt.

11. Quæ (4.) *analogiam* ſeu ſimili-tudinem ſive ad ægrum ipſum, ſive ad alium important, reliqua confir-mant.

12. Omnia hæc ſenſu conſtant, ſeu ægroti patientis, ſeu medici dijudi-cantis.

13. Hinc verò non ſolis ſenſibus acquieſcendum; ſed & rationem ad-hibere judicem oportet.

14. Hinc, quæ non ſignant ſin-gula, multa notant, collectivè ſum-ta & conjuncta.

15. Hinc uni ſoli ſigno, præter-quam eſſentiali, non fidendum.

16. Ut diſtinctio *temperamento-rum*, ita & *dignotio* fundamentum ha-bet in re.

17. Dignoſcuntur verò vel quoad totum, ſeu univerſale, vel quoad partem, ſeu ſpeciale.

18. Hinc dignoſcuntur itidem vel ab affectionibus eſſentialibus cujuslibet, vel poſteſſentialibus, vel cauſis, vel ſimilitudine.

19. Eſ

19. Essentiale sanguinei est calidum & humidum : cholerici, calidum & siccum : phlegmatici frigidum & humidum : melancholici frigidum & siccum, quatenus hoc ipso status sanguinis & seri notatur.

20. Consequentia post essentialia sunt tum interna, tum externa, color, contactus, ingenium, studia, inclinationes, mores, morbi, in singulis singula.

21. Causæ vicem obeunt, quæ vel intendunt sanguinem & serum, vel imminuunt & deprimunt.

22. Simile ad simile relatum facilè quoque dignoscitur, licet in suâ latitudine.

23. A dispositione ad habitum facilis est transitus, hinc singula temperamenta suis morbis sunt obnoxia.

24. Hinc excessiva qualitas cujusvis temperanda est remediis & diætâ.

25. *Partium* temperamenta vel respectu ad alias, vel ad se ipsas variant.

26. Hinc *calidæ* sunt omnes sanguineæ, carnosæ, parenchymaticæ; *frigidæ* membranosæ, glandulosæ, exsangues.

27. Ut cor & sanguis temperata sunt ita & totum corpus.

28. Temperies cordis proximè ex pulsu, respiratione, affectibus, seu moribus & morbis cognoscitur: remotè colore, tactu pectoris, vasorum constitutione.

29. Cerebri temperies 1. ex sensuum internorum & externorum statu, 2. motu, 3. affectionibus horum, somno & vigiliis, 4. morbis dignoscitur.

30. Calor inter qualitates maximè activus: frigus ejus privationem notat: humiditas & siccitas modificant.

31. Speciale temperamentum parti-

tis cujuslibet à totius limitatur, & vice versâ.

32. Ut testes dispositi, ita etiam variat generandi potestas & aptitudo ad conjuginm.

33. Hinc dignoscitur eorum temperies à seminis statu in quantitate & qualitate, consistentiâ, libidine, generatione marium vel fœmellarum, barbâ.

34. Quicunque ante annos pubertatis eunuchi fiunt; barbam non accipiunt: qui pòst, retinent.

35. Ut uterus temperatus, ita & menses, concipiendi & retinendi vis, fœcunditas & valetudo variant.

36. Temperies uteri conjugio corrigi & mutari in aliam potest.

37. Pulmonis temperiem respiratio, vocis moderatio, pulsus & remotius sitis patefaciunt.

38. Gaudet moderatâ humiditate: facilius quoque fert humida, læditur magis siccis.

39. Ut bilis est balsamum sangui-

 nis,

nis, ita & jecoris temperiem dispo-
nit.

40. Calidæ intemperiei, si ad summum devenerit, facilè frigida succedit.

41. In omnibus impuritatibus sanguinis, seu biliosis, seu serosis, respiciendum est hepar.

42. Id ipsum quoque obstructionibus quàm maximè est obnoxium.

43. Dextra dextris, sinistra sinistris magis consentiunt.

44. Lienis temperies ex seri statu, cujus est diribitor, & consequenter rarefactione vel fixatione sanguinis dignoscitur.

45. Non omnes dolores hypochondrii sinistri sunt lienis, nec nulli.

46. Lienem à morbis absolvere, ineptum est.

47. Ut calor & fermentum variat, ita & temperies ventriculi & consequenter concoctio.

48. Antipraxis viſcerum ab experientiâ & praxi ſtabilitur.

49. Renum temperatura ab urinæ ſecretione proximius, adæquatè etiam per τὰ ἀνόητα cognoſcitur.

PARTIS TERTIÆ SECTIO SECUNDA.

INTRODUCTIO AD URINÆ CONSIDERATIONEM IN THEORIA ET PRAXI.

1.

CUm ex ſanguinis undis proveniat, & culinis viſcerum, non minimus valetudinis interpres eſt urina.

2. Noſſe verò oportet, qualisnam, ceu regula Lesbia, ſit ſanorum, ut, quantum conveniat, vel abeat, ſciatur.

3. Elementa urinæ duo ſunt: liquor & contenta.

4. Li-

4. *Liquorem* constituit pars serosa, quam vel ex potulentis non admittit natura intimius, vel emittit superfluam.

5. Tam provida scilicet est in seri & sanguinis proportione conservandâ.

6. Illa assumtis debetur; hæc sanguinis sero, extra sphæram suam abeunti.

7. Differt hinc serum & urina tum substantiâ, tum qualitatibus.

8. *Contenta* absolvunt principaliter & explicitè partes salinæ; magis vel minus saturatæ.

9. Quò citius emittitur urina à pastu, eò minus salsa est; quò longius, eò salsior.

10. Serum est ὄχημα τῆς τροφῆς, id est, vehiculum alimenti ad massam sanguineam (salia verò solvuntur humidis,) hinc & vehiculum salium è massâ sanguineâ.

11. Sal in urinâ salsum est, ex volatili copioso & acido constans.

12. Na-

12. Natura enim utraque hæc ſe-
ludit, ne illud nimis rarefaciat, hoc
nimis figat ſanguinem.

13. Ut verò ſal libenter amplecti-
tur, & ſecum occultat tum terreas
aereas partes, tum ſulphur;

14. Ita ſecundariò & implicitè
hæc quoque ceu contenta urinæ in-
ſunt, illæ copioſius, hoc parcius.

15. Urina igitur eſt heterogenea,
licet præter ſal & calor diverſa hæc
magis uniat.

16. Variat eadem non ſolùm par-
tium harum eſſentialium; ſed & ac-
cidentium variorum hinc oriundâ
culpâ in ſanis & ægris.

17. Urina non privatum eſt re-
num excrementum, ſed adæquatè
totius maſſæ ſanguineæ; proximius
in culinarum publicarum, proxi-
mè à renum poris ſecretum.

18. *Color* urinæ radicaliter à ſul-
phure, explicativè à ſalibus eſt.

19. Illud verò à bile quoque de-
rivari poteſt.

20. In

20. In urinâ ſpectanda principaliter duo, ſubſtantia ſeu conſiſtentia, & color; ſecundariò quantitas & odor.

21. Prout pars aquoſa ſalinis magis vel minus ſaturata eſt: ita etiam craſſa vel tenuis evadit.

22. *Craſſa* copiam excrementorum; tenuis eadem vel non ſeparari, vel non emitti innuit.

23. Urina *oleaginoſa* quoad ſubſtantiam rara eſt, & colliquationem notat malignam: viſcida, mucilaginoſa & ſine ſibilo exiens frequentior.

24. Pro ratione materiæ, efficientis & caloris, urina vel *parcior* vel *copioſior* ſecernitur.

25. Hinc quæ augent, ſtimulant, reſolvunt, copiam; quæ imminuunt, divertunt, impediunt, paucitatem urinæ afferunt.

26. Color urinæ caloris ſtatum in machinâ humanâ optimè patefacit.

27. Si

27. Si ſulphur non elicitur, ſeu oris ſeu materiæ vitio, deficit etm in urinâ color.

28. Albedo contentis debetur, ylo, ſemini, pituitæ, ſabuloſis, &c.

29. Si particulæ ſulphureæ impu ſaturatiores ſunt & explicatios, *crocea* fit, index icteri.

30. Vitia omnia urinæ à malâ diſoſitione viſcerum, diſtinguenda int ab errore externo.

31. Si partes ſulphureæ ſalinis imerſæ volatilioribus fortius agitenr, ut in febribus, ruffa fit, ſeu rutins urina.

32. Color urinæ intenſior vel moi particularum ſalino-ſulphureaum majori, ut in febribus, vel ſatutioni nimiæ earundem, in ſcorbu, hydrope, &c. adſcribendus.

33. Præſtat in febribus intenſis unam eſſe rubram, quàm aquoſam; hydrope aquoſam, quàm ruram.

34. Si partes ſulphureæ deturpen-

pentur, seu ab austeris vel acidis, seu culpâ caloris, &c. niger, lividus, color fit.

35. In singulis urinæ accidentibus respiciendum est ad toleranti-am, viscerum constitutionem, con-juncta symptomata, ætatem, & alias circumstantias.

36. *Turbant* urinam contenta copiosa, seu statim ita mingatur, seu talis fiat maneatque, vel mutetur.

37. *Clara* & perspicua æstimanda est colore, sedimento, antecedentibus & consequentibus.

38. Ut nullus odor sulphuris & caloris defectum notat: sic fœtor urinæ & suaveolentia vel à contentis, vel ab assumtis dependet.

39. Suaveolens à sulphure subtili resoluto & expanso, vel massæ sanguineæ vel resinosorum & oleosorum oritur; fœtens à putrilagine.

40. Contenta urinæ naturali

unum ſunt, nomine tria; à regi-
nibus vaſis diſtincta.

41. Ut in aquis deſtillatis ſubſi-
ent particulæ plantæ ſubſtantificæ
quatæ; ita eſſentiale contentum
ſt *ſedimentum*, reliqua ſecundaria
uaſi ratione caloris variant.

42 Contenta cum liquore æter-
num habent fœdus, ſemper ergò ad-
ſunt, licet in aliis ſubtilius, in aliis
craſſius.

43. Recrementa terrea, ſeu ⊖ ali-
menti phlegmati conjunctum ſedi-
mentum conſtituit.

44. Optimum ergò ſedimentum
ſt medium quantitate, ſubſtantiâ,
ohærentiâ &c.

45. Nubecula partes ſulphureas
ſubtiliores notat; in ſanis raró vel
nunquam apparet.

46. Contenta p. n. ſunt vel inani-
mata vel animata, pauca, vel copi-
oſa.

47. Sedimentum in ſanis nul-
lum, morbum imminere, in mor-
bis cruditatem notat. 48. Ex

48. Ex hujus ergò præſentiâ & qualitate coctio tum humorum, tum ventriculi & conſequenter morbi ſtatus æſtimanda.

49. Pus, ſanguis, ſquamæ, &c. cum urinâ mixta ex circumſtantiis vel affectæ veſicæ, vel corporis judicanda.

50. Ut arthritis, calculus, affectus hypochondriacus, conſpirant, ita etiam arenulas in urinâ ſinguli exhibent.

51. *Pondus* urinæ vel contenta, vel liquorem, *deſtillatio* ſulphureas & ſalinas partes curatius metitur.

52. Ut urina ad ſigna poſteſſentialia ſpectat, ita ipſa aliter conſulta fallax eſt.

53. Patefacit morbos magis confusè, probabiliter, & cum aliis benè conſideratis, magis ſtatum morbi, quam quidditatem.

54. De graviditate ex urinâ non temerè pronuntiandum.

55. Præſtat ex urinâ judicare in-

terrogando, quàm decidendo; ad lectum, quàm domi, notâ, quàm ignotâ, &c.

56. Patefacit proximius statum sanguinis & seri, & circa horum elaborationem & secretionem versantium viscerum, remotius reliquorum.

57. Color remissior subministrat quæstionem de statu coctionis & seri: intensior de febri vel scorbuto, & utriusque consequentibus symptomatibus, &c.

PARTIS TERTIÆ SECTIO TERTIA

INTRODUCTIO AD COGNOSCENDUM STATUM FLAMMÆ VITALIS.

1.

Iuut pulsum mille res varient, tangenda tamen est vena.

2. Ut

2. Ut pulſus primum & perpetuum eſt mobile, ita de machinæ, caloris, vitæ, cordis, ac virium tenore teſtatur.

3. Uſus pulsûs eſt circulatio ſanguinis.

4. Aucto igitur motu & calore, ceu causâ, *uſus* dicitur *auctus*, & vice versâ imminutus.

5. Quæcunque calorem & motum intendunt, pulſum cient magis, & contra.

6. Ut ſe habet virtus vitalis, vaſa & ſanguis, ita etiam variant pulſus.

7. In infantibus pulſus vix attenditur.

8. Conſiderandus eſt æger tum ad ſe ipſum, tum ad alios, qualem exhibeat pulſum.

9. Differentiæ pulſuum, quarum uſus in praxi non eſt, negligendæ.

10. Quæ enim à motu & quiete deſumuntur, eſſentiales ſunt; quæ à reliquis, accidentariæ.

11. Quæ

11 Quæ ex unicâ pulsatione in-
otescunt, absolutæ, quæ ex pluri-
us, relativæ dicuntur.

12. Ut optimus est medius inter
xtremos, & sibi constans, ita ad
unc reliqui, ceu ex proportione
hythmi musici, judicandi.

13. Quicunque omnes dimensio-
es ordinarias excedit, *magnus* di-
itur, qui easdem non assequitur,
arvus.

14. Non omnis magnus est ve-
emens, non omnis parvus langui-
us.

15. Magnus fit vel naturâ impe-
itâ, dolore, obstructione, vel liberâ;
trobique semper bonus est, & con-
ra.

16. In sanis temperamentum ca-
dum; in ægris intemperiem simi-
em, in utrisque vires constantes
otat, & contrà.

17. In senibus & gracilibus sæpe
pparet magis magnus, quàm est.

18. Parvis pulsibus ferè omnibus conjuncta est frequentia.

19. *Celer* & *frequens* pulsus non sunt confundendi: ille enim à motûs qualitate; hic tempore quietis magis dicitur.

20. Quidquid sanguinem magis rarefacit; & sulphur ejus intendit, pulsum celerem facit, & contrà.

21. Hinc celer pulsus continuatus febrium signum est pathognomicum.

22. Mutationes pulsuum in melius omnes bonæ, in deterius omnes malæ.

23. *Tardus* & magnus pulsus bonus, omnis intermittens etiam est tardus.

24. Celerem in deterius ruentem sequitur *frequens*.

25. Ille motui quadrupedis citato, hic volucris comparari potest.

26. Usus augetur vel ob caloris ma-

agnitudinem, unde magis celeres: el ob exhauſtos ſpiritus vitales, un- e magis frequentes pulſus fiunt.

27. Tardus & *rarus* differunt de- litate & morâ; majori ſcilicet in rdo, minori in raro, qui ſemper t debilis.

28. Pulſus rarus, niſi conſtans ſit, ſedico ſuſpicionem movet.

29. Febres remittentes tardum agis, quàm rarum pulſum exhi- ent

30. *Vehemens* ſeu robuſtus pulſus oboris vitalis comes eſt, in ſanis & gris.

31. Quo major & robuſtior pul- is, eò venæſectionem magis vel dicat, vel admittit.

32. *Debilis* ictus debilem faculta- m notat.

33. Si ſanguis ſero copioſo in- uctus, ſpiritusque vitales abun- nt, vel obruantur quaſi, *plenus* ſit lſus.

34. Si deficiat ſerum & ſpiritùs

 non

non sufficienter distendant, ut bullæ instar statim concidat, *vacuus* fit.

35. Gradus remissior pleni est *mollis*.

36. Pulsus *durus* tensivus, membranosi generis affecti index, & convulsionum præco.

37. Qui ordinem observat, sibi similis, constans, nec in horas sponte mutatur, *æqualis* dicitur.

38. Æqualitas pulsus ex uno carpo mensurari debet, altero impeditu facilis.

39. In febribus *inæqualitas* pulsûs utplurimum malignitatem notat.

40. Inæqualitas verò secundum quid non valdè timenda est.

41. *Deficiens & reciprocus* in moribundis & syncopticis occurrunt; ille lethalitati proximus; hic ultimum naturæ conatum sequitur.

42. *Intermittens* quasi pausam harmoniæ microcosmicæ innuit.

43. Et tangendo & numerando di-

dignoscitur, v gr. 1, 2. 3. 0. 1, 2. 3. 4. 0. 1. 2. 3. 4. 5. 0. &c.

44. Intermittens terret medicum, & fallit, nisi cordatus sit.

45. Sive apparenter intermittat, ligaturis, habitu obeso, &c. sive reverà, vel s. n. ab ἰδιοσυγκρασία, vel p. n. à grumescentiâ sanguinis.

46 Hinc in pleuriticis, febribus malignis, scorbuticis, palpitatione cordis, senibus, &c. frequenter occurrit citra omne periculum.

47. Prognosticum etiam ejus ex interpolatione & ictuum numero dici potest.

48. Cum unum ictum respectivè fortiorem alter citatior sequitur, ut duos quasi æmuletur, h. m. - ᴗᴗ fit caprizans.

49. Variat inæqualitate pulsus pro variâ sanguinis & ipsi confusorum constitutione.

50. Si plenus vel mollis inæqualis magis sit, & à copiâ fieri modò

exsurgere, modò deprimi videatur
undosus fit

51. Si minori gradu & robore ii
fiat, spiritibus quasi exhaustis, *ver-*
micularis exsurgit.

52. Undosum ergo in vermicu-
larem mutari malum est.

53. Ut undosus cum molli, ita
serratus cum duro convenit, ejusque
modum, in præsagio quoque, di-
cit.

54. Pulsus morientium non o-
mnibus iidem occurrunt.

55. Ut inter duo extrema viti
defectus pejor est excessu, ita & in
pulsu.

56. Urina bona pulsus bonus, æ-
ger moritur.

57. Pulsum sanorum similem ra-
refactio vitiosa & maligna sangui-
nis quandoque fingit.

58. Mechanicè pulsuum varieta-
demonstrari potest variis motibus
v. gr. pedibus poëticis, numeris
pendulo, thermometro, sono.

59. Si

59. Sic ſpondeus magnum & tardum, trochæus magnum & celerem &c. ſignat.

60. Pendulo analogica proportio majoris & minoris ſpatii motusque concipi poteſt, & gradibus quaſi diſtingui.

61. Ut aëris motus facilis & delicatus eſt, & frigus eum concentrat, calor dilatat; ſic ratione caloris p. n. indirectè etiam pulſum inde, per thermometrum ſcilicet, arbitrari libet.

62. Pulſus inter ſigna muta eſt præcipuum, à recenſendis vero regulandum.

63. Medicus in carpo, ſuſpensâ manu, duobus vel tribus digitis, pulſum in alterutrâ manu tangat, non ſuperficiariè.

64. Non feſtinet tactum, non negligat, ſed repetat, modò lenius, modò fortius

65. Judicium verò juxta nor-

mam ſanorum & ipſius individui pulſum non præcipitet.

66. Æger tangendus non ſtatim poſt cibum, liber à motu animi & corporis, modò ſupino, modò prono carpi poſitu.

67. Index eſt virium pulſus, non tamen infallibilis, hinc ipſi ſolli nunquam fidendum.

68. Quò ſtatui ſanorum propior: eò melior & contra.

69 Omnis mutatio in machinâ humanâ. in ſpecie pulsûs, à pejori ad bonum melior eſt.

70. Morbi chronici λύσει, acuti κρίσει terminantur.

PAR-

PARTIS TERTIÆ SECTIO QUARTA.

INTRODUCTIO AD STATUM MACHINÆ HUMANÆ p.n. DIGNOSCENDUM.

1.

OMnis ſenſibilis mutatio machinæ humanæ in individuo, ſive in toto, ſive in certâ parte, morbum inſtare innuit,

2. Fientes morbi difficulter, facti facilè cognoſcuntur.

3. Omnes exceſſus in rebus non naturalibus trahunt poſt ſe vel morbum, vel diſpoſitionem morbificam.

4. Laſſitudines morbum prænunciant, ſive à plethorâ, ſeu cacochymiâ

5. Qui diſpoſitionem habent nativam, vel acquiſitam diætâ, facilius hoc vel illo morbo corripiuntur.

6. Quò magis corpus sibi fit diss simile, & actiones à statu naturali declinant, eo morbis proclivius est.

7. Quæ morbum significant, mi nori gradu apparentia, eundem imminere, majori, præsentem no tant.

8. Morbi quandoque simulantur vel ob utile, vel honestum, vel ju cundum.

9. Id verò ex non constantibus signis, ceu testibus morborum, præ cipuè patefit.

10. Scire læsionem & causam cu rare est, non agniti morbi nulla cu ratio.

11. Noscere ergò oportet & læsio nem ipsam seu rem p.n. quoad mor bum, causam ac symptomata; & subjectum, quod & quomodo pa tiatur.

12. Morbus imminens, ut averta tur, præsens, ut curetur, cognoscen dus.

13. Hu-

13 Humorum & vaporum vitia um quoad essentiam, v. gr. an lethora, an cacochymia, tum quod affectiones inquirenda.

14. Sapore & tactu maximè pa-escit acrimonia excretorum, sive um sero, sive cum bile, sive cum a-ore magis conjuncta.

15 Ut visu sive colore se prodit anguis; ita quæ viridia vel flava, iliosa; quæ atra, melancholica; uæ viscosa, pituitosa dici consue-erunt.

16. Remixtum sero acidum me-ancholiam; acidum cum bile ac se-o remixtum atram bilem signifi-at.

17 Motus humorum à posteriori agis judicandus, ipsorum scili-et dispositioni diversæ, viscositati, credini, acori adscribendus

18. Causæ ipsæ externæ magis e-identes sunt, internæ verò aliunde oscendæ.

19. Ut vero quæ generant humo-

res & vapores eadem & significant & effectus testantur de suâ causâ, sic plethora & cacochymia flatusque &c. vel à priori vel à posteriori dignoscenda.

20. Sic temperamentum calidum humidum, habitus succiplenus, lauta victus ratio, lassitudo &c. plethoram signant.

21. Infantes plethorici periculo expositi.

22. Plethoræ dignotio ad venæ sectionem instituendam & morbos inde oriundos necessaria.

23. Sic cacochymiam biliosam temperamentum calidum siccum, habitus gracilis, victus calidus & siccans, vomitus biliosus, ardor &c.

24. Sic prædominari serum in pituitosâ; cum acido remixtum, in melancholicâ, ex eodem fonte noscitur.

25. Salsum, acidum, viscidum, ex aspectu, sapore, consistentia & aliis patescit.

26. Me-

26 Melancholici sunt sputatores & flatulenti.

27. Serum omnium humorum tincturas imbibit.

28. Quæ congerunt aquosos humores, seri abundantiam, quæ imminuunt, defectum, quæ inficiunt, qualitatem hujus patefaciunt.

29. Flatus magis sunt vagi, transitorii, tensivi; humores magis fixi, constantes, pungitivi.

30. Ubicunque flatus erumpunt vel audiuntur, ibi eosdem peccare certum est.

31. Flatus præsupponit mineram sive materiam ex quâ, & efficientem ἀτονίαν ventriculi &c.

32. Humores ad affectus flatulentos magis effectivè, vapores magis affectivè concurrunt.

33. Τὸ διότι, seu unde & qualis morbus sit, exploratione & quærendo eruitur.

34. Licet propinata venena vix

habeant certum & proprium signum pathognomicum;

35. Ut tamen morsus & haustus venenatorum in causâ, adeoque inquirenda sunt; ita subitanea, momentanea ac violenta alteratio corporis sani id arguit.

36. Tria medicum de morbo informant videre, quærere, tangere, & consequenter reminisci.

37. Quæsita potiora, juxta *Hippocratem*, sunt (1.) quid patiatur, (2.) ex qua causa. (3.) quot jam diebus. (4.) an alvus succedat. (5.) quo victu utatur.

38. Præter ideam & quidditatem morbi etiam gradus & qualitas sive mos inquirenda sunt.

39. Morbi alii magni sunt reverà, alii apparenter, & contrà.

40. Quò major à statu naturali machinæ corporeæ remota essentia morbi, eò major ipse habendus.

41. Quò dignior pars affecta, eò major & periculosior morbus.

42. Quò alienior & pravior morbi mos & genius, eò major ipse habendus.

43. Omnis mutatio gravior in macrocosmo etiam mutationem in microcosmo portendit.

44. Quò debilior natura, quò minus generosa remedia juvant, eò pejor status, & contra.

45. Omnes morbi epidemii, enormiter contagiosi, cordi maximè inimici, & ubi omnia sunt inæqualia, nec vires respondent morbo, maligni sunt.

46. Nullo in morbo se magis turpiter dare solent Medici, quàm in malignis.

47. Ubicunque dolor, calor vel tumor, ibi morbus; item sudor 4. aphor. 38.

48. Cujuscunque visceris actiones læsæ sunt, illud ipsum læsum est, sive per se, sive per accidens & consensum; sive à facultate læsa, sive ab errore externo.

49. Do-

49. Dolor acutus membranas, gravativus parenchyma profundus: & acutissimus periostium affectum notat.

50. Dolor manu apposita ingravescens externam, si contrà, internam partem affici notat.

51. Omnia excreta testantur de suis continentibus, seu receptaculis, sive sint solida, vel humida, vel vaporosa.

52. Omne per tussim excretum fertur è pulmone; screatu ex aspera arteria; vomitu ex ventriculo &c.

53. Pus excretum, ulcus; sanguis, apertionem vasis majorem vel minorem notat.

54. Quò copiosior excretio, eò læsio partis gravior, & à toto sæpe arcessenda.

55. Si mordicent excrementa, acredinem notant, partem rodentem.

56. Quæ prius ejiciuntur de proximiori loco magis testantur, & contra.

57. Ex-

57. Excreta cum juvamine & ju-o tempore juvant, & contra.

58 Aliæ partes ab aliis tum mem-ris, tum causis magis afficiuntur.

59. Symptomata per symptoma-a cognoscuntur, primaria per se-undaria.

60. Ut uni testi non credendum, ta & nunquam uni soli signo fidendum.

61. Prius læsa pars sive tempore, sive causâ, magis per essentiam laborat.

62. Quò diutius durat & vehementius urget morbus, eò magis per essentiam fit.

63. Nisi parti primarò affectæ applicetur remedium, non juvat.

PAR-

PARTIS TERTIÆ SECTIO QUINTA.

INTRODUCTIO DE OMINIBUS EX FABRICA HUMANA ERUENDIS.

1.

QVicquid agis, prudenter agas & respice finem.

2. Hinc prognosis juxta *Helmontium* non rejicienda.

3. Alia signa sunt prognostica & essentialia, alia his inservientia & subordinata.

4. Signa prognostica respiciunt vel eventum morbi, salutis & mortis dicta, vel tempus eventus, vel modum eventus.

5. Signa his inservientia sunt co[n]ctionis & cruditatis, critica & reliqua.

6. Omen seu prognosis institu[...] enda[...]

nda est ex collatione & proportione naturæ ac morbi.

7. Omnia quæ secundum naturam fiunt & ejus robur notant, sunt habenda in bonis, omne verò quod à morbo & succumbente naturâ, malum.

8. Hinc quò signa & symptomata statui naturali sunt propiora, eo melius; quò remotiora, eò pejus augurandum est.

9. Quò magis æger obsecundaverit, & reliqua conspirant ad morbum abigendum, eò melius omen, & contra.

10. Coctio alia est vera & absolutè naturalis, quæ πέψις, alia analogica, & secundum quid talis; quæ πεπασμὸς dicitur, & est hujus loci.

11. Hinc humores & excrementa magis à statu naturali remota cruda, propiora cocta dicuntur.

12. Coctio non omnibus morbis competit, sed inprimis (1.) febribus.

(2.) tumoribus, (3.) defluxionibus catarrhalibus &c.

13. Excrementa teſtantur de cruditate & coctione humorum.

14. *Coctio* magis craſſescentiâ, *cruditas* magis tenuitate percipitur.

15. Si cum tenuitate conjuncta ſit copia & acrimonia, fit turgeſcentia humorum, quæ ὀργασμὸς dicitur.

16. Coctio & cruditas ſuos habent gradus.

17. Coctio ergò ſemper præſupponit cruditatem prægreſſam.

18. Coctionis ſigna ſemper habenda in bonis, cruditatis verò ſemper mala, idque tum reſpectivè, tum abſolutè.

19. Signa coctionis & cruditatis modificant prognoſin.

20. Quò magis acutus morbus, eò celerius finitur.

21. Omnis morbus intermittens longior eſt continuo.

22. Quò

2. Quò graviora symptomata con-
nguntur, eò citior terminatio.

23. Quò citius apparet coctio, eò
lerius morbus desiturus est.

24. Omnis recidiva deterior est
â radice.

25. Non temerè nec timidè de
orbi eventu pronunciet Medicus.

26. Nec festinet nimis progno-
n, nec retardet, nec temerè pro-
nostico relinquat ægrum.

27. Non cursim & obiter, neque
x sola urinâ divinet.

28. Non promiscuè vel salutem
el mortem prædicat, neque facile
x themate natalitio.

29. Prædicendum est curiosè vel
onum vel malum.

30. Bona ipsi ægro enunciare li-
t, mala potius adstantibus.

31. Bona promtè, mala quasi in-
tus, apertè tamen singula ac ma-
s limitatè, quàm absolutè enun-
et.

32. In malignis nec optimis sæpe
signis

signis fidendum, neque in excretis; & aliàs doloris absentia semper bona.

33. Intemperies major, quàm ut sanguinis compages consistere possit, mala, & vice versâ.

34. Hinc febres intermittentes ex suâ naturâ periculo carent, ardentes omnes magis dubiæ, catarrhales rarò lethales.

35. Tussis cum febri conjuncta sæpius bona.

36. Conformatio machinæ corporis inconveniens planè diu durare nequit.

37. Vulnera partium ad vitam simpliciter necessariarum magna, profunda, graviora, simpliciter & absolutè sunt lethalia, reliqua periculosa.

38. Tale additum tali, gravis morbus gravi alteri, reddit illud magis tale, v. g. hydrops febri, dysenteria variolis, phthisi &c.

39. In morbis acutis in principio

nulla

lla est certa prædictio nec salutis
c mortis.

40. Morbus naturæ, habitui, ætati temperamento inconveniens periculosior, v.g. vigiliæ in infantibus, epilepsia in senibus, hæmoptysis in pueris &c.

41. Si generosa remedia alios læsis juvare visa nil efficiant, spes deplat.

42. Mens sana in sano & ægro corpore optima.

43. Delirium in se nullum tutum, magis tamen cum ferociâ & silentio nullum.

44. Omnia symptomata ultra æquatorem quasi & sphæram naturæ transgressa pessima.

45. Ἀπάθεια in morbis omnis mala.

46. Mores, gestus, verba sensus, eò magis sibi dissimiles, eò pejor status.

47. Si dormit, bonum est, sopor eò nimius lethi frater.

48. Ex insomniis quoque divinare licet Medico.

49. *Floccos* legere, oculos feroces habere & torvos, malum; *βαφύκαια* in febribus continuis bona.

50. Cum ægri carnium esui adsuescunt & minus has abhorrent, benè habent.

51. Dolores omnes graviores convulsivos spasmos æmulantur.

52. Convulsiones in fœminis tutiores.

53. Horror febres anteit & finit.

54. Ronchi in pleuritide, empyicis, hydropicis &c. lethiferi.

55. Exspiratio frigida lethalis.

56. Quò magis respectivè abundat serum in febribus ardentibus, eò melius; quò magis deficit, eò pejus.

57. Qualis appetitus, tales vires, voracitas verò omnis mala.

58 De

58. Deficiens ſitis in malignis peſ-
num, ut & incompeſcibilis.

59. Nigra dejectio, niſi à medica-
entis vel aliis, κάκωσιν viſcerum
otat.

60. Sudor *excretivus* bonus, *op-
eſſivus* malus, *reſolutivus* peſſimus;
r eſt hæmorrhagiæ ratio.

61. Menſes in febribus extraordi-
ariè fluentes in gravidis abortum,
variolis & aliàs periculum no-
nt.

62. Sputum cruentum in mali-
nis & pleuriticis bonum.

63. Lac & menſes in gravidis pro-
ientes fœtum debilem notant.

64. Facies Hippocratica letha-
.

65. Scroti corrugatio in infanti-
is bona, præterquam in chro-
icis.

66. Tempus eventus regulatur
cundum ſalutis & mortis progno-
cum.

F 67. Va-

67. Variat inprimis ratione caus-
sæ, subjecti affecti, & symptoma-
tum.

68. Morbi aut perfectè aut im-
perfectè solvuntur, idque vel novo
adscito morbo, per ἐπιγένεσιν, vel
aliò translato per μετάπτωσιν. Illud
semper malum, hoc indifferens,
prout vel per διαδοχὴν, vel per μετά-
στασιν contingit.

PAR

PARTIS TERTIÆ
SECTIO SEXTA.

INTRODUCTIO AD JUDICANDUM DE SUBITANEIS MUTATIONIBUS MORBORUM.

1.

UT omnis subita mutatio periculosa, ita & seorsim prædictionem medicam & judicium constituit.

2. Occurrunt verò in hâc tum signa naturæ & morbi, tum sequestratio sive secretio, tum judicatio, tum finis.

3. Morbus actor, æger reus, testes coctio & cruditas, medicus spectator & judex.

4. Quibus ergò morbis velox decursus, iis & propriè crisis competit.

5. Præcipuè in febribus ardenti-

bus, in reliquis analogicè locum habet.

6. Omnis crisis fit in statu.

7. Omnis crisis fit cum symptomatum exacerbatione.

8. Omnis crisis coctione indicatur, nulla sine hâc, & quidem constanti.

9. Natura duo facit in crisi, primò coquit simulque separat; secundò expellit. Hinc præcedit πέψις, succedit κρίσις.

10. Crisis & critica excretio potissimum dicitur ab effectu bono, quæ juvat vel levat; symptomatica à malo quæ necat vel lædit.

11. Signa scilicet utriusque sunt ex parte communia, at effectus diversus.

12. Quò acutior morbus, eò citior crisis.

13. Quæcunque mutatio fit in corpore inprimis subitanea, fit à naturâ sive insurgente, sive coactâ.

14. Irritant eandem proximius humo-

humores serosi & biliosi, qualitate, quantitate & motu peccantes, copiosi, salini, vagi, turgescentes.

15. Remotius concurrunt astra, quatenus archeus cœlorum rhythmum explicat.

16. Dari influxum superiorum corporum in hæc inferiora negari nequit, quoad humores maximè & consequentes morbos.

17. Influunt verò præcipuè & evidentius planetæ, evidentissimè ☉ & ☽a.

18. ☽ & humorum domina & cœlestium influxuum quasi interpres est.

19. Ut in statu sano corpus notabiliter afficiens, ita inprimis in ægro;

20. Ut mutationibus maximè obnoxia, ita mutationes & quidem subitas præ reliquis præstans.

21. Astra influunt in corpus humanum maximè tempore generationis.

 22. Hinc

22. Hinc efficit quidem crisin [...]na tum diversâ vertigine & quadra[...]turis, tum disponendo hoc ipso hu[...]mores.

23. Uti enim ad solem collata qua[...]dris suis potissimum mutationes[...] magis subitas tempestatis facit, i[...] & ad morbum in ægris aspectu [...] influxu.

24. Sic, facto à morbi initio com[...]puto; si ad primum quadratum[...] venit, sive gradus in zodiaco emen[...]sa est 90. fit primus dies criticus; [...] totidem alios sive 180. alterum, & si[...] porrò, efficit. Vid. Tab. III. de die[...]bus criticis.

25. Non ὁμόδρομος est ☽, sed pro[...] ut in apogæo vel perigæo, ita motu[...] diurno modò plures, modò pauci[...]ores gradus complet.

26. Hinc quando ad quadratu[...]ram hanc venit, diem criticum faci[...]

si[...]

TAB. III. DE DIEBUS CRITICIS, ad pag. 126.

♈	♉	♊	♋	♌	♍	♎	♏	♐	♑	♒	♓	°	/
△	□	✶		☽		✶	□	△		☍		11	26

3. D. C. 4. D. C. 1. D. C. 2. D. C.

ve ſeptimo, quod frequentius, vel xti fine, vel octavo die contin-at.

27. Non tamen ſola luna ſpectan- eſt, ſed & tum beneficorum, tum aleficorum & aliorum vota.

28. Hinc ex figurâ cœli, ad horam ativitatis erectâ, accidentia morbi-ca inprimis æſtimanda.

29. Nec abſonum omninò eſt, iema ad morbi initium erigere.

30. Non igitur vis numerica, qua-is modo explicata, vel humor me-ncholicus criſes conſtituit, ſed a-tra.

31. Neque dies critici, ex mente *olemæi*, diviſione zodiaci in ſede-m partes factâ, verè explicari que-nt, niſi ex hypotheſi.

32. Quartus eſt index ſeptimi, un-ecimus decimi quarti.

33. Die non critico contingens crisis ferè intempestivum naturæ motum notat.

34. Sextus verò non absolutè tyrannus statuendus.

35. Crisis sæpe solùm ab eventu dicenda est, quæ scilicet fit cum levamine.

36. Post decimum quartum vel vigesimum primum diem crises vix attendi solent.

37. Crisis bona fit à naturâ bene habente ac robustâ; & signis circa lunam bonis.

38. Evidentior fit crisis, quando lunæ collatio ad morbum & ☉em coincidit.

39. Excretio critica est duplex, manifesta, & ἄδηλος, per transpirationem, quæ frequentior.

40. Nihil paucum criticum.

41. Tria concurrunt in crisi: πεπασμὸς coctio humorum, ἐρεθισμὸς irritatio, & ἔκκρισις excretio.

42. Priora duo futuram argu-
unt

nt, coctio remotius, perturbatio
x exacerbatio manifesta propin-
uius.

43. Natura modò excretionem
per vias ordinarias, os, alvum, men-
ses; modò ad cutim & glandulas
molitur.

44. Sive fido, sive infido cum effe-
ctu, ratione ipsius roboris & humo-
rum qualitatis.

45. In omnibus excretionibus
brioribus videndum, an ab excreti-
one, an à resolutione fiant.

46. Cavendum ergò, ne sympto-
matica pro criticâ, vel contra habea-
tur.

47. Spectator & moderator crise-
os debet esse medicus, ut copiosa
quidem, ast non nimia fiat.

48. Crisin nox gravior vel in ge-
nere status gravior præcedit, unde
id non æquè timendum.

49. Excretionem sanguinis per
nares, menses, hæmorrhoides, signa
horum communia patefaciunt.

50. Sudoris & urinæ, horum pro portio & reliquorum intuitus; secu lentorum per os & κάτω, alia.

51. Crises simultaneæ symbolicæ bonæ; inæquales malæ.

52. *Abscessus* alii sunt universales seu totius corporis, alii particulares; alii benigni respectivè, alii mali gni.

53. Universalium exempla sunt variolæ, morbilli, exanthemata alia: particularium bubones, parotides & tubercula similia.

54. Judicantur hi decenti expulsione, morâ, more, loco & tolerantiâ.

55. Vel discutiuntur insensibiliter, vel suppurantur, vel indurantur: priora bona, tertium malum.

56. Crises primi ordinis perfectæ apud nos paulò rariores.

57. Non religiosè expectandæ crises, neglecto interim, quod ante pedes est.

58. Non negligendæ tamen penitus.

59. Na

59. Natura non turbanda in opere suo, hinc die critico nil temerè movendum.

60. Quæ judicata sunt perfectè, nullo modo movenda, 1. *aph.* 20.

61. Ut in febribus acutis crises fiunt diebus, ita in intermittentibus periodis. Ut ☽ acutorum, ita ☉ chronicorum moderator.

PARTIS QUARTÆ SECTIO PRIMA.

INTRODUCTIO AD DIÆTAM INDIVIDUALEM.

I.

Turpius ejicitur, quàm non admittitur morbus.

2. Hinc unusquisque suus debet esse medicus, & nosse corpus suum & tueri.

3. Res non naturales, in quibus methodus tuendæ sanitatis consistit,

fiſtit, & prodeſſe & obeſſe queum pro utentis captu.

4. Quæ *matri* proſunt gravidæ vel nocent, eadem & in *fœtum* redundant.

5. Ut ſpes uteri defendatur, cavendum in genere eſt, ne fiat abortus; in ſpecie, ne menſes fluant.

6. Suffitus omnes exceſſivi gravidis adverſi, aliis tamen magis, aliis minus.

7. Cavenda gravidis, quæ vel corpus reddunt cacochymum, vel menſes promovent.

8. Hinc vitanda nimis acria, amara, flatulenta, volatilia, ſternutatoria.

9. In picâ leniter abſtergentia interdum & emetica, & confortantia proſunt.

10. Nævi à cauſis externis oriuntur, vel cibo denegato vel terrore ſubitaneo.

11. Dulcia gravidis amica, alimentoſa & medicamentoſa.

12. Aromatica & ſpirituoſa fœtus & gravidarum refectiva.

13. Intempeſtivus motus abortum, mollities & otium difficiliorem fœtus vel ſecundinarum exitum cauſat.

14. Affectus nunquam noxiores quàm in gravidis.

15. Venus moderata gravidis non nocet.

16. Balnea ultimis menſibus emollientia partum facilitant.

17 Symptomata gravidarum alia primis, alia mediis & ultimis menſibus eveniunt.

18. Præter balſamica, præcipitantia motum humorum corrigunt, leniter etiam acidula grata ſunt.

19. In gravidis venam ſecare vel purgare nec timidè, nec temerè licet.

20. Conatus pariendi non intempeſtivè præcipitandi.

21. Tempus motûs perfecti du-

plicatum constituit tempus parturitionis utplurimum.

22. A partu puerpera concipere potest denuò absque præviis mensibus.

23. Umbilici præcisio, deligatio & capitis conformatio à partu necessaria.

24. Suturæ principaliter factæ sunt ad facilitandum ex utero egressum.

25. Ad abstergendum meconium oleum amygdalorum recens cum saccharo penidio optimum.

26. Primum serosius lac *infantibus* non nocet.

27. Somnus alterum infantum alimentum.

28. Vigilias & inquietudinem utplurimum tormina faciunt, quibus ablatis somnus redit.

29. Infantes optimè ferunt purgantia, indeque dormiunt, ut & emetica correctiora.

30. Pulmenta alia naturali alimento

mento præferre & ſubſtituere cum *Helmontio* non conſultum eſt.

31. Optimum lac maternum; nec aliud tamen rejiciendum.

32. Excrementa viridia, lac corruptum.

33. Dulcia, vinum, acida infantibus nociva.

34. Terror epilepſiæ mater.

35. Tempus dentitionis duplex eſt, ὀδαξισμὸς ſeu *germinationis*, & ὀδοντοφυΐα *proruptionis*.

36. *Pueri* ſervandi ſunt in æquilibrio temperamenti calidi & humidi. Hinc & ſtricta & laxa nimis diæta nocet.

37. Dulcia in aliis vermineſcunt, in aliis bileſcunt, in aliis aceſcunt magis.

38. Pueris meridiari convenit.

39. Pueri & ſenes medicamentis cautè tractandi, nec nulla, nec ſemper dando.

40. Juventus fundamentum ſternit ſanitatis totius reliquæ vitæ.

41. Ni-

41. Nimis sibi fidere & licentiosſi vivere, peccata juventutis ſunt in ſanitatem ordinaria.

42. Affectus hypochondriacus ſoboles lucubrationum & vitæ ſedentariæ.

43. Aurora Muſis amica; Plus verò ordine, quàm lucubrationibus diſcitur.

44. Medicè vivere, eſt peſſimè vivere.

45. Hyeme calor major eſt intenſivè, æſtate extenſivè.

46. Punctum ſaturationis in victu corporis ſenſus eſt, adeoque ad certum demenſum & præbium exactè definiri nequit.

47. Victus tenuis & exquiſitus ſanis nunquam prodeſt, optimus nec deficiens, nec excedens.

48. Ubi fames, ibi laborandum non eſt.

49. Bis de die edere, quàm ſemel præſtat.

50. Po-

50. Potus nocturnus & matutinus noxius.

51. Plenus & sanorum victus constat pane & carne, cerevisiâ & vino.

52. Consuetudo altera natura est.

53. Varietas ciborum æqualis, conformis & subordinata, bona, contraria mala.

54. Noctu coctio ciborum fit melior, interdiu distributio.

55. Post cœnam passus mille meare pessimum.

56. Bibere & refrigerari à motu fortiori noxium.

57. *Somnus* prono vel supino positu & capite declivi potissimum nocet.

58. Somnus meridianus medicina est calidioribus, siccioribus, debilibus, adsuetis, senibus, infantibus.

59. Balnea ventriculo vacuo insti-

stituenda, nec in iis prævaricandum.

60. Qui benè ingerit, digerit & egerit, sanus est.

61. Pilulæ aloëticæ ante cœnam magis prosunt in cruditatibus, obesis, cerevisiam bibentibus; minus prosunt gracilibus & hæmorrhoides patientibus.

62. In *senibus* inprimis ratio habenda est tuendi caloris (tum in genere totius, tum ventriculi) & humiditatis, hinc vinum lac senum.

63. Vigiliæ senibus molestæ, humectantibus & spirituosis lenibus corrigendæ.

64. Pigrior alvus & stranguria senilis accommodis quoque corrigenda medicamentis.

PAR

PARTIS QUARTÆ SECTIO SECUNDA.

INTRODUCTIO DE USU RERUM NON NATURALIUM LEGITIMO SPECIALI.

I.

Aër instar veſtis frigus & calorem machinæ corporeæ diſpenſat, & ventilationem calidi innati unicè procurat.

2. Plus alterat totum corpus aër περιχύσει ſeu tranſpiratione, quàm διαπνοῇ ſeu inſpiratione.

3. Ἀδιαπνευστία infinitorum morborum & febrium mater.

4. Hinc maturius ſe nudantes tempore verno, & variolis vix defuncti, aëri expoſiti, periculum vitæ ſæpe ſubeunt, febricitantes verò malignè omnes moriuntur.

5. Aër

5. Aër vector est tum miasmatum, tum particularum salino-sulphurearum variarum.

6. Inæqualitas aëris tum ratione diei, tum partium anni, ac status austrinus morbificus.

7. Circa æquinoctia & solstitia ipsa consueti insultus paroxysmant magis.

8. Circa idem tempus ad præservationem specialem commodè dantur medicamenta.

9. Ignis aëris purgatorium.

10. Quò loca magis paludosa, eò magis scorbutum gignunt.

11. *Diæta* triplex est: naturalis, (cibus & potus) vitalis, (aër) & animalis (reliqua ex sex rebus n. n.)

12. Cibi alentes magis ordinariè & majori quantitate, medicamentosi minus & parcius assumendi.

13. Cibi in se omnes boni, mali verò dicuntur tum respectu corporis nostri, tum ad se invicem.

14. Pa-

14. Panis ciborum basis, stomacho gratissimus & analepticus.
15. Panis optimus ex farinâ purâ, non adeò vetustâ, siccâ, fermentatus, rite coctus, ætate medius.
16. Hordeacei & reliqui panes grossiores & minus salubres.
17. Decoctum hordei alterat, refrigerat, sed ob flatulentiam correctione eget.
18. Omnia leguminosa, præsertim non excorticata, sunt flatulenta.
19. Lentium decoctum in variolis & morbillis tutum & innoxium est.
20. Succus lactucæ haustus nocere potest, lethalis tamen & venenosus non æquè est.
21. Crambe bis cocta mors frustra dicitur.
22. Omnia oleracea laxant.
23. Omne olus imbecillissima est alimenti materia.

24. Quæcunque τὸ γλισχρὸν in se magis habent, magis firmum præbent alimentum, quæ minus, infirmum.

25. Lupulus gaudet ſulphure naturæ amico & blando.

26. Sale volatili pollentia comeſta in diſpoſitis pollutionem nocturnam excitant.

27. Eadem ſunt antiſcorbutica.

28. Miteſcunt verò acria volatilia tùm coctione, tum acidis figentibus.

29. Petroſelinum condimentum ciborum innoxium.

30. Omnes fructus horarii ad putredinem & fermentationem humorum excitandam aptiſſimi.

31. Inprimis verò ſucco excrementitio & in receſſu acri copioſius pollentes.

32. Fungi ſunt vel eſculenti, vel venenati, vel medicinales, vel mixti.

33. Quæ cruda minus ſalubria, cocta magis talia.

34. Ad-

34. Adstringentia & roborantia xiorem ventriculum per accidens xant utplurimum.

35. Omnia nimis humida, præ-ertim mucilaginosa, ventriculo no-ent.

36. Ficus usum habent τρόφιμον, υδμονικὸν, ῥυπτικὸν, ἱδρωτικόν.

37. Passulæ exacinatæ magis la-ant, acini omnes magis adstrin-unt.

38. Amygdala dulcia viribus ana-pticis & paregoricis se commen-ant.

39. Omnia oleosa facilè rance-cunt.

40. Omnia olea expressa lubri-ant.

41. Omnia olea acredinem quan-lam in recessu conjunctam habent, aucis exceptis, quæ minus id ob-inent.

42. Neque tamen dicenda sunt cida.

43. Sac-

43. Saccharum eſt vel ſolidum, vel liquidum.

44. Solidum aliud eſt 1. pyramidale, 2. Thomæum, 3. mixtum, 4. cantum, 5. penidium.

45. Pyramidale refinatur cum calce vivâ, unde acredinem ſecum conjunctam habet.

46. Pro notis bonitatis & loco Canarienſe, Maderenſe, Melinum, finum, finiſſimum dictum.

47. Thomæum ſive farinaceum, album & rubrum, cibarium optimum; cantum pectorale; penidium analepticum.

48. Saccharata & dulcia cœnoſum ac lutulentum reddunt ſanguinem, unde facilè obſtructiones pariunt.

49. Dulcia facilè fermenteſcunt.

50. Palato magis grata, quàm ventriculo & cordi.

51. Saccharum & mel lactis ſeparatio-

tionem & coagulationem impe-
unt.

52. Lac nutrit, humectat, lubricat, nollit & lenit.

53. Qualis ventriculus, talis lactis tuatio.

54. Oxygala biliosis, serum me-ncholicis, lac neutris convenit.

55. Sanis omnia sana.

56. Condimenta ciborum, case- & butyrum, minori quantitate menda.

57. Caseus εὐπόριστον ferculum, entriculo gratum, ad plenum vi-um pertinet.

58. Illa ovorum coctura melior, uæ resolutioni & evaporationi in aylum commodior.

59. Mel, florum & herbarum bal-micum magisterium, ferculum hy-eiæ sacrum.

60. Pinguium nimius usus ele-hantiacos facit.

61. Quò robustior ventriculus &

calor, eò carnes & alia dura mag[...]
ferre consuevit.

62. Omnia sylvestria salubri[...]
ra.

63. Carnes firmum præbent nu[...]
trimentum tum assæ, tum coctæ.

64. Quæcunque animalium pa[...]
tes ad carnium naturam propius a[...]
cedunt, meliores; quæ longius re[...]
cedunt, minus salubres.

65. Gelatinæ hecticorum alimen[...]
tum.

66. Caro cervina non est alex[...]
pharmaca, nec antifebrilis.

67. Lepus non est animal melan[...]
cholicum, unde carnem habet salu[...]
berrimam.

68. Nullum animal censum me[...]
dicamentorum omnibus æquè par[...]
tibus magis auget lepore.

69. Turdus & alauda nephrit[...]
corum solatium.

70. Omnes pisces saxatiles, puric[...]
ribus & arenosis aquis victitante[...]
salubriores.

71. Palu[...]

71. Paluſtres & lacuſtres omnes ejores, medii fluviatiles & marini.

72. Piſces omnes recentes r: elio-s, ſaliti, infumati, exiccati pejo-es.

73. Quò viſcoſiorem vel duriorem abent carnem, eò minus ſalubres.

74. Tinca icteri magnes.

75. Teſtacea & cruſtacea dyſpe-ta.

76. Quando magis ſucculenti & ulpoſi ſunt cancri, tunc ſalubrio-es, unde illud: ſi menſis habet R, oli comedere cancer.

77. Lapides cancrorum rectè di-untur oculi.

78 Natura ex alimentis magis ibi ſeligit & applicat ſulphur, minus ſal.

79. Aquæ aliis aliæ ſalubriores, menſe Martio collecta non facilè putreſcit.

80. Aqua nutriendi facultate pol-et.

81. Vinum illud ſalubrius, quod ſul-

phureas & mercuriales activas partes benè cum aqueis habet commensuratas.

82. Quò subtilius vinum & spirituosius, eò etiam acorem habet penetrantiorem, unde optimi vini optimum acetum.

83. Vinum calorem sanguinis intendit, motum & rarefactionem promovet, hinc vitandum, ubi hæc sunt intensiora.

84. Variant cerevisiæ pro ingredientium, præparationis & ætatis ratione.

85. A lupulo magis sulphur, ab hordeo succum alimentosum dulcem, & spiritum coctione in se derivat aqua.

86. Somnus, occultum vitæ pabulum, sedat excretiones animales magis, reliquas minus.

87. Frigidis ira remedio est.

88. Balnea sero deficienti conveniunt, irruente & abundante nocent.

PAR-

PARTIS QUINTÆ
SECTIO PRIMA.

INTRODUCTIO AD RITE APPLICANDA CORPORI REMEDIA.

1.

UT intentionem curandi affert medicus; ita indicationes certas quoad modum & materiam applicandi è corpore eruit.

2. Quæcunque enim in corporeâ machinâ occurrunt, aliquid monent medicum, vel agendum, vel omittendum.

3. Quæ monent, dicuntur indicantia; quæ agenda vel omittendæ, indicationes; auxilium ipsum, aut quæ juvant, indicatum.

4. Ut circumstantiæ variant jus, ita & remedia; ut nihil sine legibus, ita nihil sine indicationibus.

5. Ut verò non ſufficit monere in genere, hoſtem adeſſe hunc vel illum, ſed & ſpecialius ſciendum, hoc vel illo loco modoque, ita & hoc loco ſe res habet.

6. Nocentis ergò & juvantis perfecta notio & comparatio ſufficiens auxilium indicat.

7. Hinc QUID agendum, eſt indicatio; AN & cur agendum, indicans: QUO agendum, indicatum.

8. Adeoque medicus rationalis curat ſecundum circumſtantias ſpeciales: quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodò, quando.

9. In generalibus verò conſiſtit monitis, vel cum ſpecialibus concurrit experientia.

10. Sive abſolutè conſideretur, ſive comparatè à ſimili ſtatu ad ſimilem, vel per inductionem argumentando.

11. Ut ergò ratio ac experientia conjunctim conſtituunt medendi

me-

ethodum, ita sine alterutrâ claucat.

12. Methodus medendi alia est mmunis & generalis, alia particuis & specialis; alia ordinaria, alia acta.

13. Hâc Medicus citò, tutò & juandè curat.

14. In genere monetur Medicus circumstantiis, quæ tollenda prær naturam, vel servanda secunùm naturam, & quomodo, scilicet er contraria.

15. In methodo medendi general & Galenici & Chimici re ipsa coneniunt, verbis differunt.

16. Ut à potiori fit denominatio, ta & curatio.

17. Optimum sæpe remedium, nedicamento non uti.

18. Indicans est vel semioticum, vel therapeuticum, illud morbi præsentiam, hoc ablationem patefacit.

19. Quicquid non agit, illud non est indicans.

20. Quicquid corpus non affici vel alterat, non indicat, inde ut mi-nima non curat prætor, ita nec me-dicus.

21. Ignoti nulla indicatio, null curatio.

22. Unum indicat unum, qua-tenus unum, seu solitariè, seu colle-ctivè consideratum.

23. Indicans aliud est primarium aliud secundarium, aliud utile, aliud inutile.

24. Non omne, quod indicat, ab-solutè exequendum, sed quando id licet & sæpe limitatè.

25. Vires sunt tyranni indicatio-num.

26. Semper tutius est consistere in mediis dosibus.

27. Quod fieri potest per pauca, ut per plura fiat, non opus est.

28. Quod unâ vice præstari non potest, pluribus tentandum.

29. Inter indicans & indicatum debet esse proportio,

30. Non

30. Non ſemper quæ altas egêre radices, per medicamenta validiſſima aggredienda.
31. Principiis obſtandum, occaſio benè agendi nunquam omittenda, vel differenda.
32. Omnis intemperies indicat alterantia.
33. Omnis alteratio debet fieri ad ſtatum naturalem, vitatis extremis.
34. Præter qualitatem & quantitas reſpicienda, hinc intemperies adæquatè etiam evacuationem indicat.
35. Alterantia vel generalia ſunt, quæ calorem totius, vel ſpecifica, quæ partis magis reſpiciunt.
36. Dari ergò ſpecifica non abſurdum eſt.
37. Specifica magis ſunt vegetabilia & animalia, univerſalia magis metalla & mineralia.
38. Quæ membra & affectus inter ſe vel communem uſum, vel co-

gnationem habent, affinibus gau-dent remediis.

39. In cephalicis calidum & hu-midum cerebri temperamentum conservandum.

40. Non patitur lusum, fama, fi-des, oculus.

41. In affectibus oculorum caput semper respiciendum.

42. Frigida, vitriolata, acida, ad-stringentia, nitrosa, vomitoria & siccantia nimis pulmonem facilè læ-dunt.

43. Quæ sanguinem in motu, con-sistentiâ, temperie corrigunt, cordi conveniunt.

44. Acida, aromatica, roboran-tia ventriculo grata.

45. In affectibus hepatis, ventri-culi & aliorum viscerum laxitas vi-tanda.

46. Scorbuticorum symptomata sæpe à volatilibus exacerbantur.

47. Dulcia spleneticis & hysteri-cis adversa.

48. Acetum ὑπεραλγές.

49. Vomitoria venenis magis onveniunt viscosis, frigidis, heteogeneis, quàm corrosivis.
50. Pleraque venena manifestâ vi gunt, & suis gaudent antidotis.
51. Morbi conformationis indiant reductionem ad priorem sive aturalem statum.
52. Excedentia tubercula, abumpto per vincula & alia instrumenta nutrimento, absumuntur.
53. Morbi magnitudinis cedunt d remotionem causæ.
54. Figura vitiata ut ossibus debeur, ita in humidioribus & recens fa-ilius restituitur.
55. In figurâ vitiatâ rectum est index sui obliqui, tum in genere, tum n individuo.
56. Ferulæ fracturis maximè conveniunt.
57. In aperientibus semper simul onus viscerum respiciendus & conservandus.
58. Martialia aperientium apex,

non tamen omnia omnibus æqu
conveniunt.

59. Sanguinem profluentem com
pressio, adstrictio, cauterisatio, re
vulsio, sedant.

60. Adstringentia, in sanguini
sputo vel vomitu, maritanda reso
ventibus.

61. Acida aperiendi & adstrin
gendi fine adhibentur.

62. Acida coagulant sanguinem
nimis rarefactum, resolvunt gru
mescentem.

63. Externi machinæ morbi non
semper externis solis corrigi & toll
possunt.

64. Omnes herniæ & prolapsu
repositionem constantem postu
lant.

65. In ossibus prolapsis & fractu
ris extensio. conformatio, deliga
tio & repositio convenit.

66. Uteri procidentia quoad va
gi

rinam frequentior eſt, quàm fundum; & hæc tamen occurrit & datur.

67. In genere luxatis nervina, exſiccantia & adſtringentia proſunt.

68. Atretæ ſolâ ſectione maturâ liberantur.

69. Tumores fungoſi, cancriformes, non aperiendi.

70. Omne extraneum vulnerum ulcerumque conſolidationem impedit.

71. Suturæ, ſi ullo modo fieri poteſt, vitandæ, ex duobus tamen malis minus eligendum.

72. Ulcera & vulnera exſiccatione & terſione gaudent.

73. Ichor vulnerum ſeroſus partis temperamentum debilitatum ſequitur.

74. Curis magneticis ſolis non fidendum.

75. Vulnera & ulcera ab aëre defendenda.

76. Vulnera capitis inprimis circa suturas non sunt negligenda.

PARTIS QUINTÆ SECTIO SECUNDA

INTRODUCTIO AD PRÆSIDIA UNIVERSALIA ET PARTICULARIA.

1.

PLethora indicat venæsectionem.

2. Venæsectio principaliter quantitati sanguinis, adæquatè qualitati & motui debetur.

3. Venæsectio nec inventum diaboli est, nec è foro medico eliminanda.

4. Venæsectione sanguinis constitutio patefit.

5. Venæsectio sanguinem nimis rarefactum & ebullientem temperat.

6. Re-

6. Revulsio influxum & effluxum sanguinis vitiosum in ordinem revocat, tum præservando, tum curando.

7. In revulsione semper respectus est habendus ad cor.

8. *Revulsio* fit ad remotiora, κατ' ἴξιν ad directum, seu in linea rectâ in omnes dimensiones.

9. Maturè & copiosè instituenda.

10. *Derivatio* vel post revulsionem evacuat, vel sibi relicta aliò invitat.

11. Venæ sectio ventilat sanguinem, & incoctionem ejus cum sero prohibet.

12. Qui facilè animo linquuntur, venæsectio non jejunis, & decumbentibus præstat.

13. Venæsectio infantibus ordinariè non convenit.

14. Senectus non tam annis mensuranda, quàm viribus & aliis.

15. Pulsus magnus & vehemens venæ-

venæ sectionem admittit, minus, frequens & rarus.

16. Graciles plus habent sanguinis obesis, carnosi verò optimè venæ sectionem ferunt.

17. Borealibus regionibus parcior venæ sectio, meridionalibus largior convenit.

18. Vinum bibentes venæ sectionem facilius ferunt.

19. In plethoricis venæ sectio abortus præservativum.

20. Quicunque morbi sanguinis evacuationem ordinariam intermissam pro causa, saltim sine quâ non, habent, venæ sectione egent.

21. Quicunque cum cruditatibus ventriculi, diarrhœâ & cacochymiâ majori conjuncti, contraindicant.

22. Quoad *tempus electionis*, vena secatur vere, autumno & mane, quoad *necessitatis*, quovis alio.

23. In morbis qui certam habent remis-

emiſſionem vel intermiſſionem, ſub eâdem vena ſecanda.

24. Delectus venarum non omninò negligendus.

25. Delectus hic debetur magis motui peccanti & evacuationi particulari.

26. Non promiſcuè quævis venæ incidi conſueverunt, ſed præcipuè vel in capite, vel in artubus.

27. Ad dextram in dextrâ eſt capitis, regina ſiniſtram.

28. Non abſolutè verum eſt: ver, æſtas dextras, autumnus hyemsque ſiniſtras.

29. Ligatura venæ ſecandæ verſus cor facienda.

30. Vena & lancettâ & ſcalpello commodè finditur.

31. Somno à venæ ſectione non promiſcuè interdicendum.

32. Sanguis emittendus ad tolerantiam virium, & repletionis menſuram, ne quid tamen nimis.

33. Sanguis emiſſus conſiderari pot-

potest quoad colorem, consistenti-am & contenta.

34. Prima venæsectio à morte non liberat.

35. Vicariæ venæsectionis sunt cucurbitulæ & hirudines.

36. *Vomitoria*, ubi materia morbifica quasi vecte expellenda, optime opem ferunt.

37. Non tamen æque omnibus partibus vel morbis conveniunt, unde cautione egent.

38. *Lenientia* purgantium sunt succedanea & cum cibo dari possunt.

39. Ad *purgationem* requiritur (1.) movens (2.) mobile (3.) viæ liberæ seu dispositio naturæ, humorum, & viarum.

40. *Præparantia* nil aliud sunt, quàm alterantia humorum qualitatibus debita.

41. Digestiva universalia chimicorum sunt polychresta; cremo-

Pri

rii, ♀rus ⊕latus, & mixtura simplex.

42. Robusto ventriculo præditi & cciores non facilè moventur purgantibus, & contrà.

43. Seri in corpore præsentia & quantitas dispensat purgantium efficaciam.

44. Purgantia infantum anodyna.

45. Omnia purgantia calida.

46. Purgantia omnia quidem purgant, alium tamen humorem magis, alium minus, primariò, secundariò.

47. In intermittentibus diuturnis quandoque ante paroxysmum dari potest purgans, coctione præsente.

48. Quò major est humorum copia, eò major dosis requiritur, & contrà.

49. Facilè mobiles, salini, rarioris texturæ, parciori egent.

50. Assumto purgante imperandus

dus lenis motus, jejunium & aëri[s]
frigidi vitatio.

51. Pigrities purgantium ſtimu[-]
landa; hypercatharſis maturè ſi[-]
ſtenda, aromaticis, theriacalibus, co[-]
piatis.

52. Purgantia & vomitoria magi[s]
primæ corporis regioni, ſudorifer[a]
& diuretica magis ſecundæ & terti[æ]
conveniunt.

53. Si ſerum quantitate, qualitate
vel motu peccet, indicat ſudorifer[a]
& diuretica.

54. Illa, ſi in glandulis vel ſpatii[s]
cutaneis ſubſiſtat, ſanguis ventilan[-]
dus, pori aperiendi, & diſcutiendum.

55. Hæc, ſi minus halituoſa &
diſſipabilis, incidenda, reſolvend[a]
& per renes evacuanda.

56. Si ſerum in emunctoriis capi[-]
tis reſtagnet, præmiſſis univerſali[-]
bus particulares evacuationes lo[-]
cum habent.

57. Si alibi ſanguinis & ſeri ſia[-]

οις, repellentia frigida, resolventia
lida, & suppurantia temperata
nveniunt.

58. Repellere licet magis in initio,
uxionibus sanguinis, & ubi id tutò
, &, quod de reliquis quoque va-
t, cum naturæ ductu.

PARTIS QUINTÆ SECTIO TERTIA.

NTRODUCTIO D ANALEPSIN SEU EFECTIONEM ÆGROTORUM, TUM CONSERVANDO, TUM LIBERANDO.

1.

VIrium resolutio indicat restaurationem & liberationem.

2. Ut spiritus se habent, ita & vi-
es.

3. Cordis, cerebri, ventriculi sta-
us inprimis vires dispensat.

4. In

4. In censu analepticorum non sola sunt volatilia, ambrata, mo- schata, sed & temperata.

5. Non expectandum est ab offi- cinâ, quod peti potest à culinâ.

6. Non sola confortantia neglectâ causâ sunt præscribenda, nisi ur- geant vires.

7. Non æquè obsecundandum in his ægrotis, neque tamen nihil in- dulgendum.

8. Mater perlarum omnia ea præ- stare potest, quæ perlæ ipsæ.

9. Moschata in fœminis locum non habent, nisi dentur cum casto- reo, nec in aliis promiscuè conve- niunt.

10. Ad resolutionem spirituum impediendam commodè quoque, sed refractè adduntur aliis opiata.

11. Non sola spirituosa, sed sæpe acida externè magis vires refici- unt.

12. Substantialiter reficit spiritus diæta.

13. D

13. Diæta craſſa nutrit, mediocris
onſervat, tenuis ſubtrahit.

14. In chronicis morbis nil fru-
rà demendum eſt volenti ventri-
ulo.

15. In acutis carnes abominan-
ur, panem vix admittunt, vinum
erò, licet appetatur, facilè nocet.

16. In diætâ præſcribendâ naturæ
uctus & ventriculi ſtimulus ſe-
uendus, vitatis extremis.

17. Corpora impura quò magis
utriveris, eò magis læſeris.

18. Qui facilè linquuntur ani-
no, non diu maneant jejuni.

19. Aëris afflatus à lipothymia
berat, in malignis verò nocet.

20. Vigiliæ, deliriorum mater,
naximè debilitant.

21. Paregorica dolorum cauſam
nagis externè, anodyna dolorem
pſum & cauſam magis internè, nar-
otica partem dolentem reſpici-
ant.

22. Nar-

22. Narcotica interna non differunt ab anodynis, nisi gradu.

23. Causam dolorum tollunt divertentia, evocantia, diluentia, invertentia, & figentia.

24. Partem dolentem solantur mitigantia, vel intemperiem vel tensionem, obtundentia, nervinam destruentia.

25. *Vigiliæ* vel vitio cerebri vel vaporum fiunt.

26. Cerebrum demulcent tum divertentia suaviter, tum refrigerantia & temperantia, tum ligantia.

27. Vapores restituunt humectantia, vaporosa suavia interna & externa, & ligantia.

28. Pediluvia somnifera communia in vigiliis malignarum absint.

29. Nec humectantia sine vaporosis, nec vaporosa sine humectantibus somnum æquè conciliant.

30. *Sitis* vel ab æstu pulmonum & totius febrili, vel acrimoniâ salsâ ventriculi fermenti provenit.

31 Hæc

31. Hæc ſedatur potu, illa minus.

32. Utriq; ſatisfaciunt humida a-ualia & potentialia, nitroſa, acida;

33. Ita tamen, ne lædatur ventri-lus, vel noxa in corpus redun-et.

34. Neutra conveniunt, ubi flu-s alvi urget.

35. In hydrope minus aquea, ma-s acida & nitroſa conveniunt.

36. Non omnis potus denegan-s, nec omnis concedendus.

37. Non ſemper in fluxibus alvi æmittenda evacuationem leniter vantia.

38. Opiata omnium fluxionum, giliarum & dolorum remedia.

39. *Vomitum* ſiſtunt vel propria omachica, aromatica, acida, terrea, l communia opiata.

40. Acida non fida ſunt adſtri-oria, cauſæ tamen in vomitu ſæpe bita.

41. *Hæmorrhagia* à nimiâ ſangui-s rarefactione, & tono laxato, re-

H vel-

vellentibus, refrigerantibus & ad-stringentibus tolluntur;

42. A viſcerum ingenti obſtructione aperientibus.

43. In lipothymiis vel rarefactio sanguinis promovenda ſpirituoſis & abſorbentibus, vel prohibenda nimia per hæc, & acida &c.

44. In affectibus fœminarum semper ad uterum reſpiciendum.

45 In lipothymiis præſtat parum & frequenter propinare medicamenta.

PARTIS QUINTÆ SECTIO QUARTA.

INTRODUCTIO AD CHIRURGIAM MEDICAM.

I.

CHirurgia pars medicinæ antiquiſſima & nobiliſſima, licet ad tonſores ferè detruſa.

2. Ars

2. Ars est, quæ ἐγχειρήσει artificio· seu manus peritâ administratione rpori medetur.
3. Nullibi magis desideratur exrientia, quàm in chirurgo
4. Curat chirurgia principaliter tia conformationis & unitatis, inisterialiter intemperiem.
5. Subjectum chirurgiæ sunt rtes molles & duræ, ac affectus æcipuè externi.
6. Chirurgia & anatomia sunt rores, quas utrasque simul ama; convenit.
7. Mutuatur sibi ex pharmaciâ diætâ necessaria.
8. Instrumenta chirurgica sunt l communia, ac polychresta, vel opria & determinata.
9. Communia faciunt vel 1. ad seionem & incisionem, vel 2. ad undum, vel 3. ad extrahendum, vel ad infundendum, vel 5. ad exploendum, vel 6. ad suendum, vel 7. ad ligandum.

10. Propria cuivis parti ſunt accommodata, tum ratione affectuum, tum deligationis.

11. Trepanum eſt vel mas vel fœmina, vel Italicum vel Gallicum, ἀβάπτιστον, in futuris non adhibendum.

12. Inſtrumenta ſuperflua & ad pompam ſaltim facientia, exeſſe queunt.

13. Operationes chirurgicæ conſtant (1.) apparatu, majori vel minori, (2.) operatione ipsâ, (3.) deligatione & obſervatione.

14. Principales hæ vel *uniunt* & *conformant*, vel *dividunt* & *extrahunt*.

15. Speciales ad quatuor referri queunt.

16. Σύνθεσις generalis abſolvitur ἐπιδέσει, *deligatione*, & ἀποδέσει, *collocatione*.

17. Faſciatio complicat, comprimit & continet, dirigit, expellit, humores & ſanguinem reſpicit, advocandum, educendum, revellendum.

18. Sple-

18. Splenia replent, firmant, continent, comprimunt.

19. Ferulæ, ossibus propriæ; ligneæ, vel corticosæ, imò & æneæ quandoque, membrum non lædant, nec transpirationem prohibeant.

20. Synthesis fiat ad statum naturalem & cum εὐφορίᾳ.

21. Synthesis specialis ossium fractorum absolvitur συνθετισμῷ, seu unione & continuitate restituendâ; luxatorum ἀρθρεμβόλῳ, seu reductione ossis in suum acetabulum, & contiguitatem.

22. Ad hæc verò opus est (1.) extensione maturâ, (2.) conformatione, (3.) deligatione, (4) repositione.

23. Hoc enim nisi fiat, & circulatio sanguinis impeditur, & membrorum periculum subit corruptionis vel atrophiæ &c.

24. Ossa ferruminantur mediante callo.

25. Ἀρθρέμβολος fit vel solâ manu,

 qui

qui palæstrites; vel fasciis & instru-
mentis, qui methodicus; vel machi-
nis, qui organicus seu mechanicus
audit.

26. Quicquid scilicet in machina
corporis excidit, divellitur, & eam-
dem vitiat deturpatque, quovis
modo restituendum.

27. Sutura duplex est, alia conti-
nua, alia interrupta, interdum &
convoluta; humida & sicca.

28. Siriasis refrigerantibus & dis-
cutientibus curatur.

29. In contractis & ad ligamenta
& articulationem respiciendum.

30. Plurima vitia ossium contin-
gunt injuriâ externâ, & errore nu-
tricum, chirurgorum, ægrorum.

31. Gibbus curari potest reducti-
one ossis prominentis in suum lo-
cum, antequam occalluerit.

32. Arteriæ rarius secantur, &
tantum minores, ob metum anev-
rismatis & nimiæ hæmorrhagiæ.

33 Vulneri arteriarum satisfacit
compressio, glutinatio & pro re
nat

atâ revulsio, discissio, vel cauterisatio.

34. Non quivis tumor ferro tentandus.

35. Ganglion simplex solis comprimentibus & resolventibus curatur.

36. Parietibus ulcerum callescentibus, fiunt fistulæ.

37. Frenum linguæ cautè secandum, neque enim loquela promiscuè inde restituitur.

38. Scarificatio est vel humida, vel sicca, illa est vel cum cucurbitulis, usitatior, vel sine iis, cæsura levi vel graviori, minus usitata.

39. Sicca revellit discutit, sanguinem & flatus sistit.

40. Varix venarum, anevrisma arteriarum dilatatio sectione rarò curatur.

41. A paracentesi abdominis pauci evasere hydropici, habet tamen quandoque locum.

42. Non omnis aqua vel pus simul & semel profundenda.

43. Depositio cataractæ non nisi in suffusione confirmatâ locum habet.

44. Laryngotomia rara & periculosa operatio.

45. Setaceum fluxionum capitis graviorum remedium.

46. Hirudines parum quidem evacuant, non parum tamen juvant.

47. Partes sphacelatæ serrâ vel ferro acuto abscinduntur.

48. Fonticuli vel corrosivis, vel solâ incisione in interstitio musculorum hodiè ferè fiunt.

49. Fonticuli nobilissimum habent usum, contra *Martianum*, *Helmontium*, *Primirosium*.

50. Fonticulorum coalitus non omnis noxius vel lethalis, contra *Cratonem epist. 174.*

51. Extranea, quæ tutò non possunt extrahi, relinquenda, vel in alium locum detrudenda.

52. Sectio cæsarea possibilis ad-
di-

difficilis, & terroris plena eſt operatio.

53. Extractio fœtus mortui vel manu fit, vel forcipe & uncis, non nimis acutis, viribus conſtantibus.

54. Catheter non in omni iſchuriâ convenit.

55. Calculus renalis exſcindi nequit.

56. Cauteriſatio dentes carioſos firmat & dolorem abigit.

57. Excreſcentiæ inteſtini recti cautiſſimè ſecandæ.

58. Chirurgia curtorum facilius præſcribitur, quàm perficitur.

59. Chirurgus miſericors, ulcus ſordidum.

PARTIS QUINTÆ SECTIO QUINTA.

INTRODUCTIO DE SIMPLICIUM MEDICAMENTORUM FACULTATIBUS IN GENERE.

1.

ALimenta nutriunt & assimilantur; *medicamenta* alterant, & superantur; *venena* corrumpunt & superant.

2. Alimenta corpori similia; medicamenta diversa; venena adversa.

3. Omnium medicamentorum vires, qualitates & effectus mensuranda sunt ex caloris nativi actuatione

4. Alia sunt actualia, alia potentialia.

5. Aliud simplex vel compositum,

tum, crudum vel præparatum, internum vel externum.

6. Medicus ergò de actione & cognitione debet esse sollicitus.

7. Principia agendi sunt qualitates.

8. Doctrina de qualitatibus & consequenti temperie non est vilipendenda.

9. Dicitur calidum, frigidum, humidum, siccum solo intuitu respectus & effectus quoad calidum innatum nostrum.

10 Qualitates primæ dicendæ respectu corporis, & sunt reliquarum internunciæ.

11. Qualitates primæ non sunt considerandæ abstractivè, citra notionem mixturæ.

12. Qualitates debent considerari ut indices & effectus.

13. Indices in primis qualitatibus sunt humiditas, frigiditas, caliditas, siccitas: Effectus alteratio, ca-

lefacere, refrigerare, humectare, siccare.

14. In secundis indices sunt raritas, densitas, tenuitas, mollities, &c. effectus: emollitio, incisio, incrassatio, rarefactio &c.

15. In tertiis indices sunt color, odor, sapor; effectus, resolvere, urinam provocare, carnem generare &c.

16. Occultæ non dantur, nisi respectivè, à posteriori & modo substantiæ & κράσε totius, adeoque alterant ultra sphæram primarum.

17. Principia cognoscendi universalia sunt duo, ratio & experientia, alterum ex altero regulandum.

18. Particularia extrinseca remotiora sunt color, signatura, odor & textura.

19. Hæc verò magis probabiliter & conjunctim cum reliquis, quàm certò & solùm vires patefaciunt.

20. Odorifera quà talia calida sunt,

sunt, quò intensior odor, eò intensius, & contrà.

21. Odor superficietenus inhærens mixtum temperatum, centralis calidum notat.

22. Odores testantur de volatilitate, modò aëreâ, modò sulphureâ & balsamicâ.

23. Omnia resinosa, oleosa, aromatica, balsamica, calida sunt.

24 Mucilaginosa sibi relicta frigida & temperata.

25. Intrinsecum, firmum magis & proximius principium est sapor.

26. Omnia acria, amara, salsa, calida.

27. Quæcunque acida, austera, acerba sunt, ad calorem nostrum relata, sunt frigida; omne enim acidum obtundit sulphur, sanguinis autem calor consistit in sulphure.

28. Dulcia humido copioso diluta temperata sunt, eminenter talia calida.

29. Temperata nullâ qualitate excedunt, adeoque calorem nec inten-

tendunt nec imminuunt, sed demulcent & conservant.

30. Bene in qualitatibus attenduntur gradus & mansiones graduum, aliud enim alio est calidius, & gaudent suâ latitudine.

31. Calida dicuntur, in quibus principia activa, sal, sulphur, mercurius, eminent magis vel minus, & calorem intendunt ac rarefaciunt.

32. Calida primo gradu, in quibus leniter, parcius, moderatè, obtusè, adeoque alterant obscurè & vix sensibiliter.

33. Calida secundo gradu, in quibus magis eminenter & sensibiliter sunt & alterant, sed citra læsionem.

34. Calida tertio gradu, in quibus sal volatile vel fixum prædominatur, unde manifestius & quasi cum noxâ alterant.

35. Calida quarto gradu, in quibus sal magis acre & causticum, adeoque cum læsione alterant.

36. Hinc pinguia, leniter odora-

a, dulcia primo gradu ; amara, resinosa, acriuscula, salsa, lenia aromatica secundo gradu; salia volatilia, lixiva, acria aromatica fortiora, tertio gradu ; acerrima, caustica quarto gradu calida sunt.

37. Frigida sunt, quæ principia passiva aquam vel terram, vel sal acidum vel nitrosum eminentia habent, caloremque effrenem demulcent, imminuunt & refrenant.

38. Effectus medicamentorum alius est univocus, alius æquivocus.

39. Acetum & nitrum non sunt calida sulphurea, sed salina, adeoq; potius ab effectu frigida dicenda.

40. Frigidorum alteratio iisdem gradibus distinguitur.

41. Frigida magis sunt universalia, calida magis specifica.

42. Qualitates activæ respiciunt magis sanguinem, passivæ magis serum.

43. Humida sunt, quæ aqueis gau-

gaudent particulis, vel oleosis & mucilaginosis. Sicca, quæ terreis gaudent, vel prioribus carent.

44. Humida excessivo gradu non dantur, quia magis actualia, sicca quarto gradu non nisi calida quarto gradu sunt.

PARTIS QUINTÆ SECTIO SEXTA.

INTRODUCTIO DE FACULTATIBUS MEDICAMENTORUM COMMUNIUM ET EXTERNORUM.

1.

EMollientia debentur duris, siccis, tensis, tartareis.

2. Emolliunt in genere moderatè calida & humida, in specie tepida, mucilaginosa, emplastica, pinguia.

3. Quæ

3. Quæ emolliunt, pro materiæ dispositione etiam suppurationem promovent.

4. Quod suppurantia sunt ante maturationem, id digestiva sunt post apertionem.

5. Differunt & emollientia gradibus, quædam mitius, quædam fortius agunt, quædam unà resolvunt.

6. Emollientia in cataplasmate, linimento, unguento, fotu, emplastro potissimum adhibentur.

7. Emollientia non conveniunt cancrosis, fissuris mammillarum, materiæ tenui & dissipabili.

8. Ad *adstringentia* pertinent indurantia, incrassantia, occludentia, defendentia.

9. Adstringentia debentur laxitati partium solidarum & humidarum, parietum, pororum, & unitati solutæ.

10. Adstringentia viscera, vincula & musculos roborant, sanguinis

nis & seri consistentiam & motum moderantur.

11. Sunt verò in genere frigida & sicca, in specie terrea, acerba, austera, acida, emplastica, balsamica caustica, figentia.

12. Acida adstringentia magis debentur humoribus fluxilibus, minus parietibus.

13. Quæcunque martialia magis sunt ⊖lata, magis aperiunt; quæ magis terrea & ochrea, adstringunt.

14. Adstringentia alia aliis magis conveniunt; alia externè, alia internè magis, alia utroque modo.

15. Adstringentia cum figentibus mixta fortius operantur, cum resolventibus mitigantur.

16. In expansione & bronchiis pulmonum impeditis non conveniunt adstringentia.

17. Nunquam nimis adstringendum.

18. Frigida magis ubi repellendi vel coagulandi humores, minus in

thco

thoracis, ventriculi, hepatis vel uteri affectibus adhibentur.

19. Efficacius operantur formâ siccâ, quàm humidâ.

20. Balneis, clysteribus, suffimentis & unguentis adstringentibus minus fidendum.

21. Adstringentia cum cibis minus commodè dantur.

22. Fluxionibus ab obstructione vel copiâ adstringentia minus conveniunt.

23. Obstructum indicat *aperientia*; concretum, resolventia; crassum, viscidum, tenax, incidentia & attenuantia; acidum acre, austerum præcipitantia & absorbentia.

24. Viscera pluribus gaudentia vasis obstructionibus magis sunt obnoxia, ut hepar, lien, mesenterium, uterus.

25. Martialia aperiunt absorbendo & saturando humores.

26. Aperiunt acria, aromatica, amaricantia, acida, aquea, terrea & alcalina.

27. ♀rea,

27. ♀ea, ⊕lata, ♁iata, ♂lia, tet-tras heroicorum remediorum.

28. Aperientibus interponenda evacuantia & roborantia, observatis eorundem gradibus.

29. Non dentur cum cibo, neque valdè ſiccent.

30. Indurantia poris, incraſſantia humoribus tenuibus, fluxilibus, a-cribus conveniunt.

31. Ut ſerum & bilis potiſſimum tenuitate & acrimoniâ peccant, ita incraſſantia vitiis inde oriundis magis debentur.

32. Conſtant *incraſſantia* lentore vel aqueo, vel terreo, vel oleoſo: communia ſunt opiata.

33. *Repellentia* vel fluxum, vel ſen-ſum, vel poros reſpiciunt, frigida, acida, viſcoſa & oleoſa.

34. *Attrahentia* indicant ſecun-dùm naturam calor & nutrimen-tum, præter naturam materia ſeroſa, vaporoſa vel alia.

35. Attrahentia, rubefacientia, ve-

ſi

rantia, caustica, saltim gradibus differunt, quo calidiora, eò fortius trahunt.

36. Attrahunt vel vi vacui, vel caloris, vel igneâ & urente salinâ imprimis acri volatili qualitate.

37. Cantharides sale acri pollent vesicæ inimico, externè verò adhibitæ id minus exerunt.

38. Vesicas excitant cantharides vel in unguento, vel cataplasmate, vel, quod optimum, in emplastro,

39. Acetum vim cantharidum & infringit & corrigit.

40. Ubi vehemens influxus, & pars debilior ac sensibilior, vesicatoria non conveniunt.

41. Vesicatoria in hydrope improportionatum remedium.

42. Divisæ cuti adhibentur magis extergentia & exedentia, integræ corrosiva.

43. *Extergentia* sicca nervis, oleosa acria ossibus cariosis, salina laxis tumoribus prosunt magis.

44. Sa-

44. Salium est corrodere, tum acidorum, tum alcalium fortiorum.

45. Datur cauterium indolens, quod adeò potenter operatur, ut ferè citra dolorem id fiat.

46. Causticis in hæmorrhagiis sistendis non fidendum.

47. Corrosiva certis includenda terminis, delicatis partibus & cancrosis non adhibenda.

48. *Psilothra* ad cosmetica pertinent, rarò tamen constantem effectum edunt.

49. *Suppurantia* debentur tumoribus sanguineis, vel tamen non sine sanguine existentibus.

50. *Traumatica* sunt, quæ vel internè naturâ alcalinâ, vel balsamicâ simul resolvente sanguinem, vel externè partes læsas vigorant.

51. Potiones vulnerariæ in vulneribus artuum vel viscerum usu non carent.

52. Siccantia sæpe citius consoli-

dant

nt quàm unguinoſa, ulcera tamen ab acido non æquè fiunt.

53. Glutinantia ſicciora ſunt ſarcoticis, epulotica glutinantibus.

54. Glutinant & conſolidant ſiccantia, adſtringentia, viſcoſa, & emplaſtica.

55. Callum generantia, fracturis oſſium debita, internè (eadem cum travmaticis) & externè conveniunt.

56. Medicamenta *ad ambuſta* vel empyrevma eliciunt, calida; vel mitigant & demulcent, ſanantque, refrigerantia,

PAR-

PARTIS QUINTÆ SECTIO SEPTIMA.

INTRODUCTIO AD MEDICAMENTA SPECIFICA.

1.

CEphalica respiciunt vel membranas & nervos, vel spiritus & humores, vel poros.

2. Instaurant calidum innatum cerebri volatilia, balsamica, urinosa & acida volatilia; temperant terrea, aquea, acida, nitrosa.

3. Volatilia oleosa & sulphurea fixa demulcent & restaurant; urinosa & acida aperiunt poros.

4. Specifica cephalica magis conveniunt capiti per essentiam affecto.

5. Ut maximus consensus est capitis, ventriculi & uteri; sic & medicamenta cephalica, stomachica & uterina calida, multum conveniunt.

6. Quæ-

6. Quæcunque vel poros nimis plent, vel membranas nimis feri nt, vel ſpiritus turbant, cerebro imica ſunt.

7. *Ophthalmica* reſpiciunt vel ocum ipſum, aquea, acriuſcula, mitigantia; vel humores & vapores puros, diſcutientia interna & terna; vel ſpiritus & nervos, cephalica.

8. Oculis ſuppurantia & opiata inus, mucilaginoſa blanda & acriſcula magis conveniunt.

9. *Otica* vel vias extergunt & aperiunt, vel ſenſationem roborant, el humores & halitus extraneos terant & diſſipant.

10. In oculorum & aurium affeibus caput ſemper eſt reſpiciendum.

11. *Topica* remotis ſordibus, teda & blanda, non valdè unctuo- vel acria, & parcius auribus inenda.

12. *Thoracica* vel bronchia ex-

pediunt incidentia & lævigantia,
vel humores moderantur tenues
crassos, putridos; vel expansionem
dissipando vel resolvendo restitu-
unt.

13. Expectoratio in omnibus af-
fectibus pulmonum ut sit libera pro-
curandum, seu acribus, seu oleosis
seu dulcibus, resolventibus, præcipi-
tantibus, figentibus.

14. Non confundenda sunt at-
tenuantia cum incrassantibus, b-
chica cum resolventibus, nec tonu
pulmonum negligendus.

15. *Cardiaca* vel rarefactionem
sanguinis secundùm naturam re-
staurant, vel præternaturalem im-
pediunt; vel resolutionem sangui-
nis auferunt, vel grumescentem re-
solvunt.

16 Rarefaciunt tum sulphure
spirituosa, & oleosa balsamica, tum
salina, fixa & volatilia.

17. Impediunt rarefactionem
que

uea, acida, nitroſa, terrea & bilem
btundentia.

18. Opiata ſpirituum reſolutio-
em impediendo, terrea abſorben-
o, acida reſolvendo, cordi opitu-
antur.

19. Quæ ſcilicet ſtatum ſangui-
is in motu, calore, conſiſtentiâ re-
piciunt, ſunt cordialia.

20. Nunquam nimis rarefacien-
um; cinnabarina maximè ſangui-
em reſolvunt.

21. *Stomachica* vel calorem reſti-
uunt, ſulphurea, balſamica, carmi-
ativa; vel fermentum, ſalina, a-
ria, & acida; vel laxitatem, tonica.

22. Fermentum excedens corri-
unt pinguia, aquea, lixiva; per-
ertunt dulcia, nitroſa, acido-ſalina,
aturnina; figunt opiata.

23. Terrea & alcalina appetitum
uoq; nonnunquam ciere poſſunt.

24. Interna ventriculi robur at-
endant; externa felicius anticè ap-
licantur.

25. *Hepatica* respiciunt vel du[...]ctus, vel bilem, vel tonum.

26. Ductus aperientia; bilem tum restaurantia calida, sulphurea, [...]cria; tum temperantia & abste[r]gentia acida, terrea, amara; tonum moderatè styptica.

27. ☿ius dulcis est hepaticus.

28. Martialia magis in laxis & præhumidis malis conveniunt quàm siccâ intemperie, præterquàm humidâ formâ.

29. Martialia feces tingunt, [...]ctus cient, motum corporis requ[i]runt.

30. Aperientibus moderatis & roborantibus gaudet hepar, conti[]nuatis & attenuantibus meris læd[i]tur.

31. Adstringentia cum tenuita[te] partium, aperientia cum adstricti[o]ne hepati conveniunt.

32. *Splenetica* respiciunt salia sy[l]vestria, impura & tartarea sangu[i]nis.

33. H[...]

33. Humores acidos & austeros primis corrigunt salia volatilia & ka; lixiviosos acida & absorben- ; tartarum, acida, alcalina & aro- atica.

34. Scorbuticos sæpe lædunt vo- tilia, acida & temperata sæpe ma- s juvant.

35. In arthriticis & nephriticis randis hypochondria respicien- a.

36. *Nephritica* vel resolvunt coa- ulum; vel mitigant dolorem & rimoniam; vel pellunt laxando as.

37. Resolvunt magis salina, mi- gant nervina & paregorica, pel- nt emollientia & diuretica.

38. Fortiora pellentia, ubi miti- ndum vel resolvendum, utpluri- um plus lædunt.

39. *Uterina* respiciunt vel vasa, a- rientia; vel sanguinem, rarefaci- do, refrænando, resolvendo; vel bstantiam uteri, nervina.

 40. Men-

40. Menses pellentia fœtum pell-lunt.

41. Carminativa optima uteri-na.

42. Mensium defectui non soli pellentia fortia conveniunt.

43. *Arthritica* vel serum corri-gunt, divertendo, alterando, resol-vendo; vel nervos solantur, cepha-lica; vel dolorem demulcent, pare-gorica & nervina.

44. Omnia cephalica sunt etiam arthritica.

45. Topica sæpe morbum exa-sperant & membrum lædunt.

PARTIS QUINTÆ SECTIO OCTAVA.

INTRODUCTIO AD PURGANTIA

ἌΝΩ ΚΑῚ ΚΆΤΩ.

1.

NOn omnes humores vitiosi æquè facilè evacuantur, adi-

co-

oque nec promiſcuè purgandi.

2. *Digeſtiva* humores reſpiciunt, terando & ad evacuationem præparando.

3. Alterant humores tum maſſæ nguineæ confuſos, tum extravaatos.

4. Digeſtiva polychreſta ſunt aeritiva, hepatica, ſplenetica, cahectica.

5. Magis uſitata humida, diluntia, non ſoli tamen ſirupi, vel quæ

6. Digeſtivis opus eſt ad benè ſſe, non tamen ſemper, magis in hronicis, quàm acutis.

7. Sicciores & melancholici, niſi rius humectantia & aperientia præmittantur, non benè purganur.

8. Lenientia tum fæces mollifiant & abſtergunt, aquea, pulpoſa, inguia; tum leniter ſtimulant, ſana.

9. Purgantia, minori doſi data,

fiunt lenientia, & vice versâ lenientia purgantium succedanea.

10. Locum habent in quovis morbo, innoxia & indemnia, cum cibo etiam & debilibus danda.

11. *Purgantia* non agunt virtute magneticâ trahendo, vel similitudine substantiæ.

12. Purgantia non ut venena, vel quasi venena, nec ob ἀντιπάθειαν pellunt.

13. Multò minus è medicinâ extur banda.

14. Purgantia non solâ fermentatione absolvuntur vel explicari possunt.

15. Purgantia agunt irritatione ob acrimoniam salino-sulphuream magis vel minus volatilem, patentem vel latentem.

16. Liquant & fundunt humores, naturam stimulant, ut collecti & adducti excernantur.

17. Purgant omnes humores pro-

Tab. IV. De Purgantibus.

ad pag. 201.

PURGANTIA

- non uſitata:
  - terebinthina, polypodium, ſem. pſyllii, ſir. & mel violar. fl. perſicor. bryonia,
  - epithymum, cortex ſamb. frangul. ſem. & cortex ebuli. aſarum, myrobalani, euphorbium, opopanax, ſagapenum.
  - rhamn. ſolutiv. rhabarb. monach. lap. armen. lazuli, helleb. albus, iris noſtra, laureola, gr. tilli.
- rarius & determinatè uſitata:
  - caſſia, tamarindi, manna. turbith, cnicus,
  - rad. mataliſtæ, hermodactyli, colocynthis, helleb. niger, eſula,
  - elaterium, gratiola, ſoldanella, g. g. ☿ d.
- ſelectiora:
  - agaricum, aloë, rhabarbarum, ſena,
  - gialapa, ſcammonium, mechocanna,
  - ſpec. diagal. M. pulv. laxat. veget. catholicus. comit. de Warvvick, extract. panchym. Croll. cathol. Andernac.

omiſcuè, ſed non omnes omnia
m benè.
18. Purgantium doſis in genere
definiri exactè nequit, & falsò ab
utoribus transſcribitur.
19. Quæ bilem, eadem & melan-
oliam; quæ pituitam, eadem &
rum purgant.
20. Magis reſolubilia ſerum, mi-
ùs reſolubilia bilem magis pur-
ant, media magis panchymago-
a.
21. Purgantia alia magis, alia ra-
ùs paulò uſitata, alia exoleta, ergò
ligenda. Vid. *Tab. IV.*
22. *Caſſia* pectoralis & nephritica,
bolo magis aſſumitur.
23. *Manna* pectori & infantibus
rata, in liquore ſolubilis.
24. Fortiora mediæ claſſis ſtimu-
loco magis inſerviunt, mitiora le-
ientium.
25. *Colocynthis, belleborus, ♀ius dulcis*
ſubſtantiâ & ſola minus, magis
pilulis & cum aliis dantur.

26. *Aloe* lenientium apex, hæmorrhoidalem tenesmum facilè excitat.

27. *Rhabarbarum* & *sena* magis in decocto; *gialapa* magis in pulvere bolo & reliquis; *scammonium* magis in pilulis usurpantur.

28. Gialapium purgantium apex, tartarus juvantium, scammonium stimulantium.

29. Acidulæ, nitrosa & quandoque resolventia diverso effectu quoque purgant.

30. Purgantia alterantibus interdum addita ipsorum vim & penetrationem augent.

31. Purgantia & vomitoria non solo gradu operationis, respectu doseos, sed mixtionis differunt.

32. Vomitoria acrimoniam salino sulphuream volatiliorem, purgantia fixiorem magis obtinent.

33. Purgantia rarius simul vomitum, vomitoria sæpius simul alvum movent.

34. Ventriculi robur dispensat vomi-

omitoriorum & purgantium virtutem.

35. *Emetica*, Herculeum & catholicum remedium, morbos quasi vectibus excludunt.

36. Per vomitoria excretorum color & diversitas potissimum à bile accessenda.

37. Non omnia, quæ vomitum movent, sunt vomitoria.

38. Purgantia & vomitoria arma communissima medicorum sunt, ergò bona & selecta sint oportet.

39. Quæ ventriculo & corpori magis sunt adversa, quæque vel minus vel nimis corpus agitant, minus usitata.

40. Pinguia & tepida emeticorum vehicula.

41. *Asarum* magis in infuso, radice & electuario usitatum.

42. Sal ⊕li emeticum innoxium.

43. Nec regeneratur in aëre, nec in ventriculo.

 44. An-

44. Antimonium, nisi ab igni vel salibus expansæ sint partes sulphureæ & salinæ, iisdemve ablatis vomitum non movet,

45. Antimoniata vomitoria optima.

46. In substantiâ verò & per se non exhibenda.

47. Corriguntur vel infusione vel sublimatione cum salibus & præcipitatione, vel impregnatione cum ♀ro.

48. Non danda minori dosi, nec majori.

49. Abusus vomitoriorum non tollit usum, unde scommata & fulmina in antimonium nauci facienda.

50. Decomposita reddere ♁iata vomitoria & metallis aliis augere non opus est.

PAR

PARTIS QUINTÆ SECTIO NONA

INTRODUCTIO AD MEDICAMENTA DETERMINATA ALIA.

1.

BEzoardica in genere calidi innati vigorem, seu sanguinis & seri σύςασιν & miscelam à malignitate impetitam, tuentur.

2. Ut nec venena, ita nec bezoardica agunt occultis qualitatibus.

3. Alia putredini resistunt, tum intendendo & vegetando, balsamica, & urinosa; tum concentrando & penetrando, acida.

4. Alia rarefactionem & resolutionem peregrinam domant, adstringentia, mucilaginosa, terrea, acida, opiata.

5. Alia fluxile reddunt serum, aquosa, nitrosa, diaphoretica, cinnabarina.

6. Lapis bezoar ac unicornu, verum & fossile, ac similia non agunt ultra sphæram activitatis suæ.

7. Theriaca sine opio sudorem non movet.

8. Alia bezoardica sunt universalia & polychresta, alia determinata magis & specialia.

9. Non omnia antidota omnibus venenis conveniunt, tum internè, tum externè.

10. *Volatilia* quæ intendunt, *fixa* quæ domant, & *media* non sunt confundenda.

11. Gravidis, infantibus, cacochymicis & debilibus magis temperata, volatilia verò cautius danda.

12. Sudatio à bezoardicis maturè instituenda, non verò intempestivè & continuò urgenda.

13. Speciali antidoto incognito, ad universalia confugito.

14. Non quodlibet animal vene-

atum ſuum ſecum geſtat antido-
um.

15. *Diaphoretica* ſerum liquant, m reſolvendo & abſorbendo, tum uxile reddendo & rarefaciendo, um incidendo.

16. Opiata & acida reliquis ma-tata virtutem ſudoriferam inten-unt.

17. Diaphoretica ſanguinis & mphæ motum, calorem & conſi-tentiam moderantur;

18. Hinc febrium, impuritatum nguinis, & morborum ſeroſorum anacéa.

19. Sudor externis promoven-us, nunquam verò nimis cogen-us.

20. *Carminativa* tum in halitus ſolvunt & diſſipant, tum abſor-ent & temperant, tum mineram ventriculo corrigunt.

21. Purgantia carminativis ſuc-nturiantur, præcipuè in clyſteri-us.

22. O-

22. Omnia putredini resistentia, acida, amara, acria, lixiva, volatilia, terrea & nitrosa sunt *anthelmintica*.

23. Omnia oleosa & pinguia vermibus inimica.

24. ☿ius vermium mors.

25. Omnia purgantia sunt anthelmintica, inprimis verò cholagoga.

26. Dulcia ad fallendos magis, quàm necandos vermes faciunt.

27. Lumbrici è corpore excreti minus tutum lumbricorum remedium.

28. Quæ *lithontriptica* sunt, eadem & grumos sanguinis attenuant.

29. Diaphoretica & diuretica optima resolventia.

30. Quæcunque abstergunt, stimulant, seu fundunt & aperiunt resolvuntque, sunt *diuretica*.

31. Abstergunt aquea & liquida, mucilaginosa, temperata; stimu-

ulant & resolvunt salina, alcalina, eosa.

32. Purgantia etiam sunt diureca.

33. Diuretica calida & potentia *propriè* talia; frigida, temperata actualia *impropriè* talia audiunt.

34. Diuretica & Diaphoretica erquàm sunt affinia.

35. Quæcunque vias aperiunt, nguinis rarefactionem immedia- vel mediatè promovent, ipsumue reficiunt, sub *emmenagogis* con- nentur.

36. Urinam cientia pleraque etam menses movent.

37. Emmenagoga danda conveiente naturæ motui tempore.

38. Quæ menses movent, etiam *etum pellunt*, magis tamen fortioa.

39. Πολύχυλα, πολύγαλα.

40. Quæcunque affluxum ad mam-

mammas promovent, & vias laxam ad *lac augendum* faciunt.

41. Quæcunque emolliunt, dii cutiunt, resolvunt, repellunt & ac stringunt, *lac minuunt*.

42. Lac & *semen extinguentia* ea dem sunt.

43. Quæcunque inflammatio nem, vel coagulationem lactis in ducere possunt, cautè vel non appli canda.

44. Emollientia & blandè dige rentia nervina, *anodyna*.

45. *Narcotica* externè applicat emolliunt.

46. Anodyna interna majori do si data fiunt narcotica.

47. Cinnabarina & opiata dolo rum omnium panacea.

48. Opium somnum & sudorem ciet, dolores sedat, fluxiones sisti & figit.

49. Quæcunque irritant mem branam narium & fundunt humo res, *errhina* & *ptarmica* sunt.

50. C

50. Omnia acria & purgantia
nt ptarmica.

51. Ptarmica capiti, oculis & na-
us, hinc & reliquis ventribus, de-
ibus minus conveniunt.

52. Quæcunque vel motu ac ca-
re poros dilatant, vel ſerum proxi-
ius remotiusve fundunt & liquant,
nt ἀποφλεγματίζοντα.

53. Apophlegmatiſmi deplent ſe-
m, torpidum ſtimulant, fauces &
put roborant.

54. ☿ potentiſſimè ſerum fundit,
ſalivationem excitat, interius vel
xterius adhibitus.

55. *Iſchæma* ſunt, quæ vel vaſa hi-
ntia vel fluxilem ſanguinem coër-
ent.

56. Vaſa cohibent comprimen-
a, imbibentia; adſtringentia &
uſtam inducentia; extravaſatum
nguinem ejusdem motum mode-
antia.

PAR-

PARTIS QUINTÆ SECTIO DECIMA.

INTRODUCTIO AD PRÆPARATIONEM ET COMPOSITIONEM MEDICAMENTORUM IN GENERE.

1.

NOn invenire medicamenta vel præparare satis est, sed inventis prudenter uti convenit.

2. Ut dispensari possint simplicia, in usum prius aptanda, seu grossiori seu subtiliori modo.

3. Simplicia selectiora & evporista plurimorum morborum remedia.

4. Non solis tamen iis inhærendum, sed potius artificiosa mixtio necessaria.

5. Quæ

5. Quæ non proſunt ſingula, mul-
juvant.

6. Mixtio ſeu compoſitio medi-
mentorum & gratiam majorem
cum trahit & uſum, ad varias cir-
mſtantias tollendas.

7. Compoſitionem hanc abſol-
nt principaliter materia & forma;
cundariò doſis & ordo.

8. Materia medica in mixtione
plicem acquirit formam exter-
am, ſolidam, liquidam & mediam.

9. Externæ formæ denominatio-
em largitur interna, ſeu virtus.

10. Ingredientia reſpectu ad ſe
vicem habito alia baſis titulo, alia
vantis, alia corrigentis &c. gau-
ent.

11. Baſis, ceu fundamentum prin-
paliter ſcopo inſerviens, abſolutè
eceſſaria, reliqua verò ſecundum
uid.

12. Non omnia ergò in omnibus
que neceſſaria ſunt vel locum ha-
ent.

13. Cor-

13. Corrigentium semper mino sit quantitas, major reliquorum.

14. Præstat concisa ingredienti um brevitas, quam confusa fa rago.

15. Medicamenta Galenica & ch mica maritanda.

16. Compositio & dispensati constat pondere, numero & me surâ proportionatis.

17. Pondera usitata præ obsolet attendenda.

18. Compositi dosis summa, m dia, infima regulatur ex viribus a proportione medicamentorum collectione ingredientium singul rum.

19. Quò magis concentrata vi tus, eò minor dosis, quò diffusio eò major requiritur.

20. Quò major mixti energia, e cautius, parcius & definitè mag distribuendum, & contrà.

21. Consultius est semper cons stere infrà summam dosin.

22. Id

22. Idiosyncrasia ut medicamen-ipsa, ita inprimis dosin mode-tur.

23. Quæ in substantiâ simplâ, in fuso vel decocto duplâ, in ex-acto dimidiâ vel minori dosi ntur.

24. Folia in trageis quandoque drachmis, ordinariè verò mani-ulis, flores pugillis, præscribun-r.

25. Potiones rarò ultra ℥iij, pul-eres ultra ʒß. Tincturæ ultra 30. uttas; sirupi ultra ℥ß. vel ℥j, pilulæ tra ℈j præscribuntur.

26. Contraria se vel destruentia, el fermentationem insigniorem xcitantia inter se minus miscenda.

27. Operationes pharmaceuticæ enerales sunt quatuor; 1. præpa-atio, 2. solutio, 3. destillatio, 4. alcinatio; reliquæ ad has referen-æ.

28. Quæ magis continuas & co-hæ-

hærentes habent particulas, diffic[...]lius pulverisantur.

29. Resinosa, addito oleoso faci[...]lius in pulverem abeunt.

30. Fermentatio centra mixtorum instar clavis reserat.

31. Similia similibus solvuntur, contraria contrariis præcipitantur.

32. Aptitudo instrumentorum facit artificem.

33. Instrumenta alia sunt animata, alia inanimata; alia activa, alia passiva; alia communia, alia propria; alia primaria, alia secundaria.

34. Ignis motor primus est, aqua vehiculum magis, aër ventilabrum, terra corpus præbet.

35. Passiva communia sunt tria: laboratorium, furni & vasa.

36. Structura fornacum noscenda medico.

37. Furni alii sunt tecti, alii aperti, alii fixi & immobiles, alii portatiles.

38. In[...]

38. Inſtrumenta & furni alia ne-
ſſaria, alia ad benè eſſe, alia ad
ompam & curioſitatem faciunt.

PARTIS QUINTÆ
SECTIO UNDECIMA.
TIT. I.

NTRODUCTIO D PRÆPARANDA ET COMPONENDA VARIA MEDICAMENTA.

I.

ACetum fit è ſalinis & tartareis particulis elevatis & fluorem deptis, depreſſis volatilibus & ſulhureis.

2. Vermes in aceto quandoque ari, non improbabile, ab iis tamen corem arceſſere non licet.

3. ✠ purius eſt aceto ſimplici, cet non æque fortius.

4. Optimi vini optimum acetum, pomaceum tamen & ex hydromelite quoque non negligendum.

5. ☆, 🜄i, ⊖ ♀ri magis ad præ-parationem aliorum, quàm sui gra-tiâ expetuntur.

6. Acetum non in æneis vasi saltim quoad alembicum, destillan-dum.

7. Acetum vel simplex vel com-positum est, ad internum vel exter-num usum.

8. *Aquæ*, spiritus & olei nomin sæpe confunduntur.

9. Vegetabilia proximam mate-riam constituunt aquarum; anima-lia adæquatam; remotissimam mi-neralia.

10. Plantæ vel recentes, vel siccæ vel integræ vel concisæ, & contusæ vel cum vel sine menstruo alio de-stillationi subjiciuntur.

11. Menstruum ad aquas destilla-tas est vel succus proprius, vel alius, vel vinum, vel communissimè aqua simplex s. q. affusa.

12. Aquæ spirituosæ, seu cum vi-no seu fermentatione paratæ, melio-res, sed non in calidis affectibus.

13. A

13. Aquæ deſtillatæ pollent virtute ſuorum ſimplicium, inprimis volatili ſale vel ſulphure conſtantium.

14. Neque verò & reliquarum ſudores pro cadaveribus officinarum ſimpliciter habendæ.

15. Omnium vegetabilium aquas deſtillare & aſſervare non opus eſt, præſtant ſelectiores.

16. Deſtillantur communiter vel in Balneo Mariæ, vel in veſicâ, rarius per deſcenſum.

17. Aquæ purgantes & adſtringentes propriè non dantur.

18. Aquæ deſtillatæ variis compoſitionibus miniſtrant, internis & externis; per ſe, niſi paulò ſpirituoſiores, vel vehiculi loco, rarius præſcribuntur.

19. *Aurium* medicamenta peculiari formâ ad partem pharmaceuticam non pertinent.

20. *Balſama* propriè dicta vel diffuſa magis ſunt, vel concentrata.

21. Balsama hæc constant corpo-re, animâ, & ornatu, ceu vestitu.

22. Corpus pro balsamo optimum præbet oleum nucistæ expressum; animam olea destillata, ornatum, quæ colorant.

23. Compositorum princeps & instar omnium est balsamum apoplecticum.

24. *Balnea* sunt species decoctorum pro usu externo universali vel particulari.

25. Balneorum ingredientia communia sunt digerentia, propria pro usu speciali variant.

26. *Bolum* constituit corpus molle, pulveres & alia convenientia excipiens.

27. Bolus, pro unâ dosi dandus, quò minor, eò gratior.

28. Boli infantibus minus præscribuntur.

29. *Calcinatio* fit vel igne actuali, vel potentiali per corrosiva.

30. *Incinerratio* magis vegetabilibus, *combustio* animalibus, *calcinatio* metallis tribuitur.

31. Cal

31. Calcinatio igne mediato fa-
ca, seu immersiva, dicitur philoso-
hica.

32. Plantæ pro sale conficiendo
inus benè cum sulphure calci-
antur.

33. Calces omnes alcalinæ natu-
æ, absorbendi & siccandi gaudent
irtute.

34. Ut ex aquæ & terræ mixturâ
mus, ita ex humidis cum pulveri-
us & aliis impastatis, vel per se vi-
cosis *cataplasmata* fiunt.

35. Omnia mollia & mucilagino-
a per se cataplasmari apta.

36. Omnia cataplasmata calida
nagis emolliunt, frigida repellunt
nagis.

37. Magis integris partibus quàm
n unitate læsis conveniunt.

38. Vesicatoria benè in linimen-
is, meliùs in cataplasmate, optimè
n emplastris applicantur.

39. [illegible]
cauteria potentialia vel ab alcali vel
ab acido arcessenda.

40. Alcalia corroſiva ab aëre de- fendenda.

41. Alcalia corroſiva magis formâ ſiccâ; acida magis humidâ, vel ſo- lidis imbibita applicantur.

42. Salia non agunt vel corro- dunt, niſi ſoluta.

43. Cereviſiæ decoctum ſunt ali- mentarium, ab appropriatis medi- catum fiunt.

44. *Clyſteres* nec turpe remedi- um, nec damnandum & eliminan- dum.

45. Clyſteres vel minoris, vel ma- joris ſunt apparatus.

46. Ut liquor omnis injectus ano illum proluit, ita à ſale, oleo & mel- le ſtimulus petitur.

47. Communiter clyſter eſt de- coctum ex emollientibus magis vel minus ſtimulans, tepidè injicien- dum.

... induntur cum veſicâ, majori cum ſiphone.

49. Clyſteres nutrientes, præter quam humectantes, non uſitati.

50. Cly

50 Clysteres uterini ex decoctis
erinis in conjugatis, licet rarius,
agis locum habent.

PARTIS QUINTÆ SECTIO UNDECIMA TIT. II.

NTRODUCTIO D PRÆPARANDA ET COMPONENDA MEDICAMENTA ALIA.

I.

Condita magis humidâ, confecta siccâ formâ asservantur & gaudent.

2. Condita, candisata & confecta mensis secundis apponuntur.

3. Conditorum elementa tria; ondiendum, saccharum, liquor; Conservarum & confectorum duo; accharum, & conficiendum, vel onservandum.

4. In conditis & conservis nimia umiditas vitanda.

5. Saccharum sal pharmacopœorum.

6. *Conservæ* & condita Electuariorum materia prima.

7. Conservarum virtus varia pro fermentatione & ætate.

8. *Crocus* martis vitriolatus omnis magis aperit, ochreus magis adstringit, uterque siccat.

9. Croco martis adstringenti soli pro adstrictione non fidendum.

10. Crocus metallorum parens emeticorum, & collyriorum.

11. Fit vel cum regulo unà, cum ♀ro & ⌽, qui debilior; vel per se solus sine ♀ro, qui melior.

12. Sulphur ♁ii auratum impurum est, purum in cinnabari.

13. *Decocta* principaliter è plantis, adæquatè è reliquis fiunt.

14. Competunt magis fixioribus, solidis & liquidis, volatilioribus minus.

15. Decocta antiscorbuticorum balsamicorum optima, volatilium levi igne vel clauso paranda.

16. Decocta diffusiora sitim & pectus alterantia reliquis magis usitata.

17. *Den-*

17. *Dentes* polire convenit, non
terere.

18. Dentes deterguntur pulveri-
bus, gingivæ roborantur adſtrin-
gentibus, demulcentibus & putrila-
gini adverſantibus.

19. Acida dentibus inimica, gin-
givis parcius adminiſtranda.

20. *Eclegmata* pulmonibus affe-
ctis propria, non tamen ſola, nec
ſemper.

21. Eclegmata uſualia ſunt ſirupi
ſpiſſiores, extemporanea ex ſirupis,
ſelooh, & pulveribus pectoralibus
conſiunt.

22. Catarrhi modò incraſſari, mo-
dò attenuari, tum aliis, tum linctibus
poſtulant.

23. Dulcibus mulcere licet pul-
monum bronchia, non obruere.

24 Roſcidâ pitiſſatione eclegma-
ta humectant & alterant.

25. Eclegmata & electuaria, quæ
fermentationem nimiam cient, non
ingrediuntor.

26. *Electuaria* officinalia sunt species melle exceptæ & confermentatæ; magistralia conservæ compositæ.

27. Illa ad varios scopos; hæc confortandi magis fine præscribuntur.

28. In linctibus, electuariis, emulsionibus, rotulis & morsulis, elixiriis &c. proportio octupla maximè inter excipiens & excipiendum observatur.

29. *Elixiria* sunt essentiæ compositæ.

30. Acida menstrua, sulphureo subjugata, extractionem juvant.

31. Acida, stimulum 🜄i addentia, non semper commodè statim in principio adduntur.

32. 🜄 ad elixiria, essentias, Ras, extracta debet esse rectificatus, vel per se, vel cum lixivis, vel ab appropriatis cohobatus.

33. ⊖ ♀ri in elixiris extrahendis commodius omittitur.

34. Concorporata & inspissata

gum

ummosis simplicia pro externo usu *emplastra* constituunt.

35. Quæ vinculo egent, cerâ & terebinthinâ excipiuntur, quæ minus, etiam sine his confieri queunt.

36. Emplastra officinalia pro malaxatione olea appropriata postulant.

37. Liquata in liquorem semina albescentia *emulsiones* constituunt.

38. Quæcunque vel colorem lacteum deturpant, vel consistentiam destruunt, in emulsionibus exulent.

39. Emulsiones inter diluentia, humectantia, & refrigerantia præcipuum.

40. Externa internis cedunt, in internis affectibus.

41. Liquores aquosi calidi vel frigidi, cum vel sine sacculis, *epithematum* humidorum elementa.

42. Inter epithemata cephalica & cordialia usitatiora.

43. Epithematibus penetrantia

& roborantia commodè adduntur.

44. Quæ parti debentur ipsi, cui applicantur, magis calida; quæ alteri, frigida magis præscribuntur.

45. Repellentia verò omnia frigida adhibentur.

46. *Errhina* sive pro capite sive pro naribus usurpantur.

47. Errhina magis liquidâ, *ptarmica* solidâ magis formâ gaudent.

48. Radix gentianæ dilatatorium meatuum præcipuum.

49. Quodlibet suo menstruo extrahendum.

50. *Extracta* magis in fixis & sulphureis, (amaris, resinosis, gummosis,) quàm volatilibus locum habent.

51. In extractis liquor solvens vel ex parte, vel ex toto aufertur.

52. Extracta, Essentiæ, Tincturæ vires rerum concentratas exhibent.

53. Extracta pilularum mater.

54. Fa

54. *Farinæ* compositæ ad erysipelas optimæ.

55. *Ferulæ* non penitus rejiciendæ, matre suâ sæpe meliores.

56. Salinæ, ☿les & sulphureæ volatiles particulæ formâ siccâ ab igne evectæ *flores* & *sublimata* audiunt.

57. Sal ✱cum partes metallicas & terreas secum rapiendo evolat.

58. Quæcunque non sunt apta evolare, non possunt sublimari, sed comburuntur.

59. Flores ♀ris simplices pulverisato sulphure meliores.

60. *Fomenta* calorem nativum mulcent, poros laxant, materiam vitiosam & στάσιν corrigunt, serum restituunt, dolorem leniunt.

61. *Cucuphæ*, non nimis vaporosæ, capitis tegmen medicum.

62. *Gargarismata* faucium purgatoria.

63. Τὸ γλισχρὸν ossium evocatum *gelatinas* constituit.

64. Gelatinæ dulces vel acidæ

reficiunt, viscosæ nocent.

65. *Suppositoria* purgantium & Clysterum succedanea.

66. Omne ano suppositum stimulat.

PARTIS QUINTÆ SECTIO UNDECIMA. TIT. III.

INTRODUCTIO AD PRÆPARANDA ET COMPONENDA MEDICAMENTA RELIQUA.

I.

I*Nfusa* essentiæ Galenicorum.

2. Infusa quævis facilè turbant alvum.

3 Infusa & decocta sororiant.

4. Infusa siccioribus visceribus solatium.

5. *Julepi* sive aquæ saccharatæ Arabum minus usu se commendant.

6. Po-

6. Potiones confortantes, grato colore & sapore, Julepos constituunt.

7. Dandum aliquid est palato, non indulgendum.

8. Salia coagulata *lapides* fingunt.

9. Lapis corrosivus quò simplicior, eò melior.

10. Lapis medicamentosus ulcerum & laxitatum remedium.

11. Salia absinthii, artemisiæ, consultius in eo omittuntur.

12. *Leucophagum, Pandaleon, Saponea, panis Martius, bolippæ, testudinarum, sapones* rude donata.

13. *Liquores* citra additum liquorem ex salino potissimum genere fiunt.

14. *Linimenta* unguinosa magis laxant, balsamica roborant.

15. Linimenta tota illini gestiunt, unguentis fluidiora, affinia utraque.

16. *Lixivia* sunt soluta salia pro in-

interno, externo vel aliis usibus.

17. Lixiva contrariantur acido, acidum ligat alcali, alcali liberat ligatum volatile.

18. Lixivia hydropicis non promiscuè conveniunt.

19. *Masticatoria* commendat gratia & virtus, in globulis optima.

20. Species saccharo ad volatum cocto immixtæ constituunt *morsulos* & *rotulas*.

21. Rotulæ pauciora & subtiliora, morsuli plura & grossiora recipiunt ingredientia.

22. Purgantibus morsulis minor sacchari quantitas addenda.

23. *Oxymel* pituitæ incisioni conveniens, sive in intestinis, sive in pectore.

24. Olea destillata sunt resinæ coadunitæ & liquatæ.

25. Coadunit aqua excipiendo, sal & Tartarus liberando, ignis propellendo.

26. Quæ

26. Quæ verò resinâ copiosius
ollent, nec excipiente extraneo nec
perante egent.

27. Olea ætherea supernatant, sa-
volatili magis saturata & globosa
ndum petunt.

28. Olea, quà talia, non sunt acida.

29. Olea expressa vulgaria sale vo-
tili minus instructa & torpidiora.

30. Olea, quæ intimius substan-
tiæ immersa exprimuntur, non de-
tillantur.

31. *Oxycratum* & *oxyrrhodina* epi-
hematum progenies.

32. Quod suppositoria sunt ano,
d pessi sunt utero, rarius tamen in
su.

33. *Pilulæ* concentratæ efficaciores
x gratiores.

34. Extracta & Massæ pilularum
mater; excipienda reliqua activa.

35. Pilulæ magis in laxitatibus
quàm siccitatibus conveniunt.

36. Purgantes stomachicæ & ce-
phalicæ pilulæ usitatiores.

37 Pi-

37. Pilulæ deaurari ad gratiam, mi-nus ad efficaciam possunt.

38. Salibus corporatura pilula-rum destruitur.

39. *Potiones* ex omnibus liquidis, propriè verò magis ex aquarum de-stillatarum mixturâ fiunt.

40. Minus grata per se minorem gratiam in potione obtinent, majo-rem in pilulis.

41. Acida & dulcia potionum condimenta, accessoria pulveres & alia.

42. Magisteria propriè præcipi-tatione fiunt.

43. Quæ solvunt, eadem & præ-cipitant.

44. Magisteria evaporatione fa-cta de solvente participant, nec pu-ra sunt.

45. *Præparata* sæpe magisteriis me-liora.

46. Homogenea miscenda tum [illegible] in pulveribus.

47. Potiones diluendi, pulveres

ab-

ſorbendi & præcipitandi fine ſæ-
ſſimè præſcribuntur.

48. Liquida & mollia non niſi fractâ doſi ingredi debent pulve-
s,

49. Pulverum Galenicorum & himicorum commodum connu-
um.

PARTIS QUINTÆ SECTIO UNDECIMA.

TIT. IV.

NTRODUCTIO AD PRÆPARANDA ET COMPONENDA MEDICAMENTA RELIQUA.

I.

R*otulæ* præſervandi & confortandi magis, quàm curandi fine ræſcribuntur.

2. Separatæ ex ♁io partes metal-
cæ dicuntur *Reguli*.

3. ⦶ partes ſulphureas abigit & diſſi-

diſſipat, ♀ colligit & fundit me-tallicas.

4. Reguli igne fuſionis fiunt; parte circiter ſubquadruplâ remanentes.

5. Ex regulis ♁ium diaphoreticum & bezoardica mineralia producuntur.

6. Salia ſunt vel fixa, vel volatilia, vel media ſeu enixa; fixa vel lixiva vel acida, enixa ex acidi & alcali mixturâ.

7. Salia fixa parcè in animalibus, volatilia copioſè reperiuntur.

8. Vegetabilia ſapida & amara plus ſalis fundunt, & contrà.

9. Salia vim habent ſaponariam, præcipitantem, aperientem, diureticam, leniter ſtimulantem.

10. Candor in ſalibus ad ſplendorem multum, ad virtutem parùm confert.

11. Salia volatilia non ſolùm in [illegible] rum etiam in omnibus aliis exiſtunt.

12. I

12. In herbis magis ſal volatile, in
ribus & ſeminibus magis ſulphur
inet.
13. Salia acida ventriculo gratio-
, lixiva & media largiori doſi fer-
entum ejusdem deſtruunt.
14. Extracta ſaccharo concor-
rata & incocta *ſirupi* vocantur.
15. Ex quibus extracta menſtruo
queo fieri, eadem & ſirupiſari que-
nt.
16. Sirupi potionum, decoctorum,
nulſionum, electuariorum, bolo-
m complementum.
17. Sirupi parciori manu, non
ῳ θυλάκῳ ſeu integro modio diſ-
enſandi.
18. Spiritus ſunt vel ſulphurei,
λογιςοὶ, vinoſi, vel urinoſi, vel aci-
, ſinguli ſatis activi.
19. Spiritus vinoſi vegetabiles
nt partes oleoſæ volatiles fermen-
tione expanſæ, & in phlegma di-
tæ.
20. Hinc ex ſeminibus & roſcidis
magis

magis parantur, seu, quæ oleum fundunt, eadem & spiritum.

21. *Succi* inspissatione constituunt rob, liquidi asservantur ab aëre defensi.

22. *Rob* dicitur magis de fructibus & baccis succulentis, ex herbis verò inspissati succi extracta magis audiunt.

23. *Suffitus* ad gratiam rarò de novo, ad sanitatem frequentius præscribuntur.

24. Partes sulphureæ & mercuriales suffituum elementum.

25. Suffitus duo requirunt, unum intrinsecum, mobile, ☿le, 🜁reum; alterum extrinsecum accessorium, movens, ignem, seu calorem.

26. In humidis magis obtusa, in siccis magis expansa.

27. Suffitus affluxum & motum humorum ad partes aëremq; præcipuè emendant.

27. Sulphura vel pura sunt, di-
gesti

esta, matura, sibi relicta; vel impu-
, indigesta, immatura.
28. Sulphura pura anodyna, im-
ura utplurimum vomitoria.
29. Sulphur acido in effectu con-
arium, acidum sulphuri.
30. *Tincturas* & color & virtus
ommendat.
31. Tincturæ aliæ sunt diffusæ, ut
idulæ, seu acido-aquosæ; aliæ con-
ntratæ, ut reliquæ.
32. Acida sulphura superficiaria
aqueis vel terreis immersa extra-
unt.
33. *Tragemata* & pulveres peptici
nt pulveres stomachales aroma-
ci, & confortantes alii.
34. Sicca & spissa inviscata in *tro-
iscos* finguntur.
35. Partes terreæ vel metallicæ &
linæ liquatæ & fusæ vitrescunt.
36. *Vitra* usum habent vel medi-
um, vel mechanicum.

37. Qui-

37. Quibuscunque pinguia & laxantia minus conveniunt, iis nec *unguenta*.

38 Unguenta hæmorrhoidibus minus conveniunt.

39. Ut in tonicis, ita & in topiciis gratia eſt attendenda.

FINIS.

Lipetio vnobilis Ozeub 16

